

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
CİLT PROGRAMI

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİNDEKİ
TÜRKÇE YAZMALARDA LAKE CİTLER

(Yüksek Lisans Eser Metni)

Hazırlayan
20152309002 Abdulbari DEMİR

Danışman
Prof. Dr. A. Sacit AÇIKGÖZOĞLU

İSTANBUL-2019

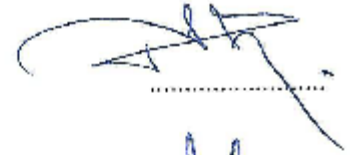
Abdulbari DEMİR tarafından hazırlanan **İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesindeki Türkçe Yazmalarda Lake Ciltler** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 24 / 01 / 2019

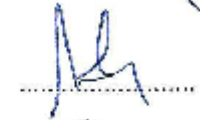
(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

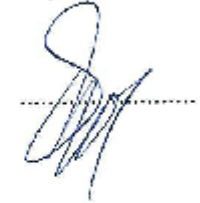
Jüri Üyesi : Prof. Dr. A.Sacit AÇIKGÖZOĞLU (Danışman)

Jüri Üyesi : Doç. Mesude Hülya DOĞRU (Sakarya Ünv.)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ali Rıza ÖZCAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa no

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
1. GİRİŞ	1
1.1. Konun Çerçevesi ve Önemi	1
1.2. Kaynak ve Araştırmalar	1
1.3. Yöntem	2
1.4. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi	2
2. CİLT SANATINDA LAKE	6
2.1. Cildin Tarihçesi	6
2.2. Cilt Çeşitleri.....	7
2.3. Lake Ciltler	9
2.4. Malzeme ve Teknik	10
2.5. Lake Cildin Dönemleri	15
2.6. Lake Cildin Yapılışı.....	25
3. KATALOG	26
4. UYGULAMALAR	197
4.1. Uygulama 1.....	197
4.2. Uygulama 2.....	200
4.3. Uygulama 3.....	202
4.4. Uygulama 4.....	204
4.5. Uygulama 5.....	206

4.6. Uygulama 6.....	208
4.7. Uygulama 7.....	210
4.8. Uygulama 8.....	213
4.9. Uygulama 9.....	216
DEĞERLENDİRME	227
SONUÇ.....	235
RESİM LİSTESİ	237
ÇİZİM LİSTESİ.....	242
KAYNAKÇA	244
ÖZGEÇMİŞ.....	246

ÖNSÖZ

Büyük kültür miraslarımız olan yazma eserler zenginliği bakımından dünyanın sayılı kütüphanelerinden birisine sahibiz. Bu kütüphane İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi olup çalışmamızı bu kütüphanede bulunan Türkçe Yazmalardaki Lake Ciltler olarak belirledik.

Türk Lake Cilt Sanatı hakkında yapılan çalışmalara bir katkı sunmak amacıyla hazırlanan çalışmada lake cildin kökeni, gelişim süreci ve Türk cilt sanatındaki yerini irdelemeye çalışıldı. Ayrıca hem tez kapsamında incelenen lake ciltlerden elde edilen bilgiler hem de kaynaklardan lake cilt yapımı konusunda edinilen bilgiler doğrultusunda lake denemeleri yaparak lake ciltler hakkında bilimsel çalışmalara katkı sunmaya çalışıldı.

Bu konuda üzerinde çalışma fikrini verip, bilgisini benden esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu hocama, araştırma ve uygulama süreçlerinde her daim bana destek olan Öğr. Gör. Gürcan Mavili hocama ve uzman konservatör Paul Hepworth'a, koleksiyondaki eserleri incelememe kolaylıklar sağlayan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi müdiresi Yasemen Akçay'a, Attila Beşli ve emeği geçen, yardımlarını esirgemeyen herkese sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Mimar Kemaleddin Bey (1870-1927) tarafından tasarlanan ve 1913 yılında tamamlanan Medresetü'l-Kuzât'ın (Kadılar Medresesi) binasında hizmet veren İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, dünyanın sayılı yazma eser kütüphanelerindendir¹. Kütüphane, bünyesinde barındırdığı Arapça, Farsça ve Türkçe eserler bakımından oldukça zengin bir koleksiyona sahiptir. Bu zenginlik sayıdan ziyade eserlerin farklı kültürlere ait olmasından ve eser çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır.

Nadir Eserler Kütüphanesi'nde 22.417'nin üzerinde yazma, 30.000 civarında eski harfli basma mevcuttur. Çalışmamız kapsamında, kütüphanede bulunan Türkçe yazmalardaki lake ciltler incelenmiştir. Kütüphanede 9943 adet Türkçe el yazmanın içinde 43 adet lake cilt tespit edilmiştir. İç ve dış kapakların fotoğrafları çekilip bu kapakların desen çizimleri yapılarak eserlerin konusu, tarihi, süslemesi ve cilt özellikleri gibi bilgileri katalog oluşturularak düzenlenmiştir.

Araştırmada Farsça (F1422), Arapça (A3710) ve Türkçe (T5650) el yazmalardan birer tane, özellikle kısmi yerlerde dökülme olan lake ciltler seçilerek mikroskop altında incelendi. Dökülen kısımların sırasıyla katman tespitleri yapılmıştır. Çalışmamızda incelenen lake ciltlerde tespit edilen katmanlar doğrultusunda, toplam 6 lak denemesi yapılmış, tam olarak uygulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cilt, Lake, Lake Cilt, Yazma, El Yazması

¹ Feza GÜNERGÜN, Sevtap KADIĞLU (2006), İstanbul Üniversitesi'nin Yerleşim Tarihçesi Üzerine Notlar, Osmanlı Bilimi Araştırmaları VIII/I. Kasım 1, 2018 tarihinde dergipark.gov.tr/download/article-file/13256

SUMMARY

The Library of Rare Books of Istanbul University which designed by Architect Kemaleddin Bey (1870-1927) and completed in 1913 and serves in the building of Medresetü'l-Kuzât (Kadılar Madrasa), is one of the world's foremost manuscript libraries. The library has a rich collection of manuscript in Arabic, Persian and Turkish. The library has a rich collection in Arabic, Persian and Turkish. The richness of the library stem from the fact that the works belong to different cultures rather than the number and the variety of works.

The Rare Books Library has over 22,417 manuscripts and around 30,000 works which is old letters. In the context of our study, the lacquer technique bookbinding in Turkish manuscripts in the library were examined. Of 9943 Turkish manuscripts in the library 43 were identified with lacquered skins. The photographs of the interior and exterior covers of these works were taken and the drawings of these covers were made and the subject, history, decoration and skin characteristics of the works were prepared by creating a catalog.

In the study, a Persian (F1422), a Arabic (A3710) and a Turkish (T5650) manuscripts, especially lacquer skins which were partially damaged were selected and examined under microscope. The layer determinations were made respectively for the damaged parts. In our study, in the direction of the layers detected in lacquered skins, a total of 6 lac attempts were made and these accordingly tried to be applied.

KeyWords: Bookbinding, Lacquer, Lacquer bookbinding, Handwritten, Manuscript

1.GİRİŞ

1.1.Konunun Çerçevesi

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde 9943 adet Türkçe, 6967 adet Arapça, 1618 adet Farsça ve Almanca, Fransızca, İngilizce, Rusça, İtalyanca, Rumca, Ermenice, Arnavutça dillerinden de 81 adet olmak üzere toplamda 18.605 adet yazma eser bulunmaktadır. İbnülemin Mahmut Kemal İnal tarafından bağışlanan 3808 yazma eserle birlikte toplamda 22.417 kitap mevcuttur. Koleksiyonda bulunan 9943 Türkçe yazma kitabın 43 adedi lake cilttir.

İran, Hint, Arap ve Türk kültürlerinde lake tekniğinde ciltler yapılmıştır. İran ve Hint lake ciltleri hakkında kapsamlı araştırmalar yapılmıştır. Fakat Türk lake cilt sanatı hakkında yeterince bilimsel araştırma yapılmamıştır.

Tez kapsamında Türkçe yazmalardaki lake ciltler, yapım tekniği ve süsleme açısından incelenerek Türk lake cilt sanatı konusundaki araştırmalara katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

1.2. Kaynak ve Araştırmalar

Tez kapsamında, İslam Ansiklopedisi, Kemal Çığ, Mine Esiner Özen, İsmet Binark'a ait kaynaklar başta olmak üzere konuyla ilintili pek çok kaynak taranarak lake ciltler hakkında bilgiler derlenmiştir. İncelenen kaynaklar, lake ciltler hakkında ağırlıklı olarak Sanat Tarihi bağlamında bilgiler içermektedir.

Lake ciltlerin yapım tekniği hakkındaki bilgiler ise oldukça sınırlıdır. Yüzyıllar öncesinden günümüze kadar ulaşan ve bugün; çatlama, kırılma, dökülme gibi birçok sorunları olan lake ciltlerin sağlıklı bir şekilde muhafaza edilip gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için yapım teknikleri hakkında daha çok bilgiye ihtiyaç vardır. Tezin amaçlarından biri olan bu sorunların giderilmesi için bir ön araştırmadır. Belirli bir bütünlük içermeyen lake cilt yapımı hakkındaki bu bilgiler ve formüller kullanılarak ulaşılabilen malzemelerle lake cilt denemeleri yapılmıştır. Kaynaklarda verilen malzemelerle belirtilen formüllerde, kaynama süresi veya bekleme süresi gibi tam bilgi verilmediği için başarı sağlanamamıştır. Belirtilen

formül ve malzemelere ekleme ve çıkartma yapıldığı denemeler, görsel olarak klasik lake ciltlere daha yakın sonuçlar verdiği düşünülmektedir.

1.3. Yöntem

Lake ciltler konusunda ulaşılabilen kaynaklar toplanmış, kütüphane koleksiyonunda bulunan 9943 adet Türkçe yazmalar tek tek incelenmiştir. Elde edilen veriler tasnif edilmiş, 43 adet lake cildin çizimleri yapılmıştır. Çizimler, ciltlerin fotoğrafları ve gerekli bilgiler bir katalogta sunulmuştur. Kaynaklarda geçen lake formülleri kullanılarak, temin edilebilen malzemelerle 6 adet lake denemesi yapılmış, denemeler yakın sonuç vermiştir. Yazmalarda kullanılan lake ciltlerde kullanılan malzemelerin analizleri yapılmadığı için denemeler, kaynaklardan elde edilen verilerle yapılmıştır.

1.4. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

Nadir Eserler Kütüphanesi, Mimar Kemaleddin Bey (1870-1927) tarafından tasarlanan ve yapımı 1913 yılında tamamlanan Medresetü'l-Kuzât'ın (Kadılar Medresesi) binasıdır². Cumhuriyet'in ilanından sonra 3 Mart 1924'te çıkartılan Tevhid-i Tedrisat kanunu ile tüm okullar, medreseler, eğitim kurumları ve kütüphaneler Maarif Vekaleti'ne bağlanmıştır. Bu kanun ile Medrese-t-ül Kuzat (Kadı Okulu) binası kütüphane olarak kullanılmak üzere Darülfünun'a devredilmiştir.

Darülfünun rektörü İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Medresetü'l-Kuzât binasında Darülfünun için bir genel kütüphane kurma çalışmalarını başlatmıştır³. 1924 yılında, Tıp Fakültesi hariç Edebiyat, Hukuk, Fen fakültelerinin kütüphaneleri, bu kütüphanede birleştirilmiştir. Ayrıca, Londra Elçiliği kâtabi ve Tercüme Odası çevirmeni Yusuf Halis Efendi'nin(1805-1882), Adliye ve Evkaf nazırlarından vali

² Feza GÜNERGÜN, Sevtap KADIĞLU (2006), İstanbul Üniversitesi'nin Yerleşim Tarihçesi Üzerine Notlar, Osmanlı Bilimi Araştırmaları VIII/I. Kasım 1, 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/13256>

³ Feza GÜNERGÜN, Sevtap KADIĞLU (2006), İstanbul Üniversitesi'nin Yerleşim Tarihçesi Üzerine Notlar, Osmanlı Bilimi Araştırmaları VIII/I. Kasım 1, 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/13256>, s.151-152

Hüseyin Rıza Paşa'nın(1838-1904), Osmanlı İmparatorluğu'nun son şeyhülislamlarından Sahip Molla'nın (1838-1910) kütüphaneleri satın alınmıştır. Hendese-i Mülkiye (sivil mühendislik okulu) hocalarından harita subayı Şevki Paşa'nın(1886-1927) Darülfünun'a bağışladığı ve Beyazıt Kütüphanesi'nde sandıklar içinde yıllarca kapalı duran kitapları da kütüphaneye getirtilmiştir. İttihat ve Terakki Kütüphanesi satın alınmış, Necip Asım⁴ gibi müderrisler kütüphanelerini Darülfünun'a vermişlerdir. İstanbul'dan ve Avrupa'dan kitaplar getirtilmiş, Abdülhamid'in Yıldız'daki kütüphanesi de İsmail Hakkı Baltacıoğlu döneminde Darülfünun'a alınmıştır. 24190 basma ve 7129 yazmadan oluşan Abdülhamid koleksiyonu, Yıldız'daki kütüphanedeki orijinal kitaplıklarla birlikte taşınmıştır.

Resim 1: Medresetü'l-Kuzât'ın (Kadılar Medresesi)

II. Abdülhamid'in saltanatı süresince Türkçe, Arapça ve Farsça eserlerle birlikte yabancı dilde kitaplar da bu kütüphanede toplanmıştır⁵. Padişahın şahsi kütüphanesi olarak kurulan kütüphane, II. Abdülhamid'in tahttan indirilişiyle Maarif Nezareti'nin idaresine verilmekle, şahıs kütüphanesi olma özelliğini kaybetmiş. Abdülhamid'in Yıldız Saray Kütüphanesindeki eserlerinin Darülfünun kütüphanesine nakledilmesi mevcut yapıya müzelik değer taşıyan birçok yazma eserin kazandırılmasını sağlamıştır. Yıldız kütüphanesinden bazı kitaplar Müze kütüphanesine ve askeri müzeye, kutsal emanetler Topkapı Sarayı'na nakledilmiştir.

⁴ Orhon (Orhun) abideleri, NECİB ASIM (YAZIKSIZ), (1861-1935), Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Neşr, 1924, İstanbul

⁵ Tuba Çavdar KARATEPE, Hüseyin TÜRKMEN, Yıldız Sarayı Kütüphanesi, s.4

Bu nakiller sırasında hususi evrakın tetkik edilmeden verilmesi uygun olmayacağı için, Harbiye Nezareti'nde tedkik-i evrak komisyonu kurulmuştur⁶. Devir işlemleri sırasında ve sonrasında kitapların bakım ve onarımları yapılmıştır. Kitapların özellikle rutubetten korunması üzerinde durulmuştur.

Resim 2: Medresetü'l-Kuzât'ın (Kadılar Medresesi)

Resim 3: Medresetü'l-Kuzât'ın (Kadılar Medresesi)

Ayrıca, Sadrazam Hakkı Paşa'nın 3998 adet kitabı da Darülfünun'a getirtilmiştir. Böylece, 200 000'den fazla kitap, albümler ve hat örnekleri içeren bir koleksiyon oluşturulmuştur. Bu koleksiyon bugün, Nadir Eserler Kütüphanesi'nde

⁶ Tuba Çavdar KARATEPE, Tanzimat'tan Günümüze Kadar Osmanlı Kütüphaneleri'nin Gelişimi, yayınlanmamış doktora tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995, s.72

korunmaktadır. Koleksiyon, 2003 yılı başından itibaren İstanbul Üniversitesi Merkez Binası'nın değişik odalarına taşınmaya başlamış ve kütüphanenin 31 Mayıs 2003'te açılışı yapılmıştır. Nadir eserler koleksiyonu, Mart 2006'da yeniden eski binasına (Medresetülkuzat) geri dönmüştür⁷. Nadir Eserler Kütüphanesi bünyesinde 9943 adet Türkçe, 6967 adet Arapça, 1618 adet Farsça ile Almanca, Fransızca, İngilizce, Rusça, İtalyanca, Rumca, Ermenice, Arnavutça dillerinden de 81 adet olmak üzere toplamda 18.605 adet yazma eser bulunmaktadır. İbnülemin Mahmut Kemal İnal tarafından bağışlanan 3808 yazma eserle birlikte toplamda 22.417 kitap mevcuttur.

⁷ Tuba Çavdar KARATEPE, Hüseyin TÜRKMEN, Yıldız Sarayı Kütüphanesi, s.4

2. CİLT SANATINDA LAKE

2.1. Cildin Tarihçesi

Koruma ve süsleme amacı taşıyan kitap kapları çoğunlukla deriden yapıldığı için cilt adını almıştır. Dilimize Arapça'dan geçen cilt kelimesi deri anlamını taşımaktadır. Teclid (ciltleme) işini yapanlara mücellit (ciltçi) ismi verilmiştir.

Kâğıdın icadından önce balmumu levhalar ve papirüs üzerine yazılan yazıların saklanması için iplerle bağlı tahta kapaklar kullanılmıştır. Parşömen kullanılmaya başlanınca da katlanıp forma elde edilmiş; cilt ve ciltçilik, kâğıtçılıkla birlikte gelişmiştir.

Orta çağların ilk zamanlarında kitap kabı sanatının Mısır'da ve Türkistan'da yapıldığı bilinmektedir. Turfan şehrinde arkeolojik delillere dayanarak yapılan tetkiklerde VI-IX. yüzyıllara ait olduğu belirlenen 2 cilt parçası bulunmuştur. Bunların Mısır'ın Kıpti ciltleriyle çok büyük benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Mısır'ın Kıpti cilt sanatı Orta Asya'ya Nesturiler aracılığıyla gelmiştir. İslami devirde bu teknik Araplar vasıtasıyla dini kitaplarla tekrar Türk-İslam ve İran sanatında etkisini göstermiştir⁸.

Memluk, Selçuk ve İran sahasında 15. yüzyıla kadar çok fark göstermeden devam etmiştir⁹. İlk Türk ciltleri Doğu Türkistan'da Mani dinini kabul eden Uygur Türkleri'ne aittir. Uygurlara ait üç tür cilt örneği elimize geçmiştir: Doğu Asya Çin tarzı tomarlar (tezginç), alt ve üstü tahta kapaklı ve üstten alta geçirilen sicimin tahtaların dışından düğümlemesiyle elde edilen ciltler ve dikişli formaya geçirilmiş deri ciltler¹⁰. Türk-İslam cilt sanatının tarihteki gelişiminde şu üsluplar tespit edilmiştir: Hatai (Kaşi, Horasan, Buhara, Dihlevi), Herat (Herat, Şiraz, İsfahan), Arap (Elcezire, Halep, Fas), Rumi (Selçuklu), Memlük (Mısır), Türk (Diyarbakır, Bursa, Edirne, İstanbul, Şukufe, Rukan "lake" ,Barok), Magribi (İspanya, Sicilya, Fas), lake (İran, Hint), Buharayı Cedit¹¹. Cilt çeşitlerini, kullanılan malzemelerine göre mukavva, deri, kumaş, ebruli, murassa (mücevherli) ve lake ciltler olarak

⁸ Kemal ÇİĞ, Türk Kitap Kapları, İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 1971, s.6

⁹ Kemal ÇİĞ, Türk Kitap Kapları, İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 1971, s.7

¹⁰ Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.9

¹¹ Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.10

sıralayabiliriz. Süsleme tekniklerine göre ise de şemseli, zilbahar, yekşah, zerduz, çaharkuşe ciltler olarak gruplandırabiliriz.

2.2. Cilt Çeşitleri

Cilt sanatını, birden fazla sınıflandırmaya tabi tutulabilir. Kullanılan malzemeye ve yapım tekniklerine göre iki ana başlık altında sınıflandırma yapılabilir¹². Kullanılan malzemeye göre iki grup cilt vardır. Mukavva ciltler ve deri ciltler. Yapım tekniklerine çok sayıda cilt çeşidi vardır.

Mukavva Ciltler: Kuvvetlendirilmiş anlamı taşıyan mukavvanın hazırlanışı şu şekildedir: İstenilen kalınlığı verecek sayıda kâğıtlar, su yolları aksi yönde olacak şekilde üst üste yapıştırılır. Cildi kurtlardan korumak amacıyla içine şap, tenekar, tütün suyu gibi zehirli maddeler katılır. Hazırlanan mukavva, kurutulduktan sonra eğilip bükülmez. Böyle mukavvalara murakka mukavva ismi verilir. Mukavvanın üstüne kâğıt yapıştırarak basit bir kitap cildi olarak kullanılabilir.

Deri Ciltler: Klasik cilt sanatında büyük bir yere sahip olan deri ciltlerde, meşin (koyun derisi), sahtiyan (keçi derisi), rak (ince tıraşlı ceylan derisi) kullanılır. **Düz Deri Ciltler:** Kitap ölçüsünde hazırlanmış olan mukavvaya tıraşlanmış deri kaplanarak yapılan ciltlerdir.

Şemseli Ciltler: Motif kalıbının zemini altınla doldurulup motifler kabartma şeklinde üstte ve deri renginde bırakıldıysa alttan ayırma şemse; zemin olduğu gibi bırakılıp sadece motifler altınlanmışsa üstten ayırma şemse adını alır. Kapak içinde, derinin ince ince oyularak altın zemin üzerine yapıştırılmasıyla yapılan süsleme müşebbek veya katı'a şemse adını alır.

Acemkâri (Hayvan resimli) Ciltler: Süslemelerinde rumi, hatayi veya geometrik desenler yerine hayvan resimleri bulunan ciltlerdir.

Şükûfe Üslûbu Ciltler: Doğal veya stilize çiçek minyatürleri, buketler, vazolu, vazosuz çiçekler veya tek çiçek resimlerinden oluşur. Çiçekler bazen tek başına kapak üstüne uygulandığı gibi, bazen de klasik şemse formları (salbek, şemse,

¹² Ahmet Saim Arıtan, Konya Dışındaki Müze Ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu Ve Selçuklu Uslubunu Taşıyan Cild Kapakları, Selçuk Üniversitesi, Doktora tezi, Konya 1992, s.5

köşebent) hazırlanarak içlerine realist çiçek motifleri yerleştirilir¹³. Realist çiçekler ve çiçek grupları deri ciltlerde olduğu kadar kumaş işleme ve lake ciltlerde de görülmektedir.

İşlemeli Ciltler: Deri üzerine kalıplayarak veya fırçayla boyayarak süsleme yapıldığı gibi işleme ile de yapılır. İşlemelerde altın, gümüş veya ipek iplikler kullanılır.

Yazılı Ciltler: Hat sanatı, yazma eserlerde ve levhalarda çok güzel örnekler verdiği gibi kitap ciltlerine de uygulanmıştır. Özellikle 16. yüzyılda bazı Kur'an ciltlerinin kesme su (bordür) kitabelerinde kabartma yazılar süsleme motiflerinin yerine kullanılmıştır. Bu tür kitabe yazıları deri ciltlerde olduğu gibi lake (Edirnekâri) çitlerde de görülmektedir¹⁴. Ciltte yazının en çok yer aldığı süsleme bölümü sertâbdır. Bu bölümde, ciltteki süslemelerin yapıldığı teknikle bazen ayet, bazen eserin ve yazarın adı, bazen de beyitler yazılmıştır.

Zerbahar Ciltler: Üzerine ezme altınla fırça kullanılarak geometrik çizgiler çizilmiş, kesişen hatlar arasına yıldız ve noktalar konmuş deri ciltlerdir. Süsleme kapağın ortasında bir dikdörtgen alanı veya kapağın bütünü kaplar.

Kumaş Ciltler: Doğu ciltlerinde, 12. yüzyıl sonlarından itibaren kapakların iç ve dış yüzeylerinde derinin yanında kumaş da sıkça kullanılmıştır. İşlemeli kumaş cilt kapakları için, kitap kapağı ölçüsünde ve klasik deri cilt süslemeleri formunda işlenmiş kumaşlar cilt kapağında kullanılmıştır.

Lake Ciltler: Mukavva, deri veya tahta üzerine çeşitli boya ve altınla yapılan süslemeleri bir vernikle kaplayarak meydana getirilen eserlerdir. İlk örneklerini Timurlular döneminde veren İran lake kitap ciltlerinde, insan, manzara ve stilize edilmiş motifler birlikte kullanılmıştır. Osmanlı döneminde yapılanlarda ise stilize tabiat motifleri ve realist çiçekler kullanılmıştır.

Ebru Ciltler: Sayısız örnekte cilt iç kapağında kullanılmış ve neredeyse her devirde alt ve üst kapaklarda mıklep üzerinde de kullanılmıştır. Her devirde cilt yan kâğıdı olarak kitabı süslemiştir.

¹³ Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.9

¹⁴ Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.22

Murassa Ciltler: Kıymetli taşlarla bezenmiş ciltlerdir. Fildişi, sedef, yakut, zümrüt, inci, elmas ve firuze süslemeli olanları vardır.

2.3. Lake Ciltler

Mukavva, deri veya tahta üzerine boya ile ya da altınla yapılan tezyinatların üzerine bir çeşit vernikle kaplayarak meydana getirilen eserlere lake denilmektedir. Lake eserlerin en eskilerine 5000 yıl önceki Eski Mısır'a ait tahta lahitlerde rastlanmaktadır. Daha sonra Çin ve Japonya'da görülen bu teknik, 15. yüzyılda İran'da Timurilerin hâkimiyeti zamanında tanınıp yapılmaya başlanmış ve en güzel örneklerini 16-17. yüzyıllarda kalemdan ve kitap kaplar üzerinde vermiştir¹⁵. 16. ve 17. yüzyıllar arasında az miktarda örneği kalmış olan Türk lake ciltlerinin 18. yüzyılda en güzel örnekleri başta Ali Üsküdarî olmak üzere Çakerî, Ahmer Hazine ve Abdullah Buhari tarafından verildiği görülmektedir¹⁶. Ciltler özellikle Diyarbakır, Bursa, İstanbul ve Edirne'de yapılmıştır. Bu ciltlere önce lake (ruga), 18. yüzyıldan sonra da Edirne'de sanat değeri daha yüksek olan ciltler yapıldığı için "Edirnekârî" adı verilmiştir¹⁷.

Eserin ölçülerine göre mukavva, deri veya tahta hazırlanıp pürüzsüz bir yüzey elde etmek için perdahlama yapılır. Hazırlanan lak (ruga) maddesi perdahlanan yüzeye sürülerek birinci kat oluşturulur. İlk katın ardından boya, altın, bakır, gümüş, pirinç, sedef tozu veya sedef parçacıklarıyla; çiçek, buket, gül bahçesi, hatayi, melek ve insan figürleri gibi süslemeler nakşedilir. Bezemenin üzerine birkaç kat lak (ruga) maddesi sürülerek lake cilt oluşturulur. Metin kısmının sırtına yapıştırılan deri, tülbent, kumaş, kağıt veya mermerşahinin iki tarafındaki uzantısı kapağın iç dip kısmına gelecek şekilde yapıştırılır. Uzantı, kapak içi ile yan sayfanın kapak içine yapıştırılan kısmının içinde kalarak kapakların metin kısmındaki bağlantısını sağlamaktadır. İşlenen tasarımları korumak ve bozulmalarını önlemek için, kullanılan bu vernik bir sıvıda (ispirto) eritilen reçine ile elde edilir. Bu vernik suda erimeme özelliğine sahiptir.

¹⁵ Kemal ÇİĞ, Türk Kitap Kapları, İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 1971, s.21

¹⁶ Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.25

¹⁷ İsmet BİNARK, Eski Kitapçılık Sanatlarımız, Ayyıldız Matbaası, 1975 Ankara, s.8

2.4. Malzeme ve Teknik

Yazma eserlerde lake (rugani) terkibi ve yapma usulü: Mine Esiner Özen'in Boya, Mürekkep, Ahar, Ebru Mecmuası'ndan alıntı yaparak aktardığı yöntem şu şekilde anlatılmıştır¹⁸.

"64 dirhem ardıç sakızı, 240 dirhem şarap ruhu, 16 dirhem damla sakızı, 32 dirhem Venedik terementisi. Evvela şarap ruhunu düz bir şişe içine koyup sonra 3 parmak miktarı ince tatlı su kumu içine gömüp, içine ardıç sakızını döküp ocakta kum içinde hallola. Badehu damla sakızı başka kapta eritilip şişeye karıştırılacak sonra terementi dahi bu suretle eritilip şişeye katılacak, Badehu cümlesi bir yerde tekrar kaynatılıp, tamamı kaynadıktan sonra bir mendil veya tülbent içinde sıcak iken süzülecek, fırçası daima içinde saklanacaktır. Sürülürken daima sıcak sürülecektir. Ala ve pek parlak olur"¹⁹. Yine, Mine Esiner Özen, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 3182 numarada kayıtlı yazmanın 3. yaprağındaki "ruga yapma usulünü" şöyle aktarmıştır:

"Neft yağı (5), Zamk (15), Rig (25), Nişasta (biraz), Tutkal (1), Bal (4), Sandalos (veya sanderus = kehribar cinsi kupal ağacından çıkan zamk) yağı (1), Rig'dan maada bu maddeleri bir çömlekte kaynatıp kıvama geldikten sonra indire. Süzdükten sonra arzu ettiği boyanın üstüne süre. Lakin anları katıp kaynata ba'de istimal elde. Bir de boyanın altını isfidaç (üstübeç) süre, gaflet olunmaya. Osmanlılarda kullanılan birkaç çeşit lâk yöntemi daha vardır:²⁰

Mücellit Lakı: İki türü vardır:

1) 325 kısım şellak, 25 kısım neft yağı, 650 kısım ispiroto ile karıştırılır. Bu lâk isteğe göre bir miktar Drogon zamkı ile renklendirilir.

2) 250 kısım Manila Kopalı, 50 kısım Sandorak, 200 kısım neft yağı, 500 kısım ispiroto eritilir. Parlak lâk elde edilir.

Rus Mücellit Lâkı: İki türü vardır:

¹⁸ Kemal ÇIĞ, Türk Kitap Kapları, İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 1971, s.24

¹⁹ Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.24

²⁰ Özlem İNAY, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.18

1) 150 kısım şellak, 80 kısım aselbend, 30 kısım mastiko, 740 kısım ispirotoda eritilir.

2) 150 kısım şellak, 80 kısım aselbend, 5 kısım Kanada balzamu, 10 kısım lavanta çiçeği yağı, 775 kısım ispirotoda eritilir.

Ressam ve Nakkaş Verniği: Yapılan nakış ve resimlerin üzerine sürülür. 120 gram sandorak, 30 gram sakız, 6 gram terementi, 15 gram pişmiş bezir yağı, 90 gram terebentin yağı ile birlikte halledilir.

Altın Yıldız Lâkı: 140 gram şellak, 80 kısım sandorak, 80 kısım sarı sabır, 20 kısım Venedik nefti, 700 kısım neft yağı, şellak, sarı sabır, sandorak ezilerek toz haline getirilip neft yağında çalkalanır ve bu suretle eritilmiş olur²¹.

Ezzat Malek Soudavar koleksiyonu, İran lakesinin 17. yüzyılın sonlarından 20. Yüzyıla kadar devam eden lake işleri üzerindeki dekorasyon, materyallere ve kullanımlarına dair fikir vermektedir. Buradaki eserler Harvard Sanat Müzesi koleksiyonunda yer almaktadır. 89 Soudavar lake çeşidi, kullanılan malzemeleri belirlemek için incelemelere tabi tutulmuştur²².

Lakenin Yapısı: Lak, reçine ve kurutma yağlarının karışımından oluşur. Renksiz vernik genellikle organik boyalar veya inorganik pigmentlerle renklendirilmiştir. Ana organik renk, böceklerden elde edilen kırmızı bir boyadır. Lak uygulamalar, kâğıt ve yapışkan katmanından oluşan çok sayıda tabakadan yapılmıştır. Pürüzsüz bir beyaz zemin katmanı oluşturmak için genellikle kartonun yüzeyine, beyaz bir kalsiyum sülfat tabakası sürülmüştür.

Boyalı bezeme, ya direkt olarak zemin tabakası üzerine ya da opak boyalar ve saydam renkli lak ve sırların bir kombinasyonu ile yapılan bir ara metalik tabaka üzerinde uygulanmıştır²³. Lak yeşilini renklendirmek için bakır tuzları kullanılmıştır. Bazı eserlerde veya nesnelere lake zaman içinde kararmıştır. Soudavar lakelerinin çoğu karardığı için yeniden lakelenmiştir.

²¹ Fulya Bodur, "Osmanlı Lâke Sanatı ve 18. Yüzyıl Üstadı Ali Üsküdârı", Türkiyemiz, 1985, s.4

²² Massumeh Farhad, Simmon Rettig, Mary McWilliams, **A Collector's Passion Ezzat Malek Soudavar and Persian Lacquer**, Freer Gallery of Art and Arthur M. Sackler Gallery, Smithsonian, Washington, DC Harvard Art Museums/ Arthur M. Sackler Museum, Cambridge, MA 2017, s.39-41

²³ A.g.k., 39-41

Resim 4: Lake incelemeleri

Metalik alt zemin: Birçok lake çalışması, boyalı bezeme alanlarına tezat oluşturan parlak metalik arka planlara sahiptir. Bu metalik arka planlar, tasarımın büyük alanlarında renkli veya renksiz lak ile kaplanmış nesnelere görülmüştür. Bu çalışmalarda, beyaz zemin üzerine lak ve boya ana katmanlarının altına uygulanan metal tabakadan oluşan, pirinç (altın renkli bakır ve çinko alaşımı) alt tabaka için en çok kullanılan metaldir.

Beyaz zemin katmanı üzerine uygulanan lak: Işıltılı etkiyi artırmak için renksiz veya renkli lak tabakası ile sarılmış bakır veya pirinç parçacıkları metal tabaka üzerine uygulanmıştır. Parçacık formu, köşeli üç boyutlu pirinç yongaları ve düzleştirilmiş bakır tellerden kesilmiş küçük dikdörtgen çıtalar şeklindedir. Lak üzerindeki bir çatlaktan lakeden kâğıda ve alt tabakaya kadar mukavva, pirinç, bakır çıtalar, boya ve lak tabakalarını görebilmek mümkündür²⁴.

Çağdaş açıklamalar, piritin (demir sülfid mineralli) kullanımını ifade eder. Bununla birlikte kullanılan mineralin sülfür içermediği ve pirit yerine demir oksit olan hematit olduğu belirlenmiştir. Burada, hematitin renksiz ve soluk sarı lak içinde bulunan geniş, katmanlı parçalarının kullanılması, parçacıklara altın ve kırmızı renk tonu verir. Kapsamlı speküler (iğnemsiz, diken benzeri görünüm) yansımalar, ışılı etki oluşturur. Altın rengi, piritin (aynı zamanda aptal altını da denir) yaygın olarak kullanıldığı inancını destekler.

²⁴ A.g.k., 41

Resim 5: Lake incelemeleri

Gelecekteki çalışmalarda, hangi mineral fazın bulunduğunu belirlemek için piritin söz konusu olduğu birçok lake işini analiz etmek doğru olacaktır. Metalik arka planların kullanılması daha önce varsayıldığından daha yaygın olabilir.

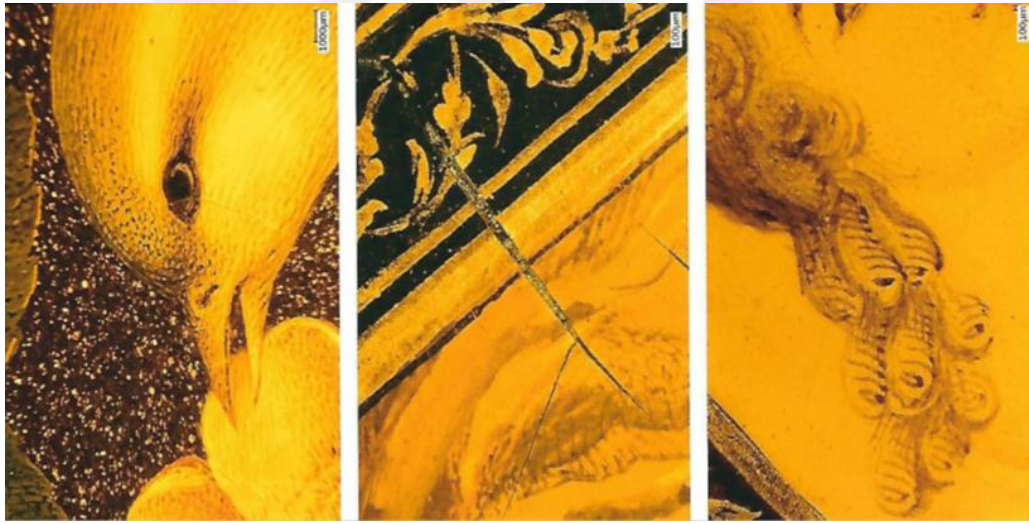
Metalik tabakalar beyaz, berrak lak organik tabakalar siyah görünüme sahiptir. İki metal tabaka pirinçtir: en üstteki pirinç boyadır. En altta boyalı bezeme için arka plan oluşturan pirinç "folyo" örtüşen parçaları vardır. Pirinç folyonun altında ince ultramarin ile renklendirilmiş temel kil tabakası bulunur. Homojen olmayan tabaka, bakır tuzları ile renklendirilmiş yeşil lak pirinç tabakalar arasındadır.

Resim 6: Lake incelemeleri

En alttaki beyaz tabaka kurşun beyazıdır. Lake tabakası kurşun beyazını, pirinç tabakadan ayırır. Bakır ve altın boya arasında daha hafif lake tabaka ise bakır tuzları ile renklendirilmiş olup yeşil renk verir. İranlı lake sanatçıları için farklı doğal ve sentetik pigment levhası vardır. Bazı pigmentler yüzyıllardır kullanılmıştır. Diğerleri, 19. yüzyılda Avrupa’da yeni sentetik pigmentlerin geliştirilmesi ve pazarlanmasıyla değişim göstermiştir.

Mineral pigmentler arasında mavi lapis (natür ultra deniz mavisi) kırmızı demir oksit ve sarı renkli arsenik sülfür bulunur. Geleneksel sentetik pigmentleri arasında tanımlanan kırmızı kurşun, vermilion (kırmızı mercirik sülfür) ve kurşun beyazıdır. En çok kullanılan bezeme için opak beyaz ve ana beyaz olarak kullanılan pigmenttir. Renkli lakelerde olduğu gibi, renkli saydam sırlar oluşturmak için geleneksel sentetik yeşil bakır tuzları ve organik kırmızı boyalar kullanılmıştır. Daha sonra sentetik liflerin en belirgin olduğu zümrüt yeşili, bakır arsenik asetat bileşimidir²⁵.

Resim 7: Lake incelemeleri

²⁵ Massumeh Farhad, Simmon Rettig, Mary McWilliams, **A Collector’s Passion Ezzat Malek Soudavar and Persian Lacquer**, Freer Gallery of Art and Arthur M. Sackler Gallery, Smithsonian, Washington, DC Harvard Art Museums/ Arthur M. Sackler Museum, Cambridge, MA 2017

2.5. Lake Cildin Dönemleri

Cilt ve ciltçiliğin tarihi çok eski devirlere kadar uzanır. Kâğıdın icadından önce, balmumu levhalar ve papirüs üzerine yazılanları saklamak için, tahta kapaklar kullanıldığı ve bu tahta kapakların iki yanlarından iplerle bağlanarak, bir çeşit cilt olarak kullanıldığı bilinmektedir. Parşömenin kullanılmaya başlandığı dönemlerde ise parşömenler katlanarak formalar haline getirilmiş ve sonra dikilerek ciltlenmiştir. Cilt ve ciltçiliğin gelişmesi ancak kâğıdın icadından sonra mümkün olabilmiştir²⁶. Lâkenin tarihsel gelişimini dönmelerine ayırırsak, lâkeler doğu özeliği ile ön plana çıkmaktadır ki Türk lâke üslubunun doğu kültürleri ile ortak özeliğini göstermektedir.

Timurlu Dönemi (1370-1501):

İslâm lâke sanatının temelleri Moğol döneminde atılmış olmasına rağmen günümüze ulaşabilmiş en güzel örnekler Timurlular döneminde kitap sanatında verilmiştir²⁷.

14. yüzyılın sonunda, Orta Asya'dan gelen Çağatay Türklerinin bir kolu olan Timurlular, önce Semerkant'ı²⁸, daha sonrada yavaş yavaş İran'ın bütün şehirlerini alarak büyük bir imparatorluk kurarlar. Timur'un oğlu Şahruh' un üç oğlu vardır. Uluğ Bey Semerkant, İskender Sultan ise Şiraz valisidir. Baysungur ise kendi yanında Herat'ta bulunmaktadır. Bu dönemde Herat, Şiraz ve Semerkant büyük kültür ve sanat merkezleri olmuştur. Çin resminden ve porselenlerinden hoşlanan Uluğ Bey, Uzakdoğu ile ilişki kurmuştur. İskender Sultan'ın himayesinde ise Celayirî döneminin dekoratif resim üslubunun izleyicisi olan Şiraz atölyeleri gelişmiştir.

Herat'ta da tarihe meraklı olan Şahruh için birkaç tarih kitabı yazılarak resimlenmiştir. Babası Şahruh gibi bir sanat koruyucusu olan Baysungur ise Herat'ta bir sanat atölyesini himaye etmiştir. Aynı zamanda şair ve hattat olan Baysungur

²⁶ İsmet Binark, Eski Kitapçılık Sanatlarımız, Ayyıldız Matbaası, 1975 Ankara, S.1

²⁷Şule Aksoy, Lake İşçiliği (Kaçar Dönemi). Antik Dekor S.6, 1990, S.22

²⁸ Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.19

zamanında Herat'ta kitap sanatları büyük gelişmeler kaydetmiştir²⁹. Herat el yazmalarında görülen üslubun, Şiraz İskender Sultan dönemi eserlerini anımsatması, İskender Sultan'ın ölümünden sonra bazı sanatçıların Herat'a gidip orada Baysungur için çalıştıklarını düşündürmüştür. Herat atölyesi, 15. yüzyıl ortasına kadar kalitesini düşürmeden eserler vermiş, Ebu Said (1458-68) ve Hüseyin Baykara (1468-1506) dönemlerindeyse en yüksek çağını yaşamıştır.

Resim 8: Timur Dönemi lake cilt örneği

Timurlu döneminde İran'da kitap süslemeciliğinin yeni bir boyut kazandığı görülür. Bu dönem lake kitap kapaklarının hazırlanmasında genellikle şu sıra izlenirdi: Önce kâğıtlar üst üste yapıştırılıp çok sert ve düzgün bir yüzey hazırlanırdı. Yapıştırıcı madde iyice kuruyup üzerinde çalışılması uygun bir hale gelince dönemin sanat anlayışına göre desenler işlenir, desenlerdeki boya kuruduktan sonra ise üzerine

²⁹ Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.19

belli zaman aralıkları ile kat kat vernik (lâke) uygulanarak yapım işlemi tamamlanmış olurdu³⁰. Lâke, dış etkilerden zarar görmeyecek bir hale gelince de Timurlu kitap ciltlerinin vazgeçilmez tekniği olan katı'a işçiliği ile hazırlanan ikinci bir yüzey lâkeli cildin kap içine uygulanır, etrafı deri ile kaplanır, kitap fasikülleri şirazeye dikilerek cildin ve kitabın hazırlanma işlemi tamamlanırdı³¹.

Safevî Dönemi (1501-1722):

16. yüzyıla gelindiğinde İran'da Özbek akınlarının yanı sıra yeni bir siyasal değişim olmuştur. 1501'de Şah İsmail bütün İran'ı ele geçirmiş ve Safevî devletini kurmuştur. Bu dönemde İran'da minyatür ressamlığı yeni gelişmeler göstermiş, minyatürlerin boyutları büyümüş, tam sayfa minyatürler yaygınlaşmış ve minyatürün içindeki motiflerde kalabalıklaşma başlamıştır. Şah İsmail'den sonra oğlu, Şah Tahmasb Tebriz'i sanat merkezi yapmıştır.

Şah Tahmasb (1524–76) kitap sanatına meraklıdır ve nestalik yazıyı iyi yazmaktadır. Bu dönem yapıtlarında görülen ve 12 İmam'ı temsil ettiği bilinen *Tac-ı Haydarî* adını taşıyan Safevî sarıkları, minyatürlerin tarihlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Şah Tahmasb'ın yanı sıra devrin önemli sanat koruyucuları, kardeşi Herat valisi Sam Mirza ve Meşhed valisi İbrahim Mirza'dır³².

Safevîler döneminde önce İran'da Akkoyunlu, Karakoyunlu Türkmenleri döneminde de görülen ve Timurlu sanatı desenleriyle benzer özellikler taşıyan lâke ciltler hazırlanmıştır. Yüzyılın ilk çeyreği içerisinde Safevî lâke ciltlerinde çok renkliliğin yanı sıra minyatür tarzını ve konularını anımsatan kompozisyonlar yer almaya başlamış ve bu gelişme 17. yüzyıl ortalarına kadar sürmüştür. Bahçede piknikler, av sahneleri, manzaralar, hayvan mücadeleleri bu dönemin popüler desenleri olmuştur. Ormanda çeşitli hayvanların yer aldığı sahneler de bu dönemde sık karşımıza çıkan konulardandır.

³⁰ Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.19

³¹ Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.20

³² Güner İnal, "Türk İslam Minyatürü", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi II, İstanbul 1997, s.1264-65

Resim 9: Safevi Dönemi lake cilt örneği

Her dönemde kullanılan altın mürekkebinin yanı sıra sedef de cilt bezeme malzemesi olarak lâke sanatındaki yerini almıştır. Sedef, el yazmalarında bazen büyük ve tek parça halinde bazen de dövülerek binlerce renk ışıltısı verecek parçalar (*arûsekli* cilt) halinde kullanılmıştır. Lâke, Safevîler döneminde kitap kapları dışında kalem kutuları, çekmeceler, ayna kılıfları, bina içlerindeki süs panelleri ve kapılarda da kullanılmıştır³³.

Safevî lâkelerinin Babürlü dönemi eserlerini de etkilediğini söyleyebiliriz. Safevî sarayı için çalışan Tebrizli Mir Seyyid Ali ile Şirazlı Hoca Abdüssamed'in, 16. yüzyıl ortalarında Babürlü sultanlarının himayesine girmesiyle, Babürlü kitap sanatına Safevî resim sanatının etkileri yansımıştır³⁴.

³³ Şule Aksoy, Lake İşçiliği (Kaçar Dönemi). Antik Dekor S.6, 1990, s.22- 23

³⁴ Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.22

Safevî lâkeleri, Doğu klasik cilt sanatında görülmektedir. Deri olarak meşin, sahtiyan, rak (ince traşlanmış ceylan derisi) olarak görülür. Deri ciltler süsleme biçimlerine göre düz, şemseli (geometrik, rûmî veya hatayî nakışlı), acemkarî (Hayvan resimli), şükûfe üslûbu, işlemeli (iplik işleme, zerdûzî, simdûzî), yazılı zerbahar ciltler olarak ayrılır³⁵.

Kaçar Dönemi (1779-1924):

18. ve 19. yüzyıllarda sanatsal açıdan Avrupa'dan etkilenen İran, idari açıdan da büyük bir istikrarsızlık dönemine girmiştir. 1722 yılında, uzun yıllar Safevî devletine başkentlik eden İsfahan'ın Afganlılar tarafından istilâ edilmesiyle, İran'a 200 yıl boyunca hâkim olan Safevî dönemi sona ermiştir.

Resim 10: Kaçar Dönemi lake cilt örneği

³⁵ Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.13

Bir süre bölgesel şahlıklarla idare edilen İran, Kerim Han Zand'ın (1750–1779) Şiraz'da hâkimiyetini ilân etmesiyle birlikte onun yönetimi altına girmiştir. Kaçar dönemi lâke ciltlerinde görülen üslup çeşitliliği ve zenginliği, Safevî döneminin (1501-1722) sonuyla Kaçar döneminin (1779-1924) başında İran'da lâke sanatına git gide artan ilgiyi yansıtır³⁶.

Kaçar dönemi bezemelerinde tek ya da buketler halinde çiçekler, bunlara eşlik ederek zenginlik kazandıran kuş ve kelebekler, meyveler görülür. İslâm sanatında ilk örneklerini Timurlular zamanında gördüğümüz lâke ciltler, Kaçar döneminde de popülerliğini korumuştur. Kitapların ciltleri içerikleriyle orantılı, özellikle Kur'an ve benzeri dinî konulu kitap ciltlerinde natüralist anlayışla yapılan çiçekler görülürken, edebî konulu olanlardaysa kitabın konusu ile ilgili figürlü desenler kullanılmıştır³⁷.

Osmanlı Dönemi (1299-1922):

İlk Türk ciltleri Doğu Türkistan'da Mani dinini kabul eden Uygur Türkleri'ne aittir. Uygurlara ait üç tür cilt örneği ele geçmiştir: Doğu Asya Çin tarzı tomarlar (teziginç), alt ve üstü tahta kapaklı ve üstten alta geçirilen sicimin tahtaların dışında düğümlemesiyle elde edilen ciltler* ve dikişli formaya geçirilmiş deri ciltler.

Orta Asya'da gelişmiş bir sanat dalı olan ciltçilik Türklerin İslâmiyet'i kabulüyle büyük bir gelişme göstermiştir. Yazı ve kitaba gösterilen özen, onun bezenmesine ve ciltlenmesi işine de ayrı bir önem verilmesine neden olmuş, böylece de ciltçilik Türklerde en önemli sanat dallarından biri haline gelmiştir³⁸. Osmanlı sanatında lâke tekniğinin en yaygın kullanımına; kitap kabı, çekmece, kalemdan, yazı altlığı, mücevher kutusu, yay ve yay kurları, gözlük mahfazaları gibi eserlerde rastlanmaktadır³⁹.

³⁶ Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.22

³⁷ Şule Aksoy, Lake İşçiliği (Kaçar Dönemi). Antik Dekor S.6, 1990, s.22-27

* Bu alt not Mine Esiner Özen'e aittir. Sicimli tahta kapaklı ciltlere Şinasi Tekin "pothi" diyor ve resimlerle geniş bilgi veriyor. Şinasi Tekin Eski Türklerde yazı, Kâğıt, Kitap, Kitap ve kâğıt Damgaları, İstanbul 1993, s. 42- 44

³⁸ İsmet BİNARK, Eski Kitapçılık Sanatlarımız, Ayyıldız Matbaası, 1975 Ankara, s.4

³⁹ Kemal ÇİĞ, Türk Lake Müzehhipleri ve Eserleri. İ.Ü. Sanat Tarihi Yıllığı III,1970, 243-245

Türkiye’de lâke tekniği cilt sanatında özellikle Diyarbakır, Bursa, İstanbul ve Edirne’de yapılmıştır. Önceleri rugan denilen bu ciltlere 18. yüzyıldan sonra

Edirne’de daha fazla yapıldığı için Edirnekâri adı da verilmiştir⁴⁰. 16. Yüzyıl Osmanlı sanatının klâsik devridir.

Siyasî hayattaki büyük başarılar sanat hayatına da yansımış, her konuda en önemli eserler bu yüzyılda meydana getirilmiştir⁴¹. Yavuz Sultan Selim, Çaldıran zaferinden sonra, İran’da ele geçirdiği kıymetli sanat eserlerini ve bunlarla birlikte kitap ciltlerini de İstanbul’a getirmiştir⁴².

Timurlu etkisini sürdüren siyah zemin üzerine yapılmış efsanevî hayvan, bulut, rumî ve kıvrım dallardan oluşan bezemelerin dış kapaklarda, Safevî etkisini gösteren minyatürlü resimleme tarzının ise yavaş yavaş iç kapaklarda yer almaya başladığı görülür⁴³.

Kanuni dönemindeyse, lâke cilt kapakları renklenmeye ve yeni bezeme programları uygulanmaya başlamıştır. Şah Kulu’nun yarattığı saz üslubu ve Kara Memi’nin yarattığı natüralist çiçekler, bahar açmış ağaçlardan oluşan şukûfe üslubu lâke cilt tasarımlarında önem taşır. Bu dönem ciltlerinde kabın içi ve dışı sıvama lâke teknikte bezendiği gibi, sadece gömme şemse ve köşebentler arasının da bu teknikle bezendiği görülebilir. Siyah zemine vişne rengi ve altın mürekkebiyle saz üslubu tasarım, yine siyah zemine altın mürekkep, ince sarmal dallar üzerinde sıralanan küçük yapraklar, bulutlar, periler, uçan kuşlar, hatayîler, avcılar, eğlenen sultan ve maiyeti, çiçeklerle doldurulmuş bahçe görünümleri bu dönem lâke ciltlerinin bezemelerini oluşturur⁴⁴.

Osmanlı İmparatorluğu’nda yenileşme ve batılılaşma dönemi olarak nitelendirilen 18. ve 19. yüzyıllar köklü bir kültür değişiminin yaşandığı, yeni bir sanat ortamının doğmaya başladığı bir süreçtir⁴⁵. 1699’da imzalanan Karlofça

⁴⁰ Zeynep, Balkanal, “Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, Türkler Ansiklopedisi, Ankara 2002, s.344

⁴¹ Kemal Çığ, Türk Kitap Kapları, İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 1971, s.9

⁴² Belkis Mutlu, Türk Cilt Sanatına Toplu Bir Bakış, Akademi S.5, İstanbul 1966, s.53

⁴³ Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.25

⁴⁴ Zeren Tanındı, Osmanlı Kitaplarının Görkemli Giysileri, P Dünya Dergisi (Kitap ve Sanat) S.35, İstanbul 2004, s.24

⁴⁵ Günsel Renda, Osmanlı Minyatür Sanatı, Promete Yayınları, İstanbul 2001, s.34

Anlaşması ile Osmanlı Devleti Avrupa'daki birçok toprağını kaybetmiş dengeler Avrupa'nın lehine dönmüştür⁴⁶. Osmanlı Devleti'nin eski gücünü yitirmesi, bilimsel ve teknolojik açılardan geri kalması Avrupa'nın gelecekteki rolünü belirleyen en önemli etkenlerdendir⁴⁷. Tüm bu değişimlerin yarattığı sanatsal sonuçlar, 18. yüzyıl başında cilt sanatına da yansımıştır.

17. yüzyıldaki duraklama döneminden sonra, klâsik devirde yapılanlar kadar güzel örnekler meydana getirilmiş, bunda özellikle dönemin padişahı III. Ahmed'in büyük katkısı olmuştur. Onun hattat kişiliği ve veziri İbrahim Paşa'nın güzel sanatlara oldukça meraklı olması verimli bir sanat ortamı yaratmıştır⁴⁸. 18. yüzyıl lâke cilt sanatının göze çarpan en önemli özelliği, saz üslubu gibi klâsik üslupların yeniden yorumlanmasıdır. Bunun yanı sıra natüralist üslup ve geleneksel motiflerin bir arada kullanıldığı örneklere de rastlamak mümkündür⁴⁹. Ayrıca lâke tekniğinin doğal motifler yapmaya elverişli olması da sanatçıların natüralist üslupta eserler vermesini kolaylaştırmıştır.⁵⁰

18. yüzyıl cilt kapaklarının bezeme tasarımlarının ana motifleri, çiçek buketleri ve çiçeklerdir. Çiçek adeta bu yüzyıldaki en büyük değişimdir, hatta bir döneme adını bile vermiştir. Bu yüzyılın başlarından itibaren, çiçek merakı başta saray ve çevresi olmak üzere özellikle varlıklı çevreleri sarmıştır. Bundan kazanç sağlayan insanların sayısı ise azımsanamayacak kadar çoktur. Toplumdaki bu çiçek merakı dolayısıyla bezeme sanatlarını da etkilemiş, uygulamalı sanatların her birinde çiçek motifleri kullanımı git gide artmıştır. Tüm bunlara paralel olarak cilt bezemelerinde önceden kullanılan klâsik motiflere ek olarak; gül, karanfil, yaban gülü, lâle, nar çiçeği, lotus, haşhaş, nilüfer ve sümbül çiçeklerinden oluşan motiflerin bazen aralara serpilerek bazen de buket, tekli, çiftli, üçlü bordürle içinde ince bir şekilde resimlendiği görülmektedir⁵¹. 18.yüzyılın sonlarında ise lâke sanatında bir gerileme başlamıştır. 19.yüzyılın başından itibaren, mimaride olduğu gibi lâke ustaları ve müzehhipler de Avrupa etkisiyle klâsik tarzı bir arada kullanmak yerine,

⁴⁶ Semavi Eyice, "Batı Sanat Akımlarının Değiştirdiği Osmanlı Dönemi Sanatı", Türkler Ansiklopedisi C.15, Ankara 2002, s.284-309

⁴⁷ Necla ARSLAN, Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul, İstanbul 1992, s.16

⁴⁸ Kemal Çığ, Türk Kitap Kapları, İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 1971, s.18

⁴⁹ Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.27

⁵⁰ Belkis Mutlu, Türk Cilt Sanatına Toplu Bir Bakış, Akademi S.5, İstanbul 1966, s.54

⁵¹ Engin Özdeniz, "Türk Cilt Sanatı", Sanat Dünyamız S.21, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1981, s.16

matbaanın gelişiyle yaygınlaşan Barok ve Rokoko üslubunun etkisi altında kalmışlardır⁵².

19. Yüzyıl Osmanlı müzehhiplerinin aynı zamanda sermücellid olarak sarayda çalışması, tezhip ve cilt sanatçıları arasındaki bağın kuvvetini göstermektedir. Bu sanatçılar Batı sanatının Barok ve Rokoko kıvrımlarını, içi çiçeklerle dolu sepet ve saksılarını bezeme motifleri olarak ciltlere de uygulamışlardır⁵³.

Devletin çöküşü ve mali kriz bütün sanatlarda olduğu gibi cilt sanatında da gerilemeye sebep olmuş ve 20. Yüzyılın başlarından itibaren klâsik Türk cildi yerini modern cilde terk etmiştir⁵⁴.

Türk cilt sanatında özellikle klasik dönem sonuna, yani 17. yüzyıl içlerine kadar en çok görülen cilt şekli, oyma veya yazma şemse ve köşebentli deriden olanlardır. Bu şema zaman içinde ana fikir olarak pek değişmemekle birlikte motiflerde ve bezeme anlayışında devir üslubuna paralel değişmeler görülür. Mesela Fatih devrindeki Rumilerin ve hatayilerin yerini zamanla natüralist çiçekler almıştır. Bu tarzdaki ciltlerin çoğunu 17. yüzyıl sonları veya 18. yüzyıla tarihlendirebiliyoruz⁵⁵. 17. yüzyıl içlerinde görülmeye başlanan lake ciltlerin gittikçe tercih edilmeye başlandığını ve özellikle 18. yüzyılda çok başarılı örneklerin yapıldığını görmekteyiz.

Natüralist çiçeklerin uygulanmasına bu teknik çok daha uygundur. Kalıpla basıldığı için tekrarlanan ve zaman zaman biteviyeliğe kaçan deri üzerine kabartma desenlerin aksine, lake tekniğinde sanatçı fırçasını dilediği gibi kullanabilmektedir. Bu yüzden geleneksel hatayı desenli ve halkar tekniğindeki örnekler yanı sıra ciltte çeşitli çiçekleri en çok lake tekniğinde bulabiliyoruz. Bunların bazılarında imza bulunması da sanatçının yenilik getirdiği eserine sahip çıkma arzusunun sonucudur⁵⁶. Abdullah Buhari imzalı lake ciltte geleneksel şemse ve köşebentli ana şema

⁵² Özlem İnay, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s.29-30

⁵³ Zeren Tanındı, Osmanlı Kitaplarının Görkemli Giysileri, P Dünya Dergisi (Kitap ve Sanat) S.35, İstanbul 2004, s.107

⁵⁴ Engin Özdeniz, "Türk Cilt Sanatı", Sanat Dünyamız S.21, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1981, s.16

⁵⁵ Yıldız Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1986, s.329

⁵⁶ Yıldız Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1986, s.330

korunmuş fakat şemselerde manzara, salbeklerde gül, gelincik ve peygamber çiçeği desenleriyle yeni akıma uymuştur. Aşırı stilize şakayıkların haricinde gül, sümbül, karanfil, Manisa lalesi, az örneği bulunmasına rağmen zerrin en sık şekilde sanatımıza yerleşen çiçeklerdir. Bunları, 16. yüzyıl ortasından Osmanlı sanatının sonuna kadar kitap sanatımızda görmekteyiz. Lale de aynı dönemlerde görülmektedir. 17. yüzyıl sonunda hercai menekşe, ağlayan gelin, şebboy çiçekleri 18. ortalarına kadar kullanılmıştır. Yıldız Demiriz, eserinde çiçeğin çeşit, ilk ve son tarihlerini içeren cetveller vermiştir⁵⁷.

Resim 11: Lake Cilt

⁵⁷ Yıldız Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1986, s.375-376

2.6. Lake Cildin Yapılışı

Lake cilt yapılırken öncelikle mukavva hazırlanır; mukavvaya deri yapıştırıldıktan sonra üzerine lak sürülür. Lakın üzerine altın ve boya ile nakış yapılır, üst üste birkaç kat lak sürülür. Deri üzerine yapılırken ise sirkeli yumuşak bir bezle derinin yüzü temizlenip yağı alınır. Bu işlemle boya ve altının deri üstüne düzgün olarak sürülmesi ve dökülmemesi sağlanır. Boya ve altından sonra da birkaç kat lak sürülür. Lak sürme oldukça zor ve zahmetli bir işlemdir. Gerekli sertlik ve dayanıklılığı sağlamak için lakı ince tabakalar halinde sürmek, nemli ve sıcak bir ortamda kurutmak, bu işlemi 20-30 kere tekrar etmek gerekir. Kemal Çığ' ın anlattığına göre, boyaların çatlamasını önlemek için son zamanlarda lakın içine az miktarda gliserin karıştırılmıştır⁵⁸. İsmail Hakkı Altınbezer'den naklettiğine göre ise, lake eserlerde bir çeşit böcekkaşığı toz haline getirilerek astar mahiyetinde sürülür ve kuruduktan sonra da üzerinden hafif zımpara kâğıdı geçirilirse mükemmel parlaklık elde edilir⁵⁹.

⁵⁸ Kemal Çığ, Türk Lake Müzehhipleri ve Eserleri. İ.Ü. Sanat Tarihi Yıllığı III, İstanbul 1970, s.245

⁵⁹ Kemal Çığ, Türk Lake Müzehhipleri ve Eserleri. İ.Ü. Sanat Tarihi Yıllığı III, İstanbul 1970, s.245

3. KATALOG

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Türkçe, Arapça, Farsça ve İbnülemin olmak üzere 4 adet koleksiyon mevcuttur. Bu koleksiyonların 9943'ü Türkçe, 6967'si Arapça, 1618'i Farsça'dır. Almanca, Fransızca, İngilizce, Rusça, İtalyanca, Rumca, Ermenice, Arnavutça gibi farklı dillerinden 81 adet olmak üzere toplamda 18.605 adet yazma eser bulunmaktadır. İbnülemin Mahmut Kemal İnal tarafından bağışlanan 3808 yazma eserle birlikte toplamda 22.417 kitap mevcuttur. Koleksiyonda bulunan 9943 Türkçe yazma kitaplardan 43 tanesi lake cilde tekniği ile yapılmıştır. Bu lake ciltlerin iç dış kapakların resimleri, çizimleri, eserlerin yazı çeşidi, ölçüleri, süslemesi ve cilt özellikleri incelenerek eserler demirbaş sırasına göre kataloglanmıştır.

Katalog No:1

Demirbaş No: T107

Eserin Adı: 1243 tarihindeki Rusya muharebe tarihçesi

Müellifi: Muhammed b. Ahmet Kara Davudzade

Konusu: Osmanlı Tarihi

Tarih: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Rika

Ölçüleri: En: 20.5 cm, Boy:30.6 Cm, Kalınlık:1.8 cm

Süslemesi: -

Cildi: Siyah zemin üzerine şemse, salbek ve köşebentli olan ciltte, köşebentlerde altın zemin üzerine sade bir kompozisyon ile stilize çiçekler, pembe çiçekler, tonlamalı olarak boyanmış yeşil yapraklarla bezemelidir. Şemse ve salbek içleri altın zemin ile belirlenmiş, pembe stilize çiçekler, yeşil yapraklarla süslenmiştir.

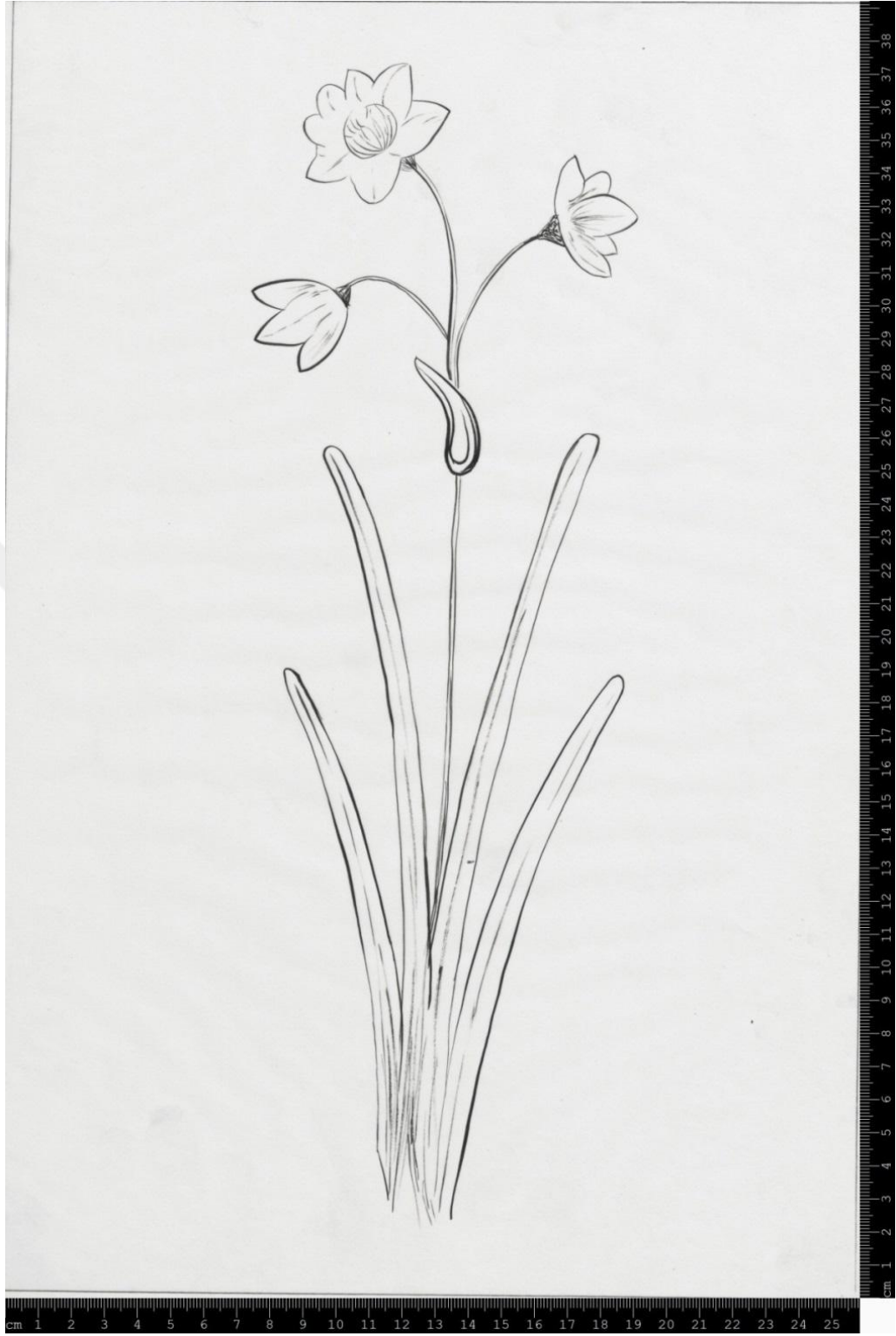
Resim 12: T107 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 1: T107 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 13: T107 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 2: T107 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No: 2

Demirbaş No: T571

Eserin Adı: Şerh-İ Divan-I Hafız

Müellifi: Muslihuddin Mustafa B. Sa'ban Gelibolulu El-Kadim Es Sürüri

Konusu: -

Tarih: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik, Şikeste

Ölçüleri: En: 13 cm, Boy: 2.15 cm, Kalınlık: 3.5 cm

Süslemesi: -

Cildi: Koyu zemin üzerine güller, kasımpatı, yeşil gölgeli yapraklar, kırmızı, turuncu, sarı, pembe, mavi, eflatun renk çeşitleriyle boyanmış bahar çiçekleri ile buket halinde cilt bezenmiştir. Arasuyu, köşebentler ve kartuş içlerinde çiçeklerle bezelidir. Köşebentler simetrik kompozisyonlu, iç zemin asimetrik kompozisyonudur. Dış kapakta dökülmeler sebebiyle desenin bir kısmı görülememektedir. Eserin sadece üst kapağı lakedir. Bu lake üst kapağında başka bir esere ait olduğu düşünülmektedir.

Resim 14: T571 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 3: T571 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 3

Demirbaş No: T10022 / 2527

Eserin Adı: Rum ihtilaline dair risale, tercümedir. (1769-1820)

Müellifi: -

Konusu: İhtilaller ve İsyanlar Osmanlı İmparatorluğu

Tarih:-

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Rika

Ölçüleri: En:17 cm, Boy:26.5 cm, Kalınlık:1.5 cm

Süslemesi: -

Cildi:

Dış Kapak: Koyu zemin üzerine güller, kasımpatı, yeşil gölgeli yapraklar, kırmızı, turuncu, sarı, pembe, mavi, eflatun renk çeşitleriyle boyanmış bahar çiçekleri ile buket halinde cilt bezenmiştir. Arasuyu, köşebentler ve kartuş içlerinde çiçeklerle bezelidir. Köşebentler simetrik kompozisyonlu, iç zemin asimetrik kompozisyonudur. Dış kapakta dökülmeler sebebiyle desenin bir kısmı görülememektedir.

İç Kapak: Kırmızı zemin üzerine, uzun gölgeli yeşil saplı, sarı ince taç yapraklı fulya çiçeği ve sarı tomurcuklu stilize fulya çiçeği ile bezelidir.

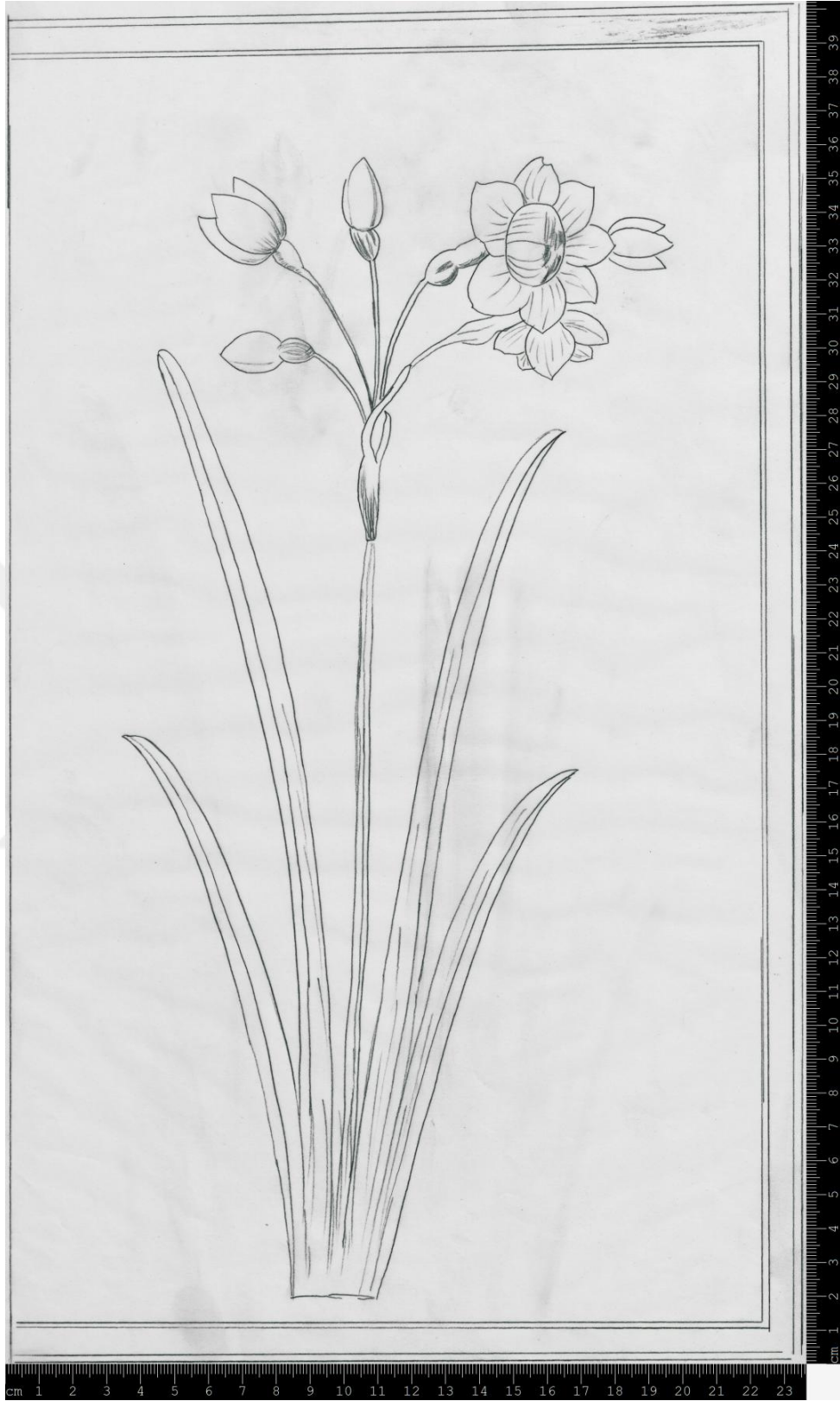
Resim 15: T10022 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 4: T10022 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 16: T10022 nolu yazma eser, iç kapak

Resim 17: T10022 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No: 4

Demirbaş No: T1472

Eserin Adı: Siyer-i Arif

Müellifi: Abdülbaki, Abdülbaki Arif Efendi b. Mehmed b. Mustafa (ö. 1125 H [1713 M])

Konusu: İslâm Tarihi- Hz. Muhammed'in Dönemi (571-632)

Tarih: 1713

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

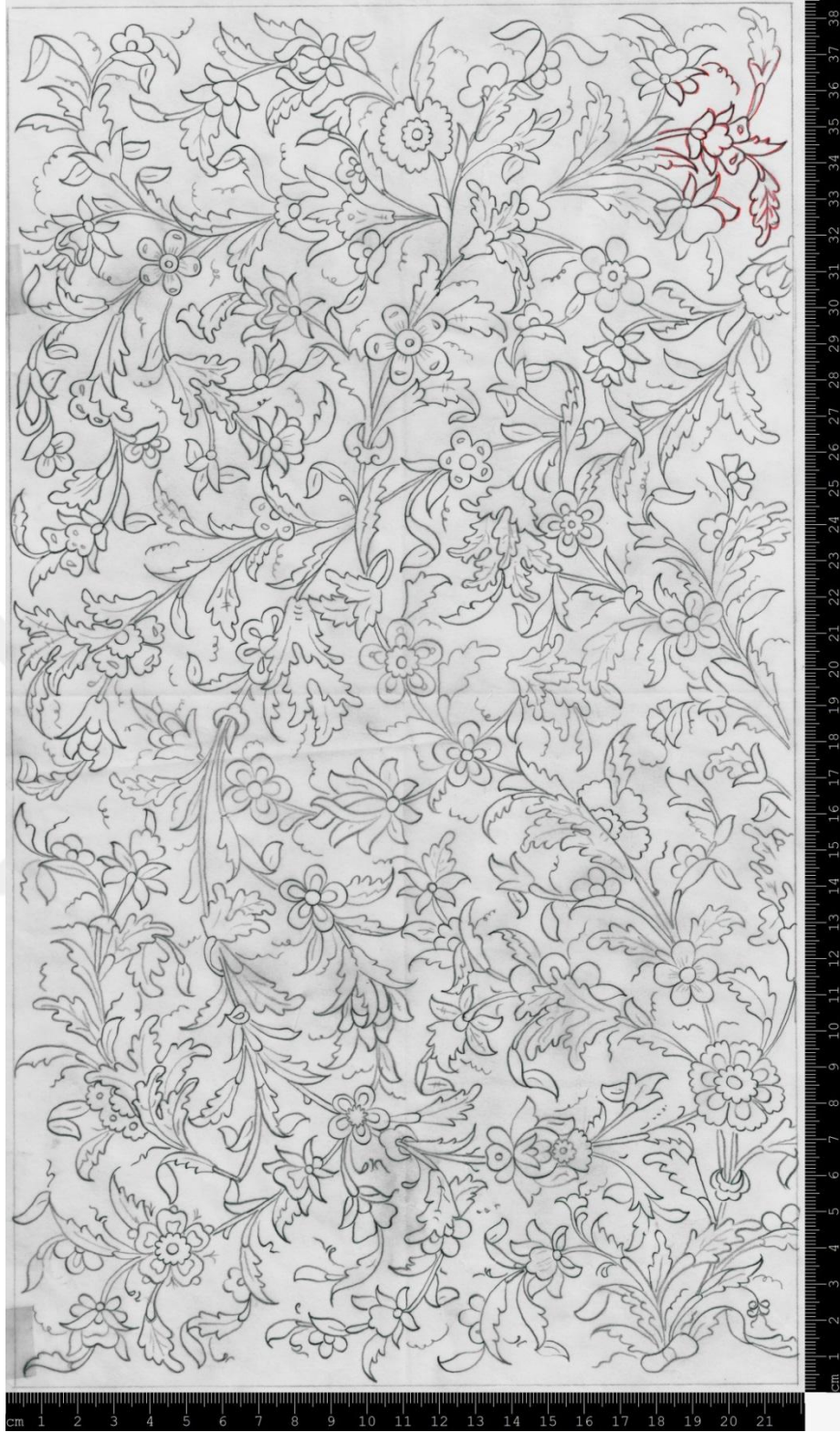
Ölçüleri: En: 15.8 cm, Boy:25.3 cm, Kalınlık:1.8 cm

Süslemesi: Unvan sayfasın klasik tezhip bezemeli.

Cildi: Koyu bordo deri zemin üzerine altın cetvel çekilmiş, iç tasarımı klasik hallkar deseni ile bezemelidir. Hatayi, penç, yaprak ve gonca gül motifleri kullanılmıştır. Bordo deri üzerine yeşil, turuncu, kırmızı, sarı renklerle boyanmış desenin aynısı mıklep formuna uyarlanmıştır.

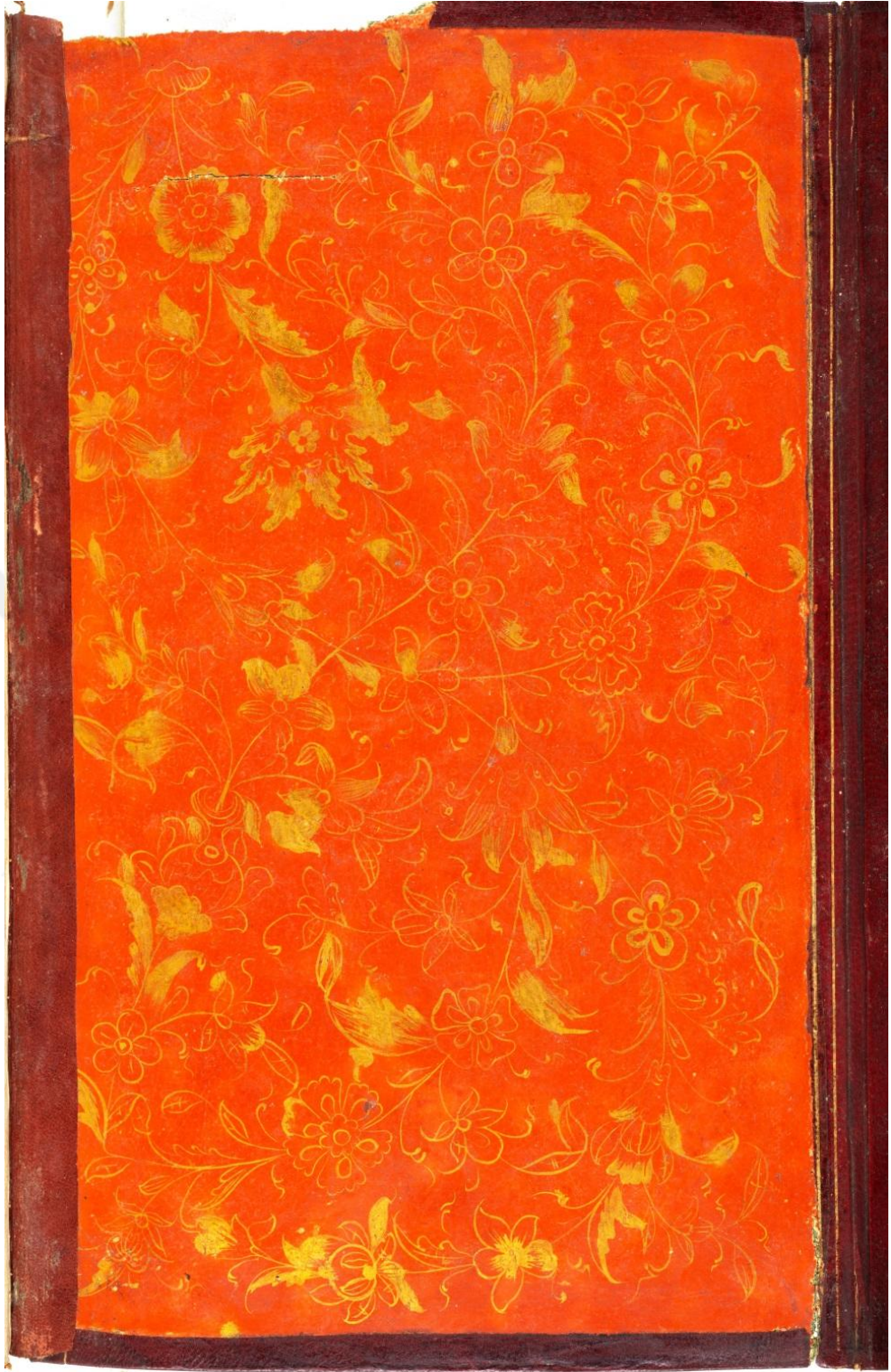
Resim 18: T1472 nolu yazma eser, iç kapak

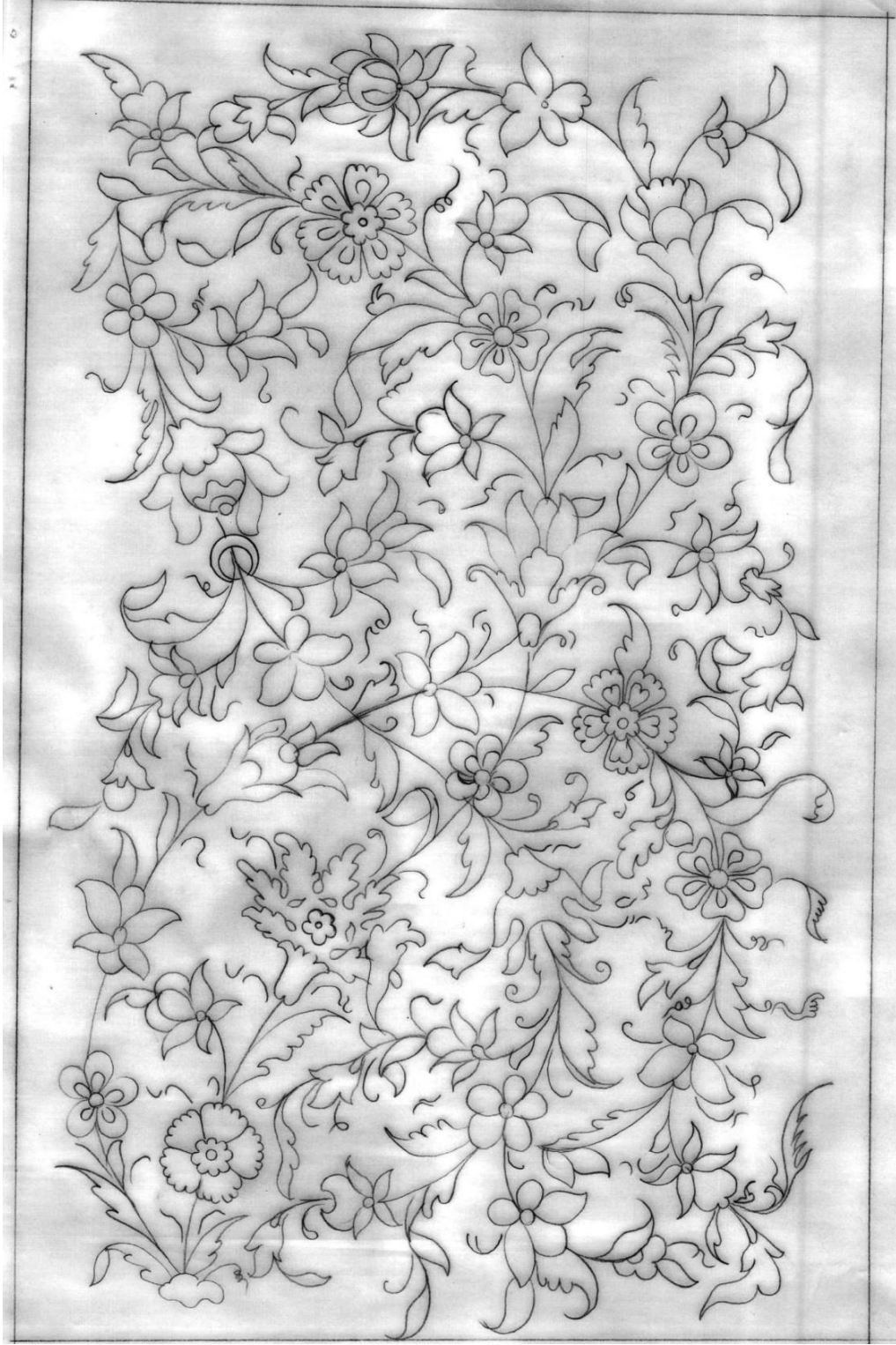
Çizim 5: T1472 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 19: T1472 nolu yazma eser, miklep
Çizim 6: T1472 nolu yazma eser, miklep

Resim 20: T1472 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 7: T1472 nolu yazma eser, iç kapak

Resim 21: T1472 nolu yazma eser, milkep
Çizim 8: T1472 nolu yazma eser, milkep

Katalog No: 5

Demirbaş No: T1473

Eserin Adı: Semeratü'l-Fuad Fi'l-Mebde Ve'l-Mead

Müellifi: Sarı Abdullah Efendi, Sarı Abdullah b. Seyyid Muhammed (992-1071 H [1584-1660 M])

Konusu: İslâm Tasavvufu

Tarih: 1587-1660

Hattat: Seyit Ali Rıza, İbni Mustafa Nuri Tarihi: 1282

Cildi: Rakka Mahu Mehmet İbrahim Tarihi: 1212

Yazı Çeşidi: Talik, Şikeste

Ölçüleri: En: 16 cm, Boy: 25.3 cm, Kalınlık: 2.2 cm

Süslemesi: -

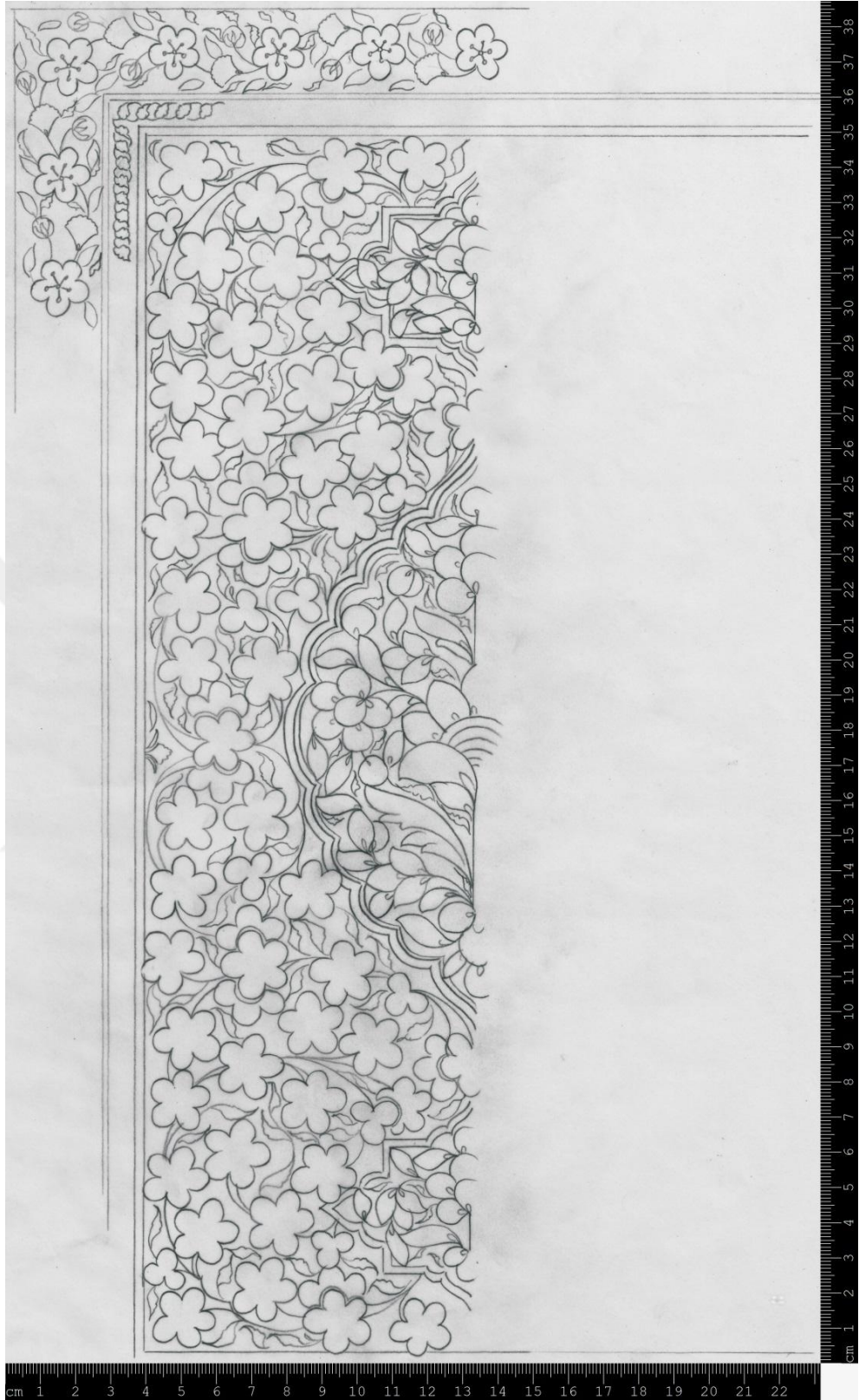
Cildi:

Dış Kapak: Siyah zemin deri üstüne şemse ve salbek simetrik desenlidir. Kırmızı zemin üzerine bezenmiştir. Yeşil renkli yapraklar, kırmızı ve yeşil renkli büyük hatayi ve goncagül çiçekler, mavi ve beyaz renklerle gölgelendirilmiştir. Şemse dışında kalan zeminde koyu renk üzerinde altın ile penç motifleri uygulanmıştır. Arasuyu altın ile küçük yaprak desenli olup, dış bordürde ise penç, yapraklar ve bitkisel motifler kullanılmıştır.

İç Kapak: Zemin kırmızı renkte olup, şemse ve salbek içleri siyah deri zemin üzerine büyük gül, penç bezemeli, yeşil yapraklarla süslenmiş motifler mevcuttur. Kırmızı zemin üzerinde altın ile belirlenmiş köşebentler bulunmaktadır.

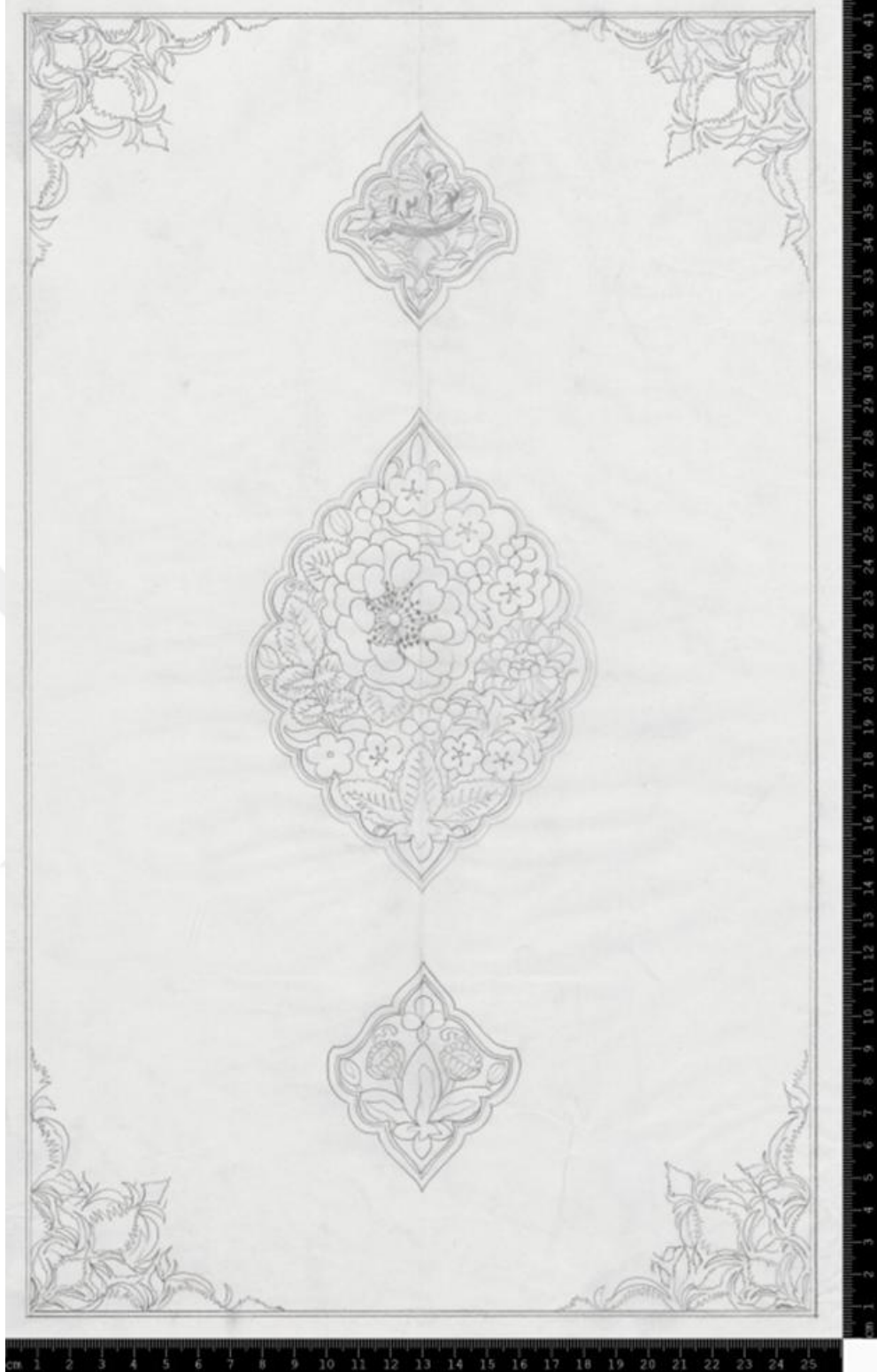
Resim 22: T1473 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 9: T1473 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 23: T1473 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 10: T1473 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No: 6

Demirbaş No: T1478

Eserin Adı: Divan-Derviş

Müellifi: Dâniş, Mehmed b. Ali Rifat Bey (1220-1245 H [1805-1829 M])

Konusu: Divan Şiiri, Türk

Hattatı: Seyyid Abdi

Tarihi: 1829

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En:12.6 cm, Boy: 21.1 cm, Kalınlık:1 cm

Süslemesi: -

Cildi:

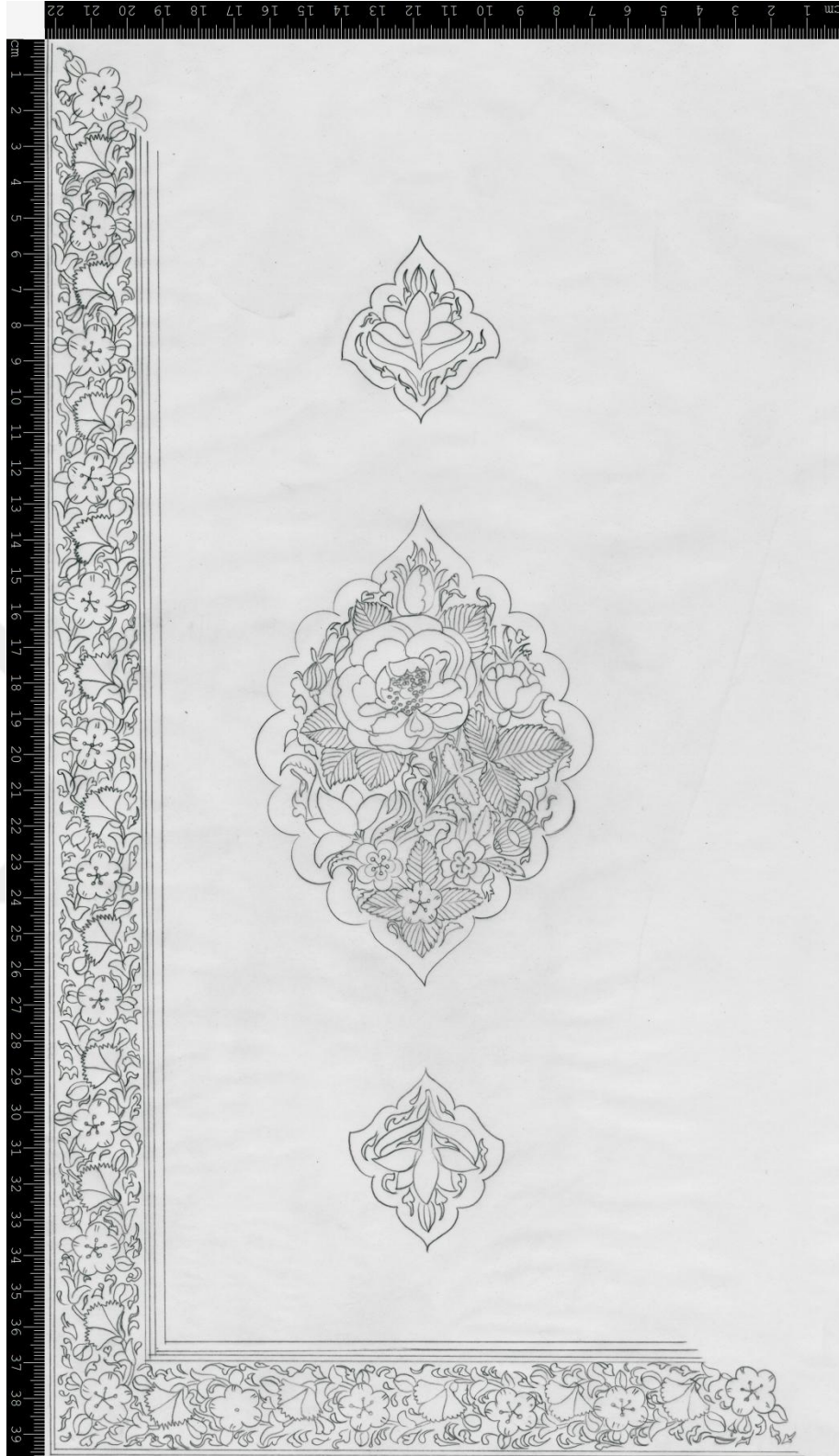
Dış Kapak: Açık krem renk zemin üzerine şemse içinde gül ve gölgeli boyanmış yeşil gül yaprakları goncalarla tamamlanmıştır. Turuncu renk ağırlıklı natüralist üslupta çiçekler nakşedilmiştir. Salbek motif içlerinde aynı natüralist üsluplu çiçekler görülmektedir. Kenar bordürlerde siyah zemin üzerinde karanfil ve pençer ile yapraklar mevcuttur. Kenarsuyunda ve cetvellerde altın kullanılmıştır.

İç Kapak: Kırmızı deri zemin üzerine altın bezemeli rokoko tarzında şemse ve salbek içlerinde altın desenler yapılmıştır. Kenarsuyunda ve cetvellerde altın desenler bulunmaktadır. Aynı süslemeler iç kapak miklebinde de görülmektedir.

Zemin kırmızı renkte olup, şemse ve salbek içleri siyah deri zemin üzerine büyük gül, penç bezemeli, yeşil yapraklarla süslenmiş motifler mevcuttur. Kırmızı zemin üzerinde altın ile belirlenmiş köşebentler bulunmaktadır.

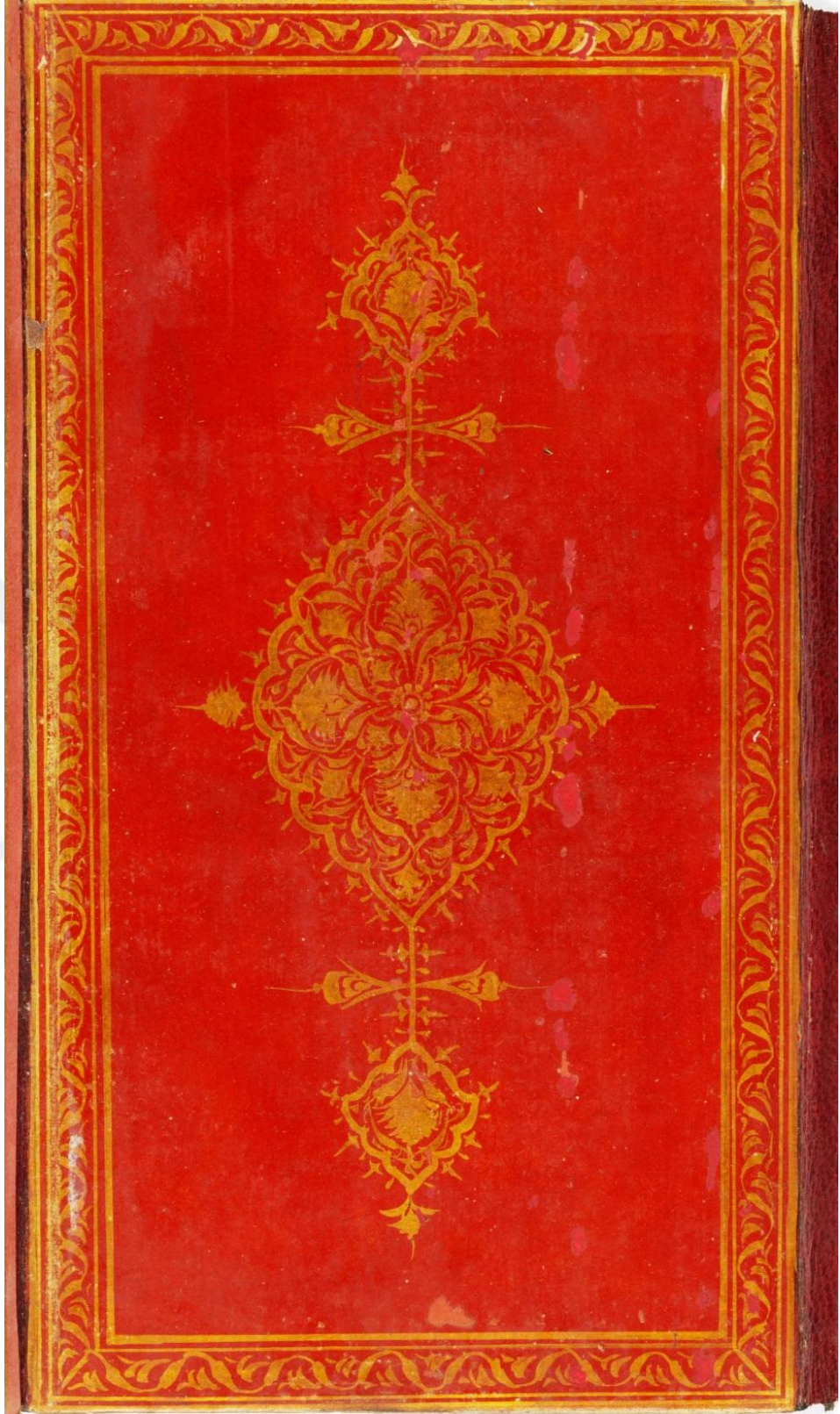
Resim 24: T1478 nolu yazma eser, dış kapak

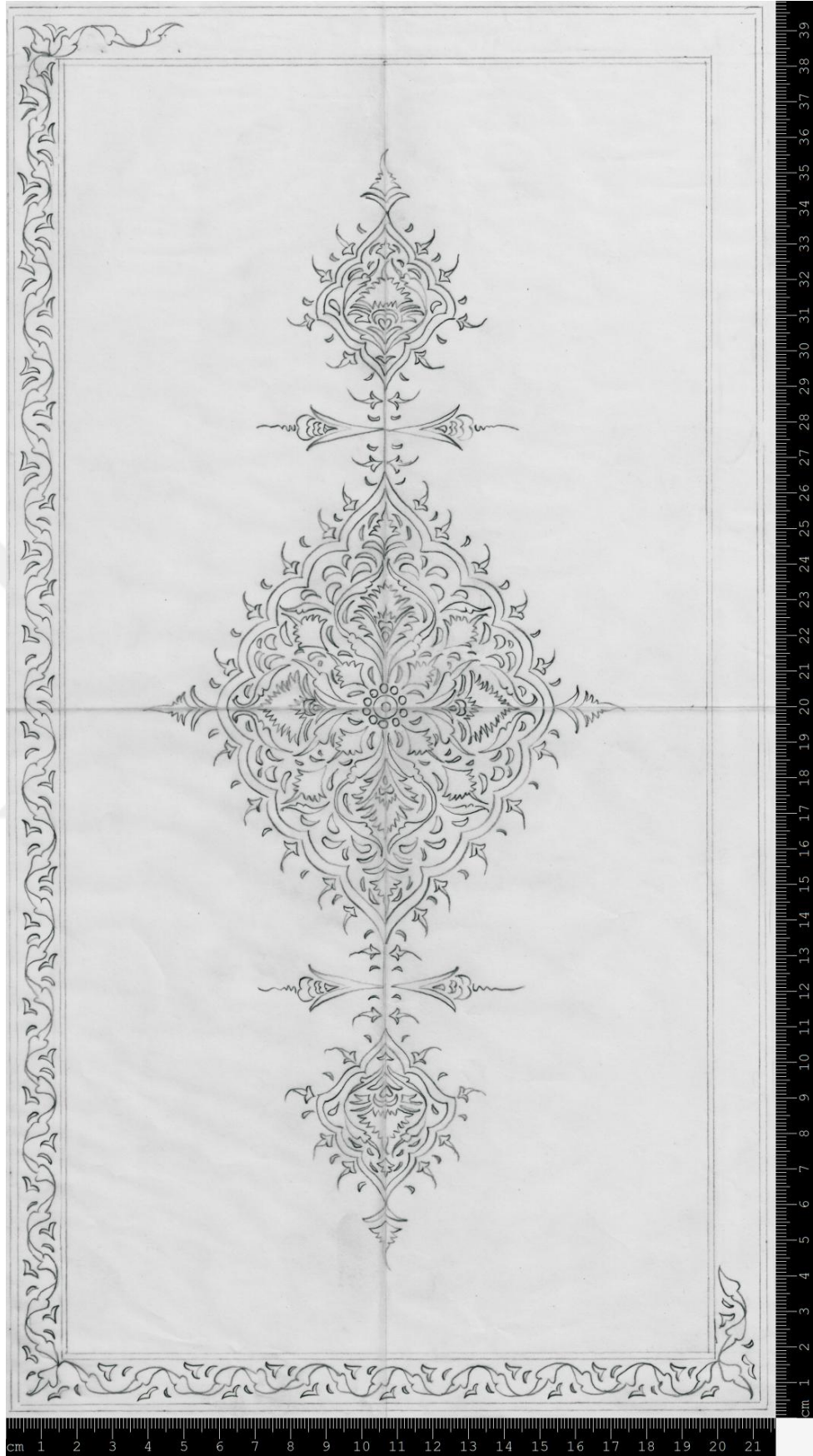
Çizim 11: T1478 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 25: T1478 nolu yazma eser, miklep
Çizim 12: T1478 nolu yazma eser, miklep

Resim 26: Çizim 10: T1478 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 13: T1478 nolu yazma eser, iç kapak

Resim 27: T1478 nolu yazma eser, iç kapak miklep
Çizim 14: T1478 nolu yazma eser, iç kapak miklep

Katalog No:7

Demirbaş No: T1856/1-2

Eserin Adı: Kitabu ilmi'l-musika ala vechi'l-hurufat/01 Edvar-ı ilm-i musiki/02

Müellifi: Kantemiroğlu, Prens Dimitrus Cantemir (1673-1727)

Konusu: Divan Şiiri, Türk

Tarih: 1673-1727

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Nesih

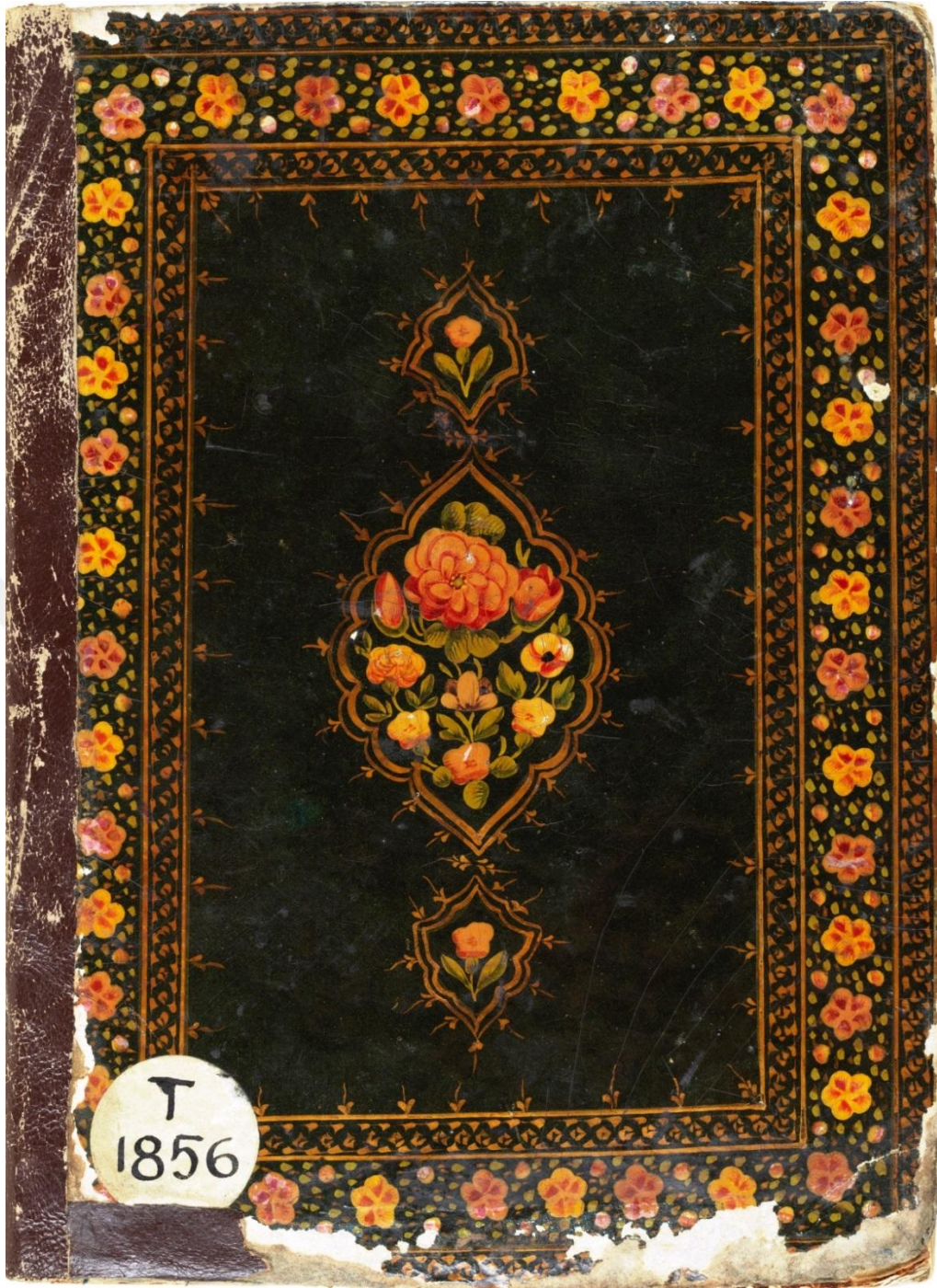
Ölçüleri: En:14.6 cm, Boy:20.1 cm, Kalınlık:1.6 cm

Süslemesi: -

Cildi:

Dış Kapak: Siyah deri zemin üzerinde şemse ve salbek içleri pembe, sarı, kırmızı gölgeli renkli çiçeklerle bezelidir. Gül ve gonca motifleri yapraklarla tamamlanmıştır. Kenar suyu etrafı altın cetvellerle çevrilmiş ve içleri dört köşe simetrik çiçeklerle bezenmiştir.

İç Kapak: Kırmızı zemin üzerine, uzun yeşil gölgeli sapsarı olan sarı fulya çiçekleri ve tomurcuklarıyla bezemeli kompozisyon kullanılmıştır.

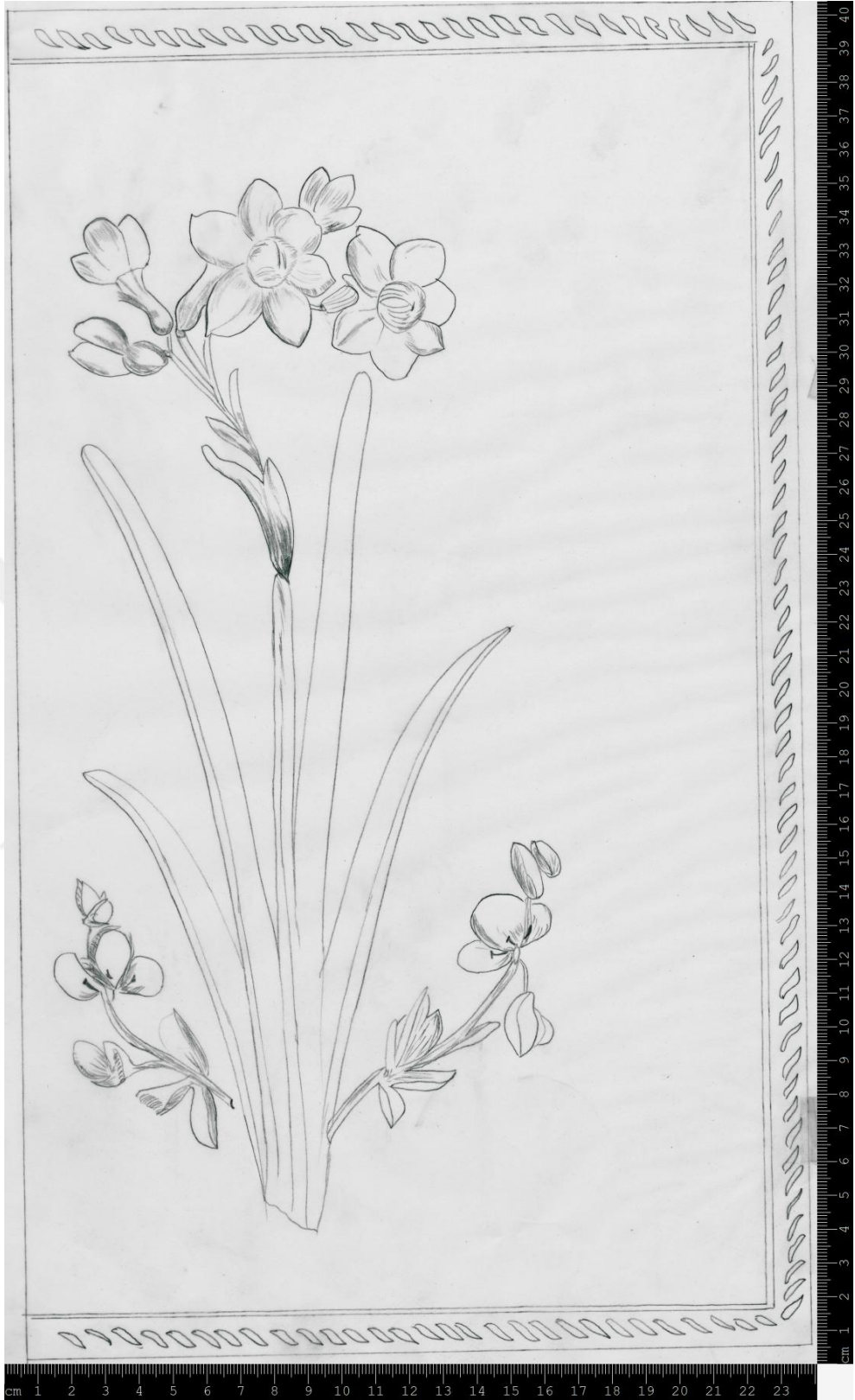
Resim 28: T1856 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 15: T1856 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 29: T1856 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 16: T1856 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No: 8

Demirbaş No: T1997

Eserin Adı: Minhacü'l-Umera

Müellifi: Ebu Adem Dede Hatem

Konusu: İslam Ahlakı

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Hareketli Nesih

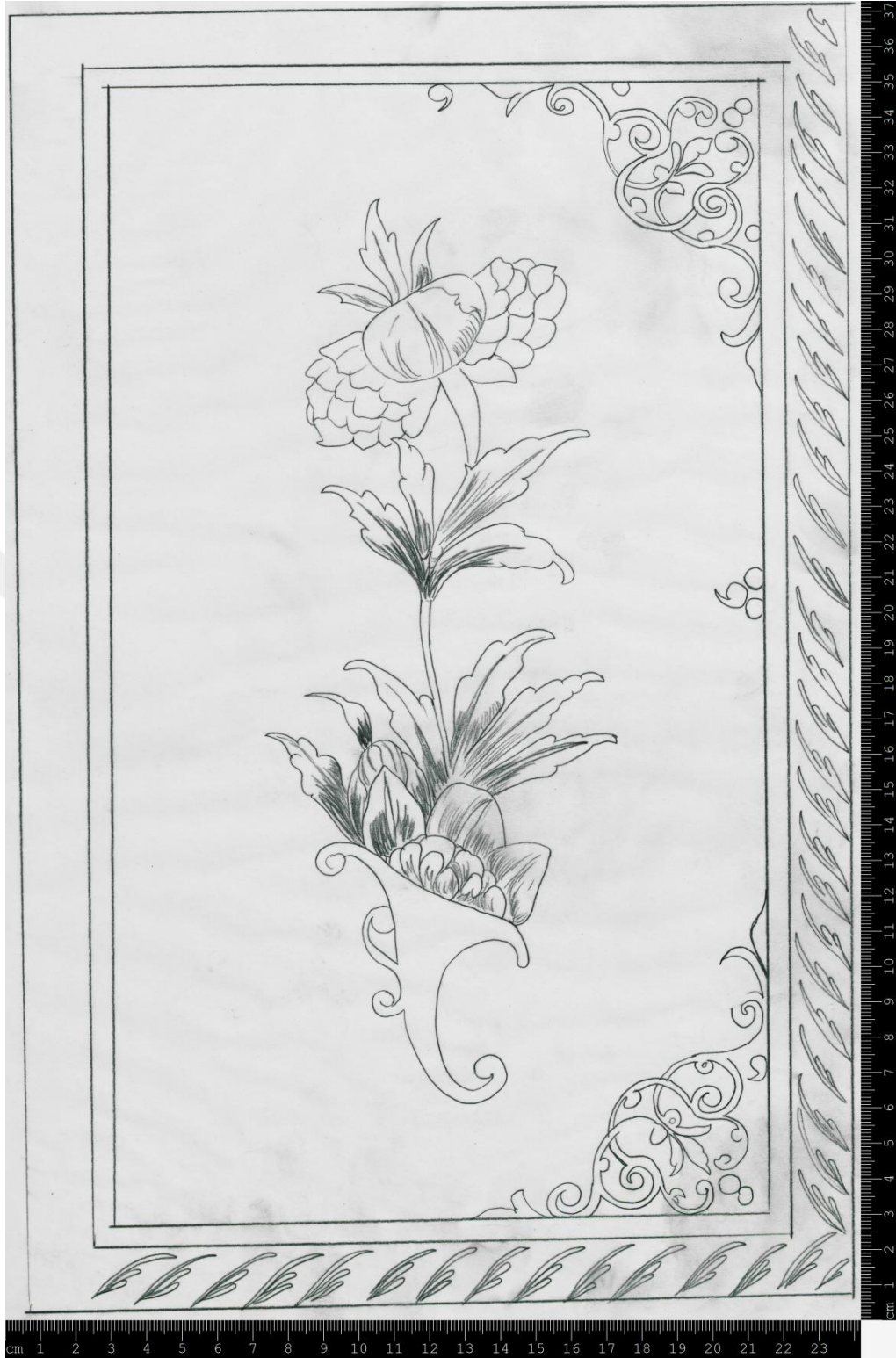
Ölçüleri: En: 13.1 cm, Boy: 19.4 cm, Kalınlık: 1.2 cm

Süslemesi: Ünvan sayfası son döneme ait bol altın kullanılarak tezhiplenmiştir.

Cildi: Siyah deri zemin üzerine rokoko tarzında vazo içinde gül, kasımpatı, gonca gül, yeşil yapraklar, kırmızı, pembe, sarı renklerle bezenmiştir. Kenarsuyu klasik yaprak desenlidir ve barok tarzında köşebentler mevcuttur.

Resim 30: T1997 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 17: T1997 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No:9

Demirbaş No: T2365

Eserin Adı: Avrupa Tarihi Tercümesi

Müellifi: Teodorakî

Konusu: Avrupa Tarihi

Hattatı: Mola İsmail Buhari

Tarihi:1268

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En:20.6 cm, Boy:30.4 cm, Kalınlık:2.9 cm

Süslemesi: -

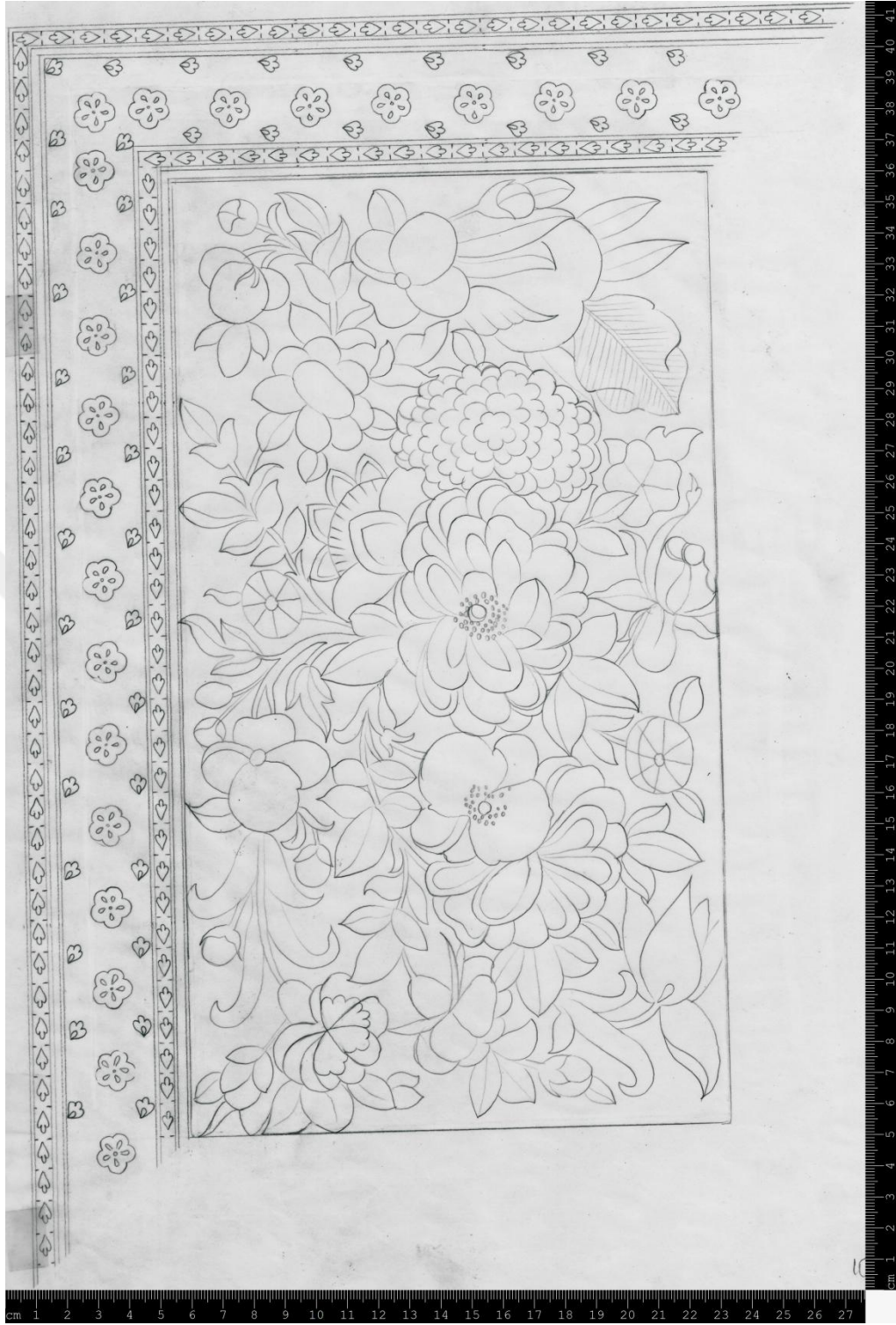
Cildi:

Dış Kapak: Koyu zemin üstüne kasımpatı, yeşil gölgeli yapraklar, çiçeklerle cilt tamamen bezenmiştir. Kırmızı zemin bordür içinde çok renkli, pembe, mor ve sarı çiçeklerle bezelidir.

İç Kapak: Kırmızı zemin üstüne uzun yeşil saplı, sarı fulya çiçeği buket halinde bezenmiştir.

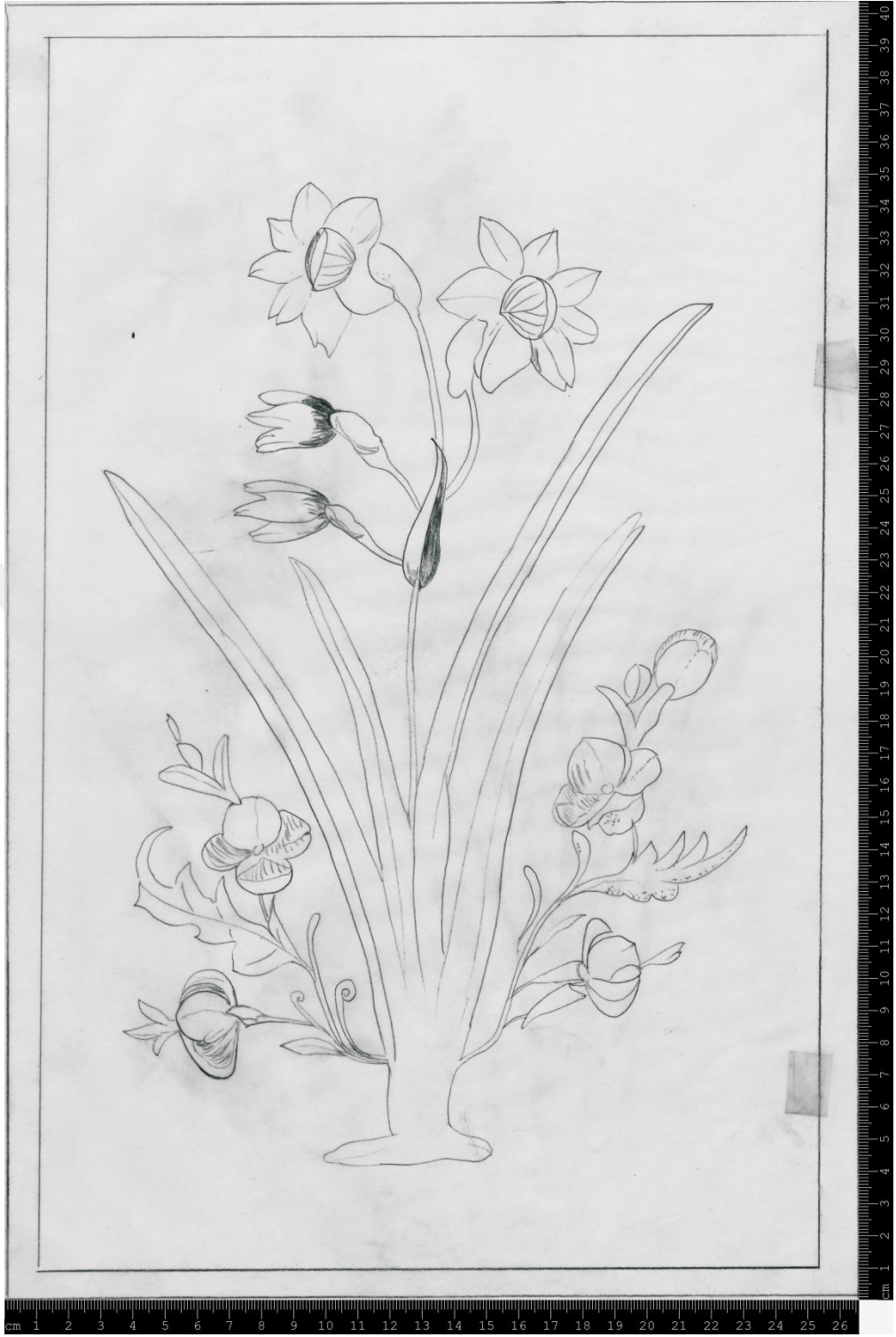
Resim 31: T2365 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 18: T2365 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 32: T2365 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 19: T2365 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No: 10

Demirbaş No: T2370

Eserin Adı: Zübdetü'l-Menakıb Ve Güzidetü'l-Metalib

Müellifi: Hüsameddin Bursevî, Hüsameddin B. Alaeddin Halil (Ö.1042 H[1632 M])

Konusu: Ahval Teracimu

Tarihi: 1632

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Rika, "Mail " Kıtalar

Ölçüleri: En:20.8 cm, Boy:30.3 cm, Kalınlık:1.3 cm

Süslemesi:-

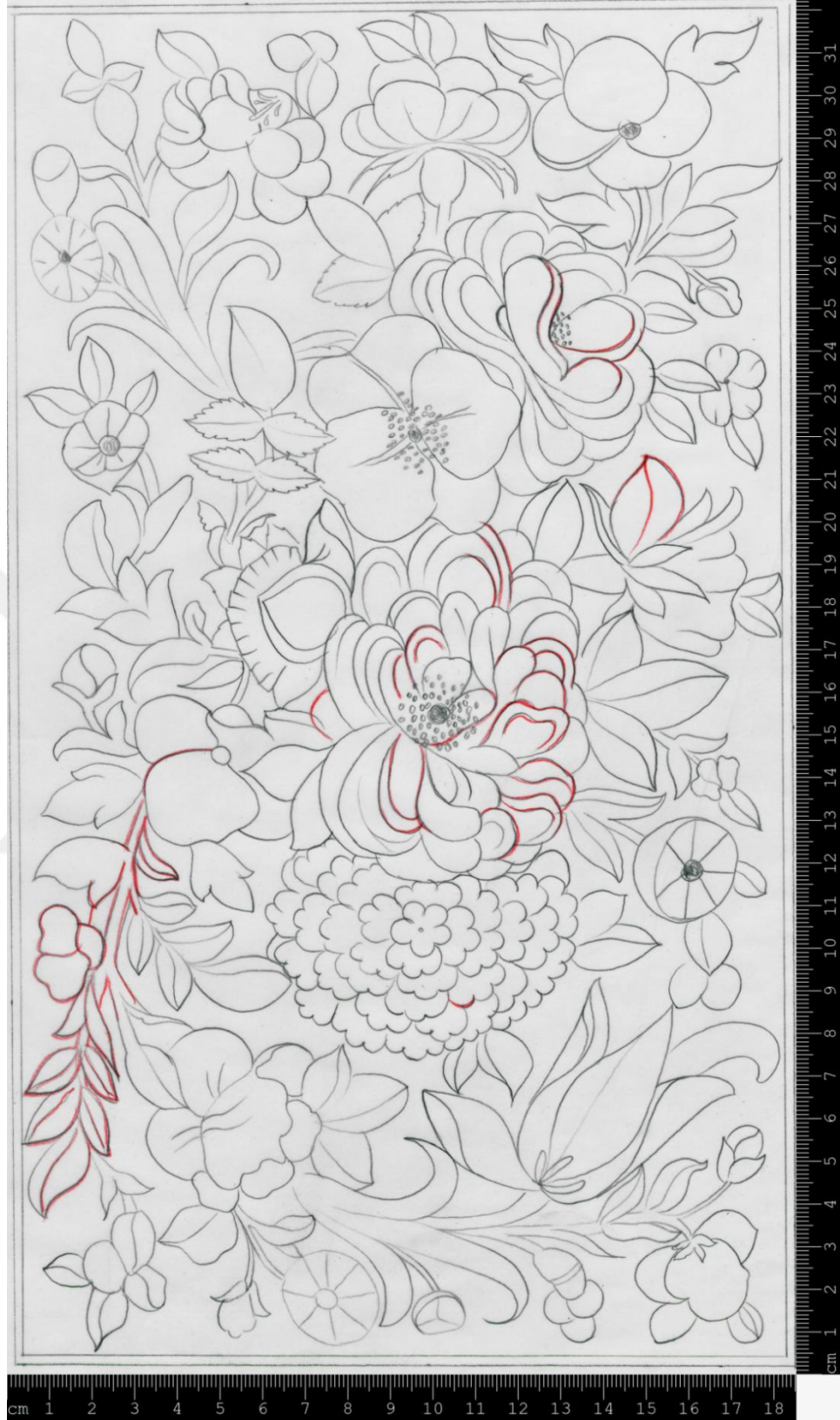
Cildi:

Dış Kapak: Dışı hasar görmüş bu lake ciltte, desenlerin bir kısmı yok olmuştur. Görünen yerlerde sarı zemin üstünde kasımpatı ve stilize farklı çiçeklerle bezelidir. Bordürlerde kırmızı zeminli kartuşlarda yazılar mevcuttur.

İç Kapak: Kırmızı zemin üstüne uzun yeşil saplı sarı fulya çiçekleriyle bezelidir.

Resim 33: T2370 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 34: T2370 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 35: T2370 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 20: T2370 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No:11

Demirbaş No: T2432

Eserin Adı: Terceme-İ Mukaddime-İ İbn Haldun

Müellifi: Pirizade, Mehmed Sahib (1085-1162 H [1674-1749 M])

Konusu: Sosyoloji

Tarihi: 1670-1749

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Rika

Ölçüleri: En:17.2 cm, Boy:25.6 cm, Kalınlık:2.5 cm

Süslemesi: Unvan sayfası geç dönem kubbe tezhiplidir.

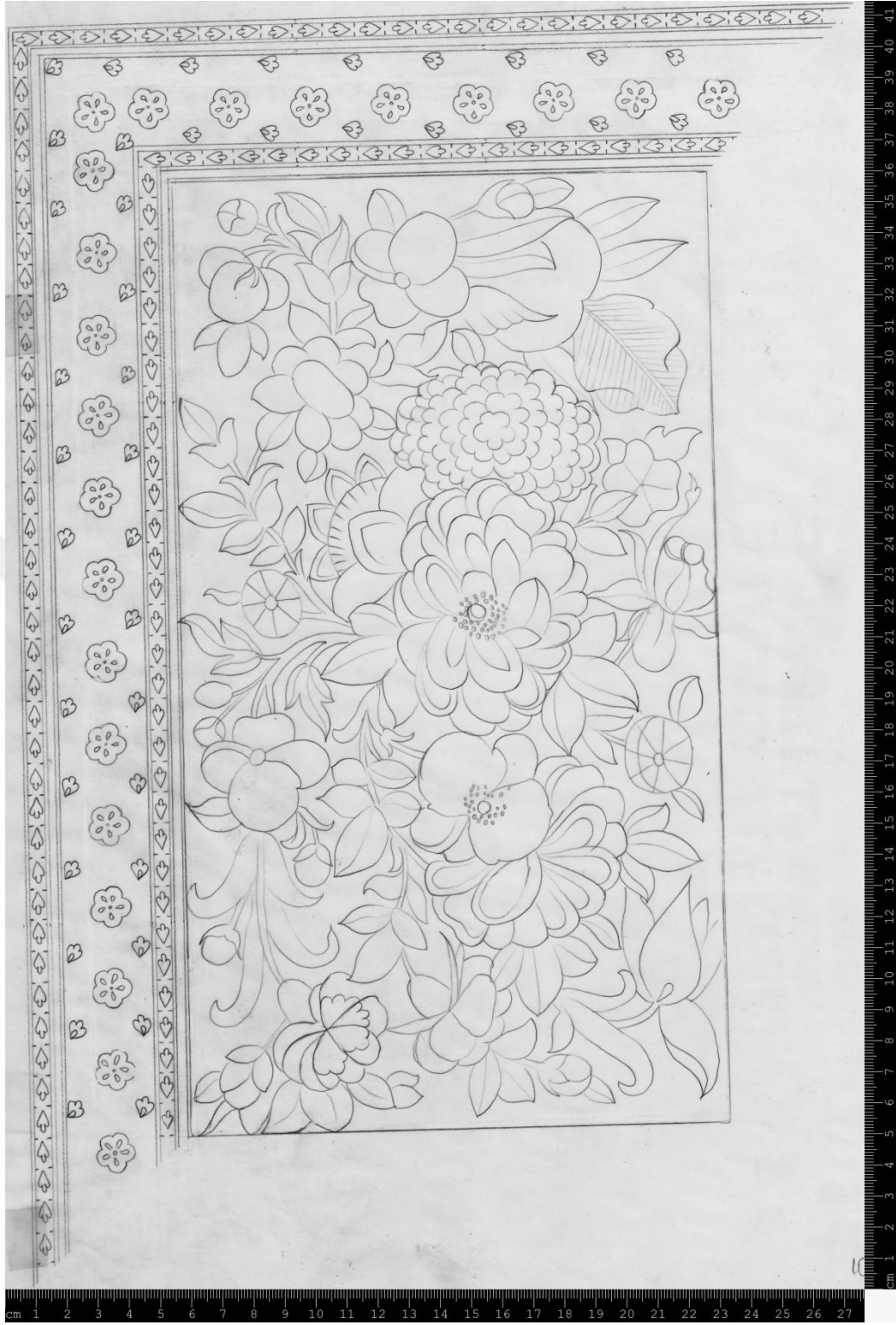
Cildi:

Dış Kapak: Koyu zemin üstüne kasımpatı, güller, yeşil gölgeli yapraklar nakşedilmiştir. Desen kabın tamamını kaplayacak şekilde tasarlanmıştır. Bordür stilize çiçeklerle bezelidir. Dış kapakta dökülmeler mevcuttur.

İç Kapak: Kırmızı zemin üstünde, uzun gölgeli yeşil saplı sarı fulya çiçekleri bezelidir.

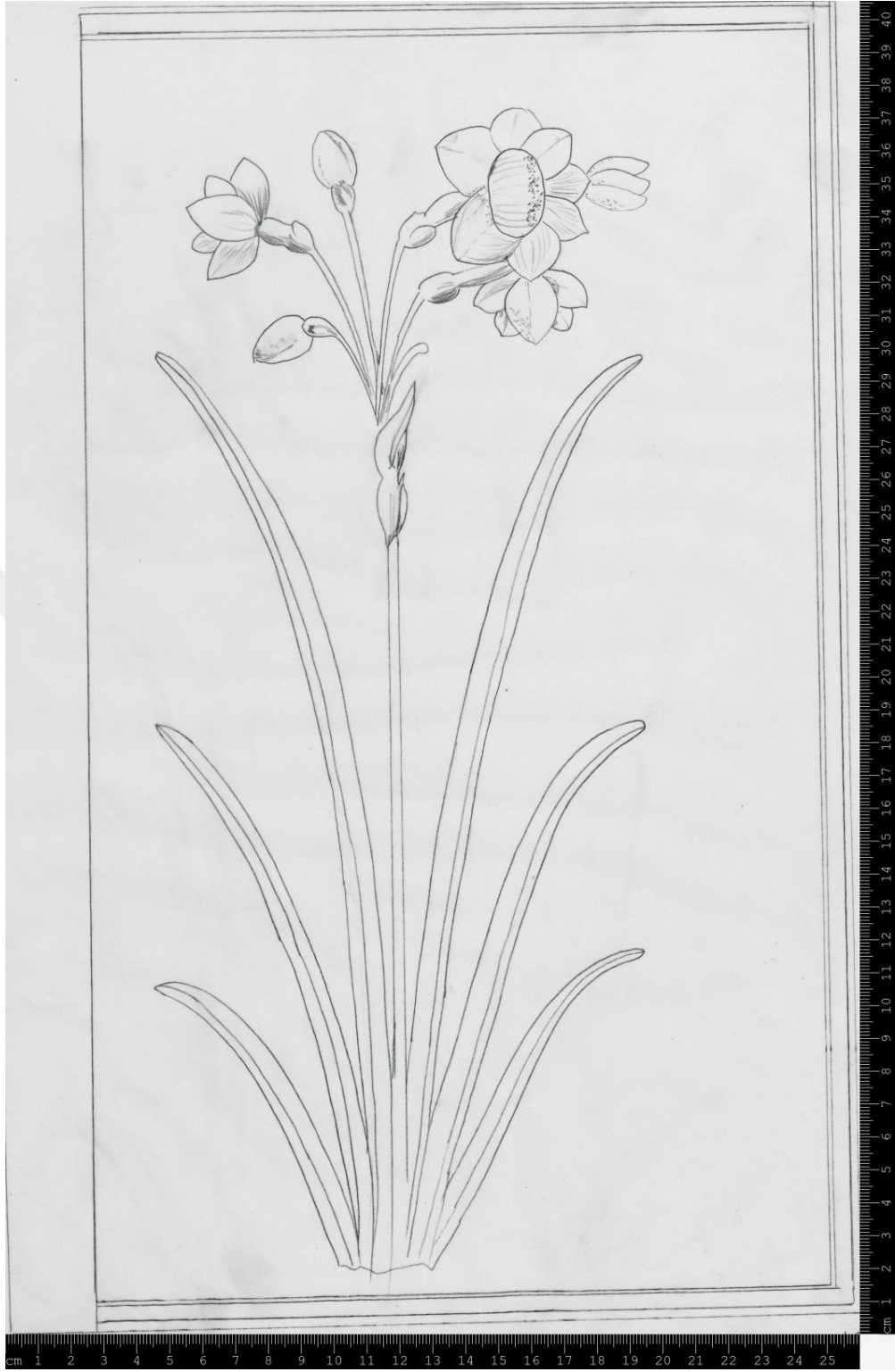
Resim 36: T2432 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 21: T2432 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 37: T2432 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 22: T2432 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No:12

Demirbaş No: T2793

Eserin Adı: Divan

Müellifi: Haşim Baba, Bandırmalızâde Mustafa El-Üsküdarî El-Celvetî (1113-1197 H [1701-1782 M])

Konusu: Divan Şiiri, Türk

Tarihi: 1701-1782

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En: 18 cm, Boy: 25.7 cm, Kalınlık: 1.8 cm

Süslemesi: Geç dönem, suluboya kullanılarak yapılmış kırmızı renkli unvan sayfası

Cildi:

Dış Kapak: Koyu zemin üzerine turuncu, pembe kasımpatı çiçekler, yeşil koyu gölgeli yapraklar, stilize çiçeklerle kab tamamen bezelidir. Dış kapakta dökülmeler mevcuttur. Kenarsuyu etrafı altın cetvellerle süslenmiştir, içleri simetrik çiçekleriyle süslenmiştir.

İç Kapak: Kırmızı zemin üzerine uzun yeşil koyu gölgeli yapraklı sarı fulya çiçekleri mevcuttur.

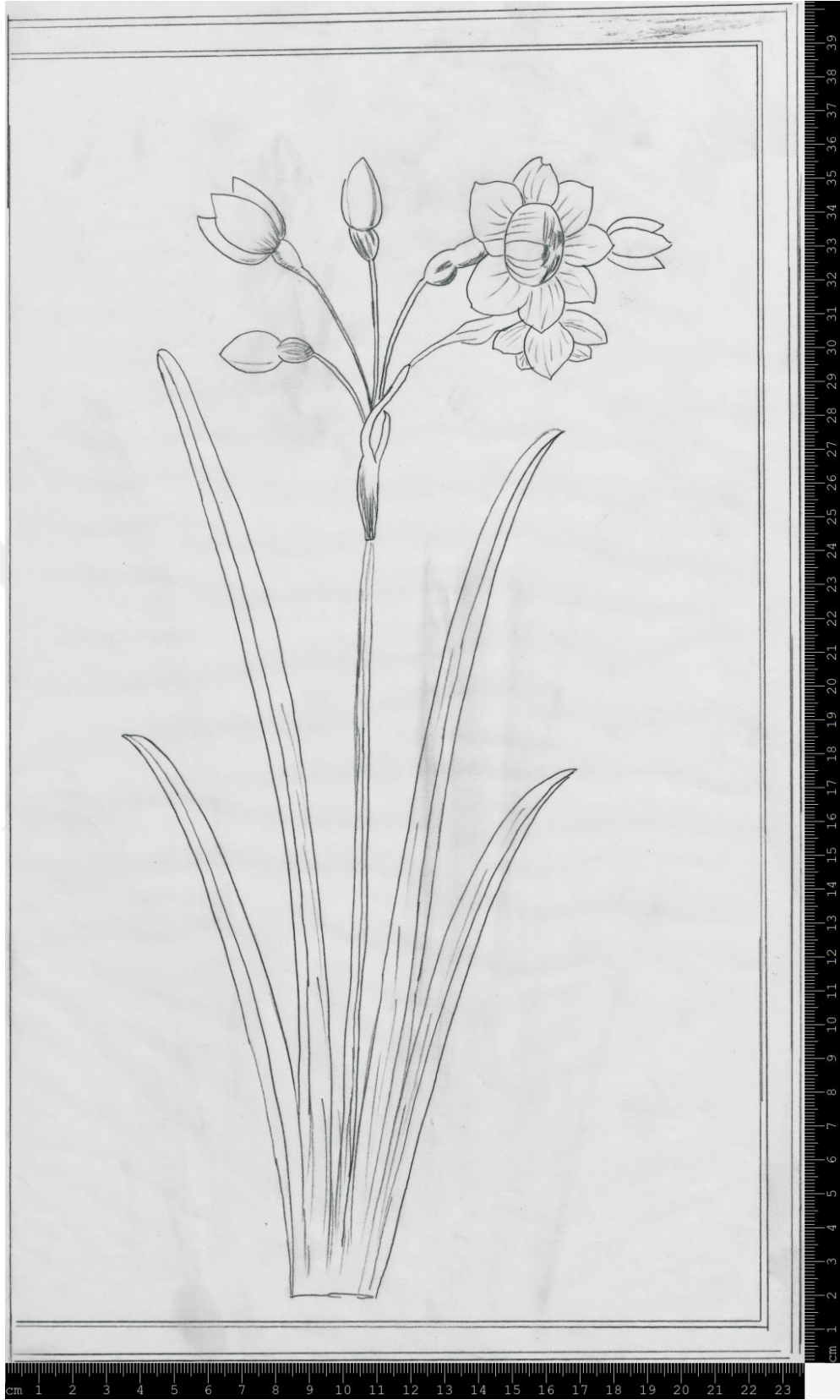
Resim 38: T2793 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 23: T2793 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 39: T2793 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 24: T2793 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No:13

Demirbaş No: T2926

Eserin Adı: Divan

Müellifi: Fıtnat Hanım, Fıtnat Zübeyde binti Şeyhülslâm Mehmed Esad Efendi (ö. 1194 H [1780 M])

Konusu: Divan Şiiri, Türk

Tarihi: 1780

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Şikeste Talik

Ölçüleri: En: 12.8 cm, Boy: 19.9 cm, Kalınlık: 1.1 cm

Süslemesi: Kap içi ebruludur.

Cildi: Kahverengi deri zemin üzerinde stilize şakayık çiçekli buket nakşedilmiştir. Kenarsuyunda rokoko tarzı süslemeler bulunmaktadır. Lake dış bordür etrafını çevreleyen koyu kahverengi deri üzerine zencirek mevcuttur ve ciltte küçük dökülmeler mevcuttur.

Resim 40: T2926 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 25: T2926 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 14

Demirbaş No: T2962

Eserin Adı: Hekimoğlu Ali Paşa'nın sadaretine dair

Müellifi: -

Konusu: -

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

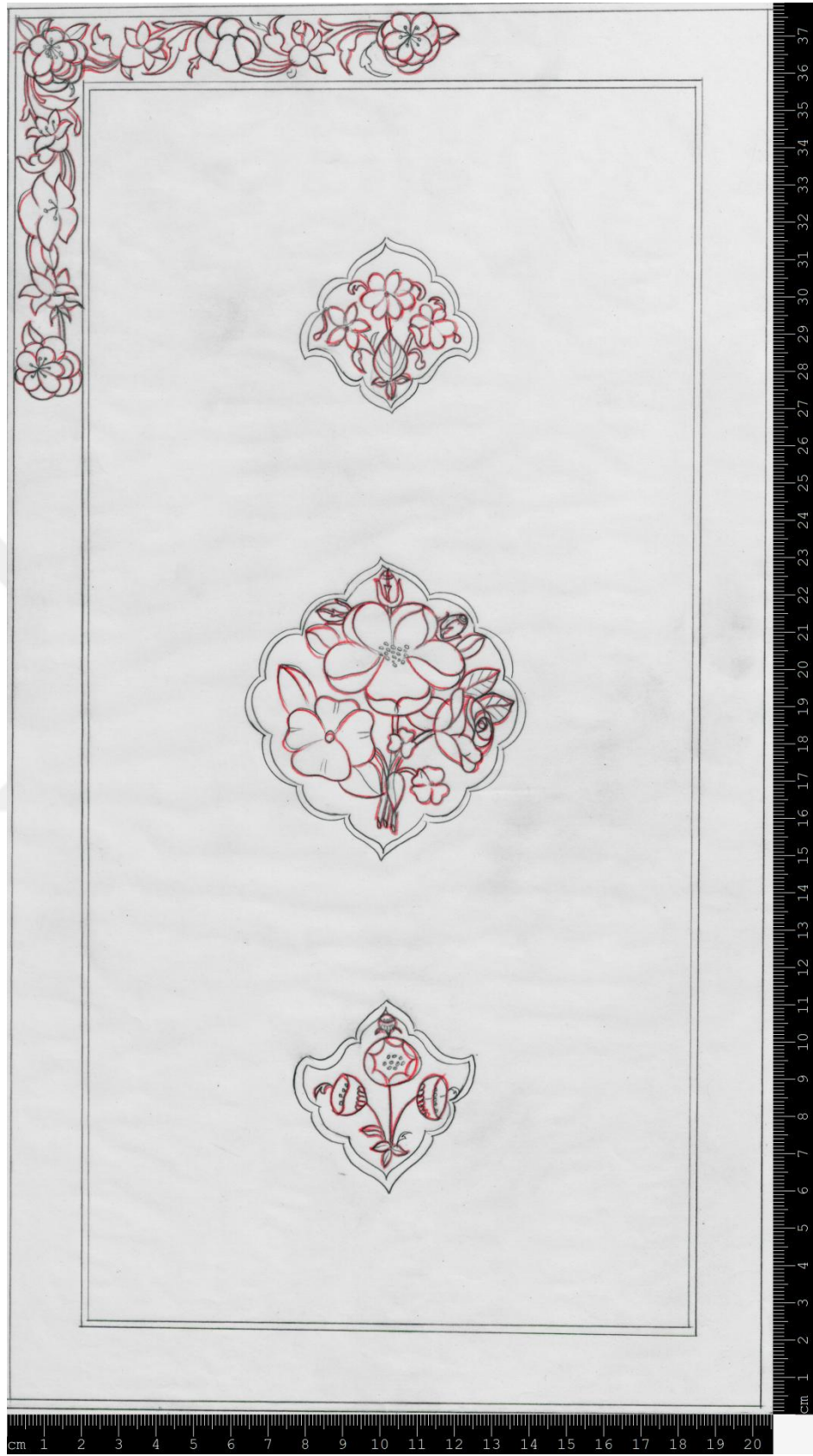
Ölçüleri: En: 25 cm, Boy: 1.49 cm

Süslemesi: Kapak içinde manzara resimleri mevcuttur.

Cildi: Lacivert zemin üzerinde şemse ve salbek motifleri altın zemin üzerine uygulanan natüralist üsluptaki çiçeklerle bezelidir. Kenarsuyunda altın zemin üzerine simetrik çiçeklerle süslenmiştir ve kenarlarında zencirek görülmektedir.

Resim 41: T2962 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 26: T2962 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No:15

Demirbaş No: T3162

Eserin Adı: Muharrerat-1 resmiye ve hususiye suretleri

Müellifi: -

Konusu: Türk Edebiyatı Araştırmaları

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

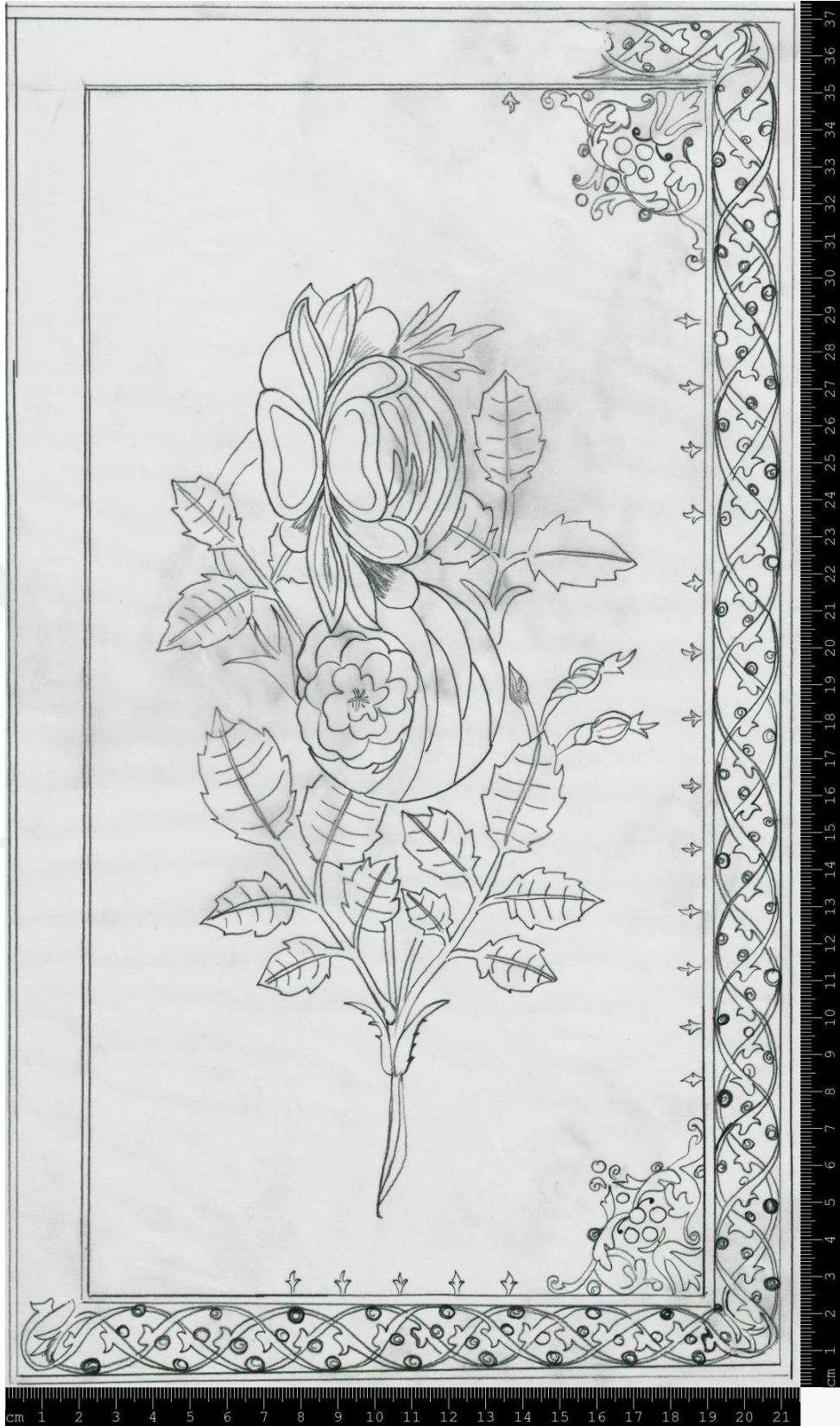
Ölçüleri: En:13.5 cm, Boy:21 cm, Kalınlık:1.2 cm

Süslemesi:-

Cildi: Kahverengi deri zemin üstüne iki adet yaprakları açmış gül buketi nakşedilmiştir. Kenarsuyu üç iplik rumi bezemelidir. Köşebentlerde siyah zemin üstüne rokoko üsluplu süslemeler yapılmıştır.

Resim 42: T3162 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 27: T3162 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No:16

Demirbaş No: T3549

Eserin Adı: Mecmuatü'l-Fıkh

Müellifi: -

Konusu: İslam Fıkıh

Tarih: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

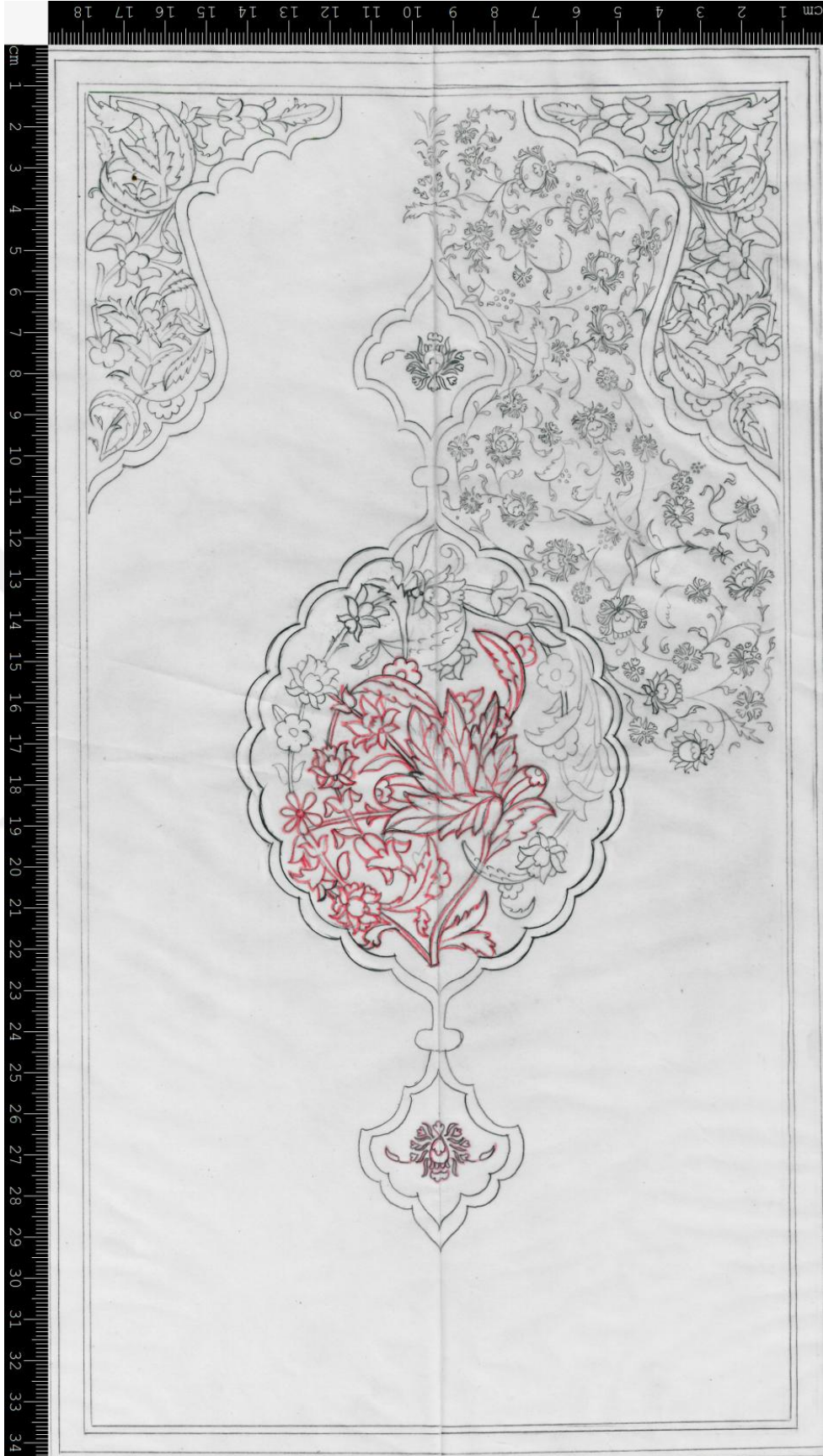
Ölçüleri: En: 13 cm, Boy: 20.6 cm, Kalınlık: 1.8 cm

Süslemesi:-

Cildi: Kırmızı deri zemin üstüne klasik tezhip çift tahrir tarzında hatayi ve pençerle bezemelidir. Köşebentlerde siyah deri zemin üstünde klasik desenler renkli yapılmıştır. Şemse ve salbek içlerinde siyah zemin üzerine klasik hatayi grubu süslemeler tekrar etmiştir. Dış kenar suyu altın bezelidir.

Resim 43: T3549 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 28: T3549 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 17

Demirbaş No: T3710

Eserin Adı: Miraciye

Müellifi: Faiz Ahmed

Konusu: Dini Şiirler - İslâm

Tarihi: 1142

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Nesih, Şikeste Talik

Ölçüleri: En: 12.1 cm, Boy: 19.8 cm, Kalınlık: 1.3

Süslemesi: -

Cildi: Cildin bezemesi yatay olarak düzenlenmiştir. Sarı deri zemin üzerine pembe ve yeşil renkler kullanılarak yapılmış barok ve rokoko üsluplu simetrik bezemeler mevcuttur. Etrafına altın cetvel çekilmiş ve koyu kahve deriyle çevrilmiş üstüne zencirek yapılmıştır.

Resim 44: T3710 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 29: T3710 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No:18

Demirbaş No: T3723/1-2

Eserin Adı: Ashab-i özr-i şeriyenin ahvaline müteallik risale/01 Terceme-i siyaset-i şeriye/02

Müellifi: İsmail Müfid, İsmail Müfid Efendi b. Ali el-İstanbulî (ö. 1217 H [1802M])

Konusu: İslam dini ibadetler-Hanefi Mezhebi, Siyasi ahlak- İslam Siyaseti

Tarihi: 3 Muharrem 1229

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

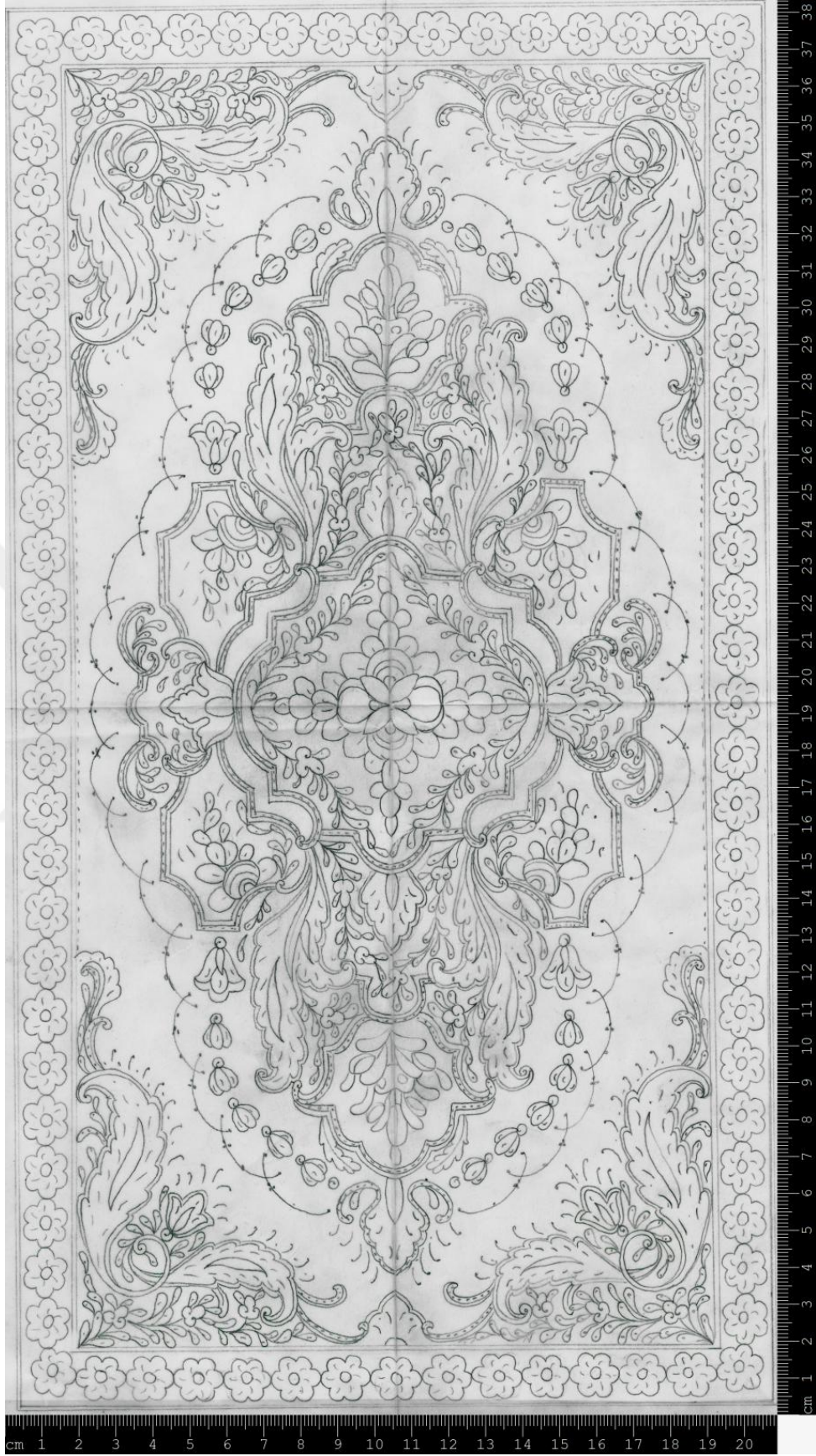
Ölçüleri: En: 11.5 cm, Boy: 19.7 cm, Kalınlık: 0.6 cm

Süslemesi: Kırmızı suluboya kullanılmış geç dönem unvan sayfası.

Cildi: Açık deri zemin üzerine kıvrımlı, iri, bol yapraklı, renkli gül çiçekler nakşedilmiştir. Köşebentler kıvrımlı, hançerli yapraklarla bezelidir. Kenarsuyunda rokoko tarzı süslemeler mevcuttur.

Resim 45: T3723 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 30: T3723 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No:19

Demirbaş No: T3763

Eserin Adı: Mecmua-i Eş'ar

Müellifi: -

Konusu: Türk Şiiri – Antoloji Mecmua-İ Eşar

Tarih: -

Hattatı: -

Yazarı: -

Yazı Çeşidi: Rika, Mail Kıtalar

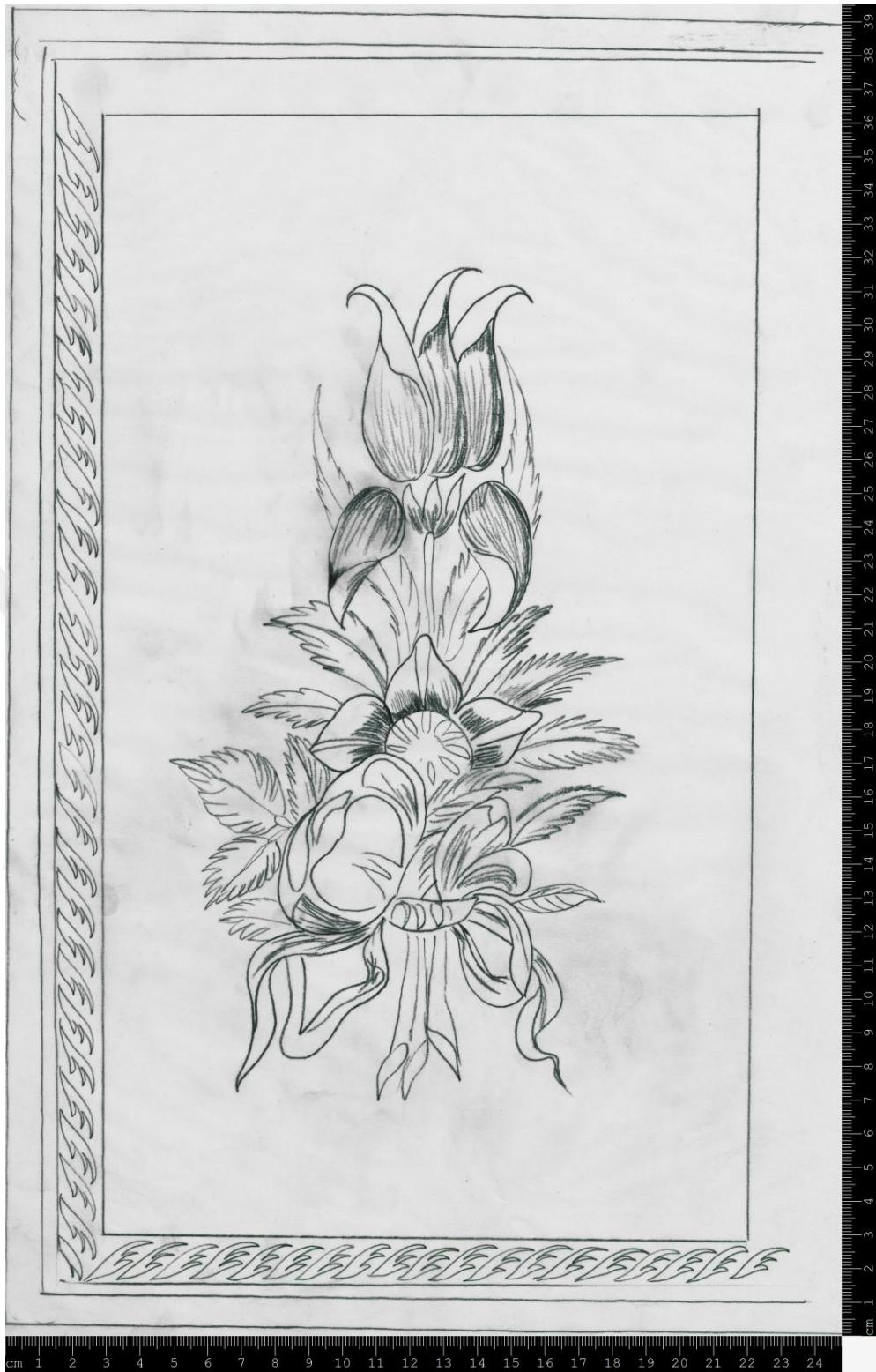
Ölçüleri: En: 13 cm, Boy: 19.4 cm, Kalınlık: 1.1 cm

Süslemesi: -

Cildi: Sarı deri zemin üzerine goncalarıyla beraber stilize edilmiş çiçek buketi nakşedilmiştir. Kenarsuyunda siyah zemin üzerine altınlı yaprak süslemeler mevcuttur. Altın bezemeli zencerek bulunmaktadır.

Resim 46: T3763 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 31: T3763 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 20

Demirbaş No: T3785

Eserin Adı: Mecmua-İ Eş'ar

Müellifi: -

Konusu: Türk Şiiri – Antoloji Mecmua-İ Eşar

Tarih: -

Yazarı: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik, Nesih

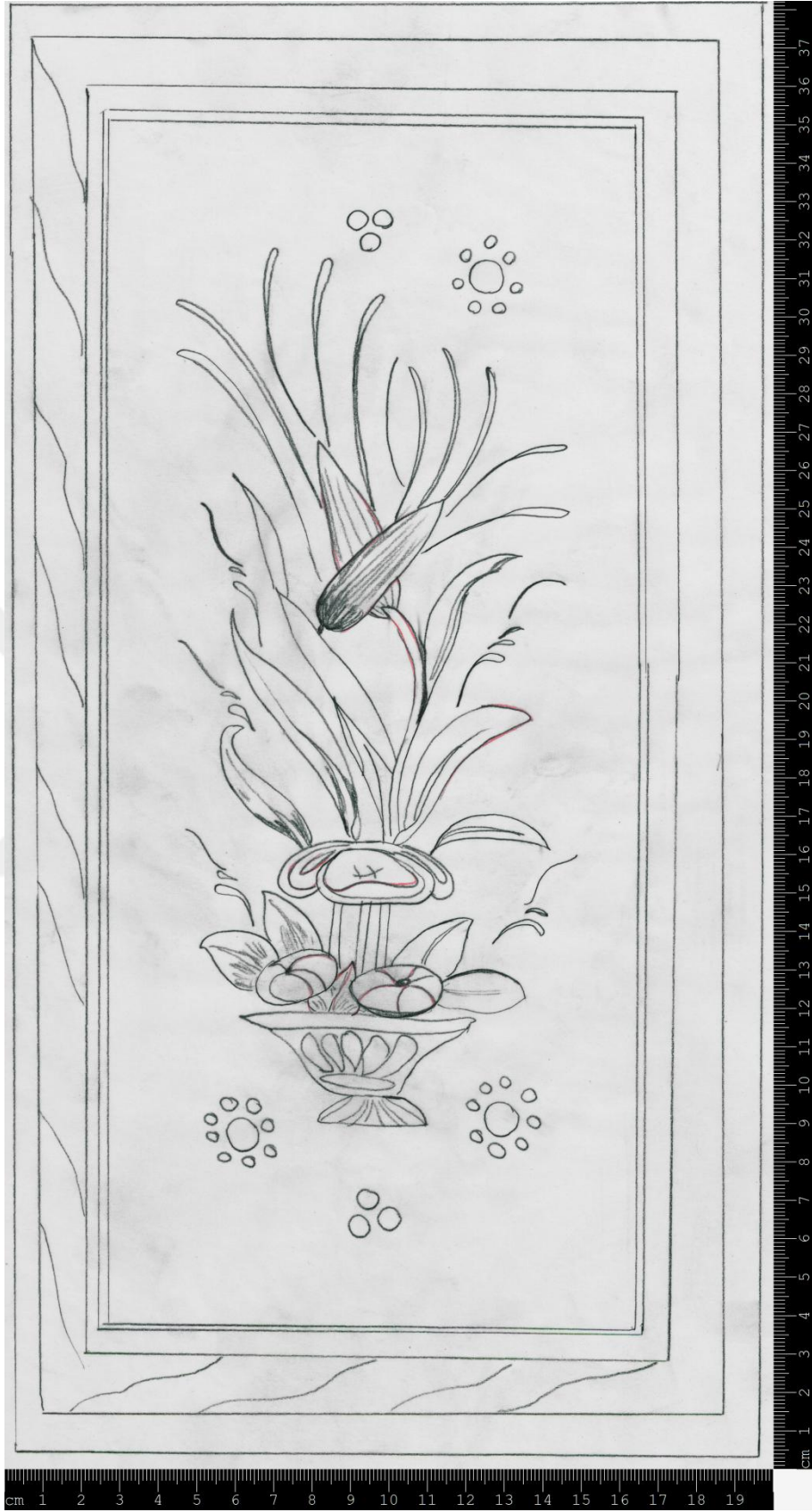
Ölçüleri: En: 11.7 cm, Boy: 19.5 cm, Kalınlık: 1.5 cm

Süslemesi: Kitap çift unvan sayfası ile serlevha yapılmış talik mail kıtalar bulunmaktadır. Bu sayfada yer alan vazo içinde çiçekler kara kalemle sayfa kenarları nakşedilmiştir. Sonraki bütün sayfalarda gölgesi kalmış süslemeler mevcuttur.

Cildi: Sarı zemin üzerinde vazo içinde stilize çiçekler ve yapraklarla bezelidir. Dış kapaktaki dökülmeler sebebiyle desenin bir kısmı ve bordürler anlaşılamamaktadır.

Resim 47: T3785 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 32: T3763 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 21

Demirbaş No: T4076

Eserin Adı: Mecmuatü'r-resail

Müellifi:

Konusu: Dini Denemeler-İslam Dini- Çeşitli Yazarlar

Tarih: -

Hattatı: -

Yazarı: -

Yazı Çeşidi: Nesih

Ölçüleri: En: 15.2 cm, Boy: 21.5 cm, Kalınlık: 1.4 cm

Süslemesi: -

Cildi: Açık renkli zemin üzerinde barok ve rokoko tarzı süslemeler mevcuttur. Dış kapak yıpranmış ve kapakta dökülmeler bulunmaktadır. Köşebentler ve arasuyunda barok, rokoko tarzı süslemeler bezelidir.

Resim 48: T4076 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 33: T4076 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No:22

Demirbaş No: T5461

Eserin Adı: Mecmua-i eşar ve resimler

Müellifi: Gaznevi, Mahmud

Konusu: Türk Şiiri

Tarih: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik, Nesih, Sülüs

Ölçüleri: En: 20 cm, Boy: 31 cm, Kalınlık: 1.8 cm

Süslemesi: Kıtalar serlevha halinde kırmızı zemine beyazla boyanmıştır. Kat'ı sayfaları mevcuttur. Vazo içinde çiçekler, çeşitli resimler, süslemeler bulunmaktadır.

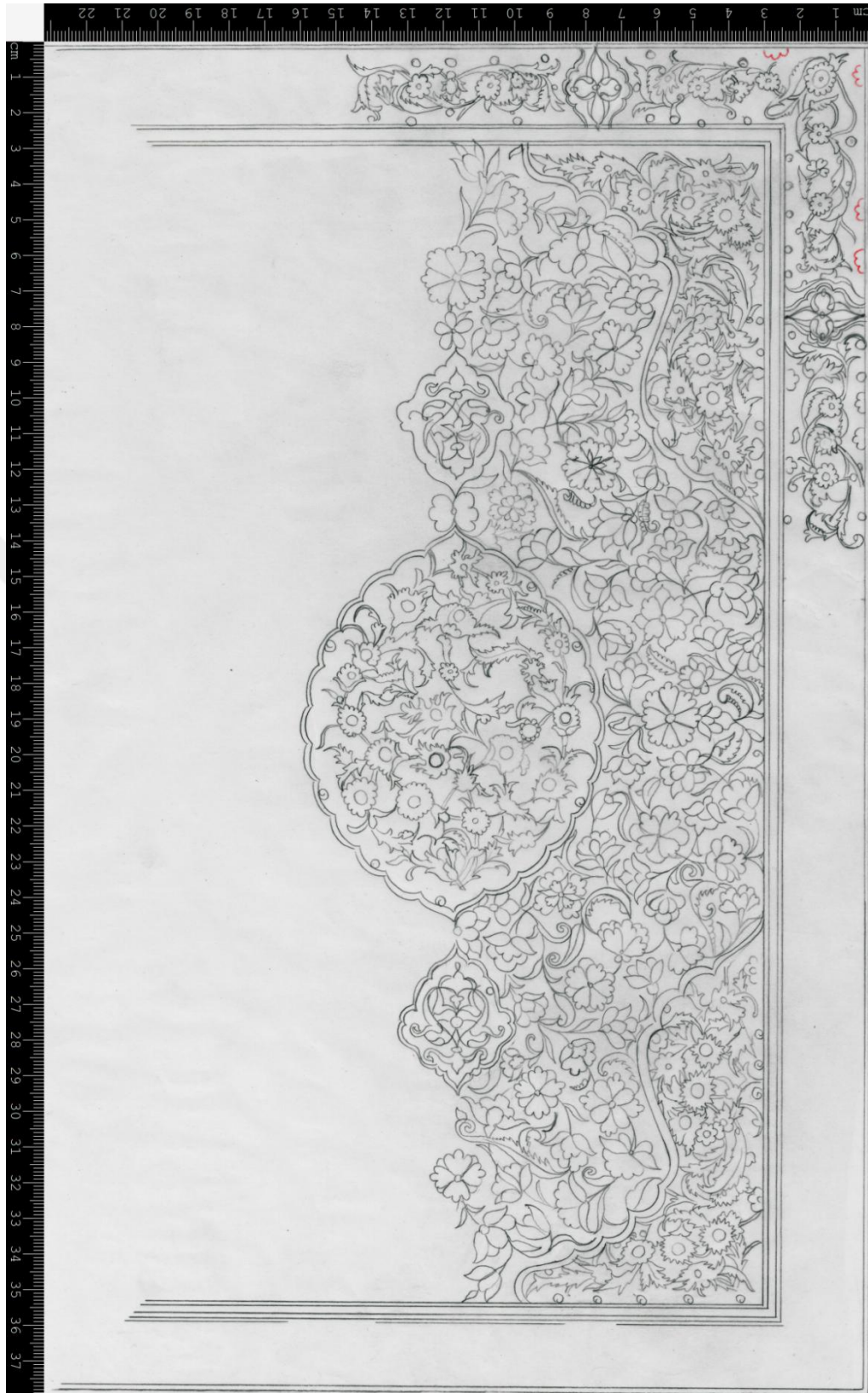
CİLDİ:

Dış Kapak: Koyu deri zemin üzerine altınla yoğun klasik üslupta hatayi grubu desenlerle tezhibi yapılmıştır. Şemse ve salbek içleri koyu deri zemin üzerine kalıp basılarak üstten ayırma tekniği ile altınla klasik hatayi grubu desen tekrar etmiştir. Köşebentler ve bordürde de aynı kompozisyon özellikleri görülmektedir. Salbek iç kalıp rumi desenleriyle üstten ayırma tekniği uygulanmıştır. Miklepli olan bu lake cildin miklep süslemesi aynıdır.

İç Kapak: Siyah deri zemin üzerinde şemse ve salbek içlerinde koyu zemin tekrar etmiş, üzerinde altınlı hatayi grubu ve rumi motifleriyle bezenmiştir. Köşebentlerde hatayi grubu motifleriyle altınlanmıştır. Bordürde koyu deri zeminli kartuşlarda yazılar bulunmaktadır. İç kapak miklebinde aynı kompozisyon özellikleri görülmektedir.

Resim 49: T5461 nolu yazma eser, dış kapak

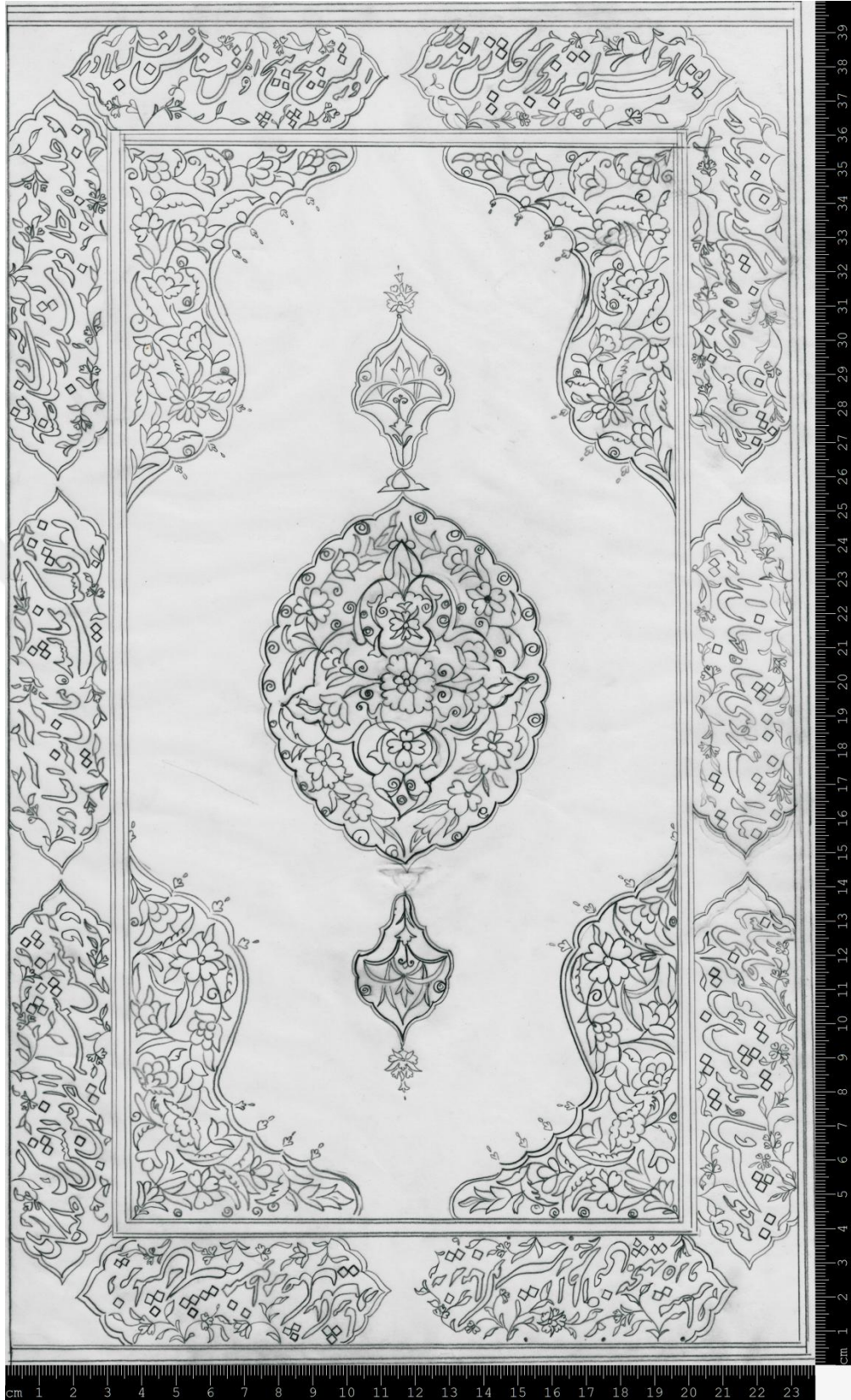
Çizim 34: T5461 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 50: T5461 nolu yazma eser, miklep
Çizim 35: T5461 nolu yazma eser, miklep

Resim 51: T5461 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 36: T5461 nolu yazma eser, iç kapak

Resim 52: T5461 nolu yazma eser, iç kapak
 Çizim 37: T5461 nolu yazma eser, iç kapak miklep

Katalog No: 23

Demirbaş No: T5527/1-2

Eserin Adı: Divan/01 Münşeat-ı Kanî/02

Müellifi: Kanî, Ebu Bekir b. Abdullah et-Tokatî (1124-1206 H [1712-1792 M])

Konusu: Divan Şiiri- Türk, Türk edebiyatı çeşitli yazılar Münşeat mecmuaları

Hattatı: Ahmet Yusri b. Mehmet Nazif Tarihi: 1208

Tarih: 1712-1792

Yazı Çeşidi: Hurde Talik

Ölçüleri: En: 13.8 cm, Boy: 22.6 cm, Kalınlık: 2.6 cm

Süslemesi: Yan kâğıdı ebruludur. Barok unvan sayfası serlevha şeklinde halkar mevcuttur. Bazı fasıl başında unvan sayfasında süslemeler mevcut. Hatime sayfasında halkari süslemelerle tamamlanmıştır. Sayfaların ağız tarafında altın sürülmüştür.

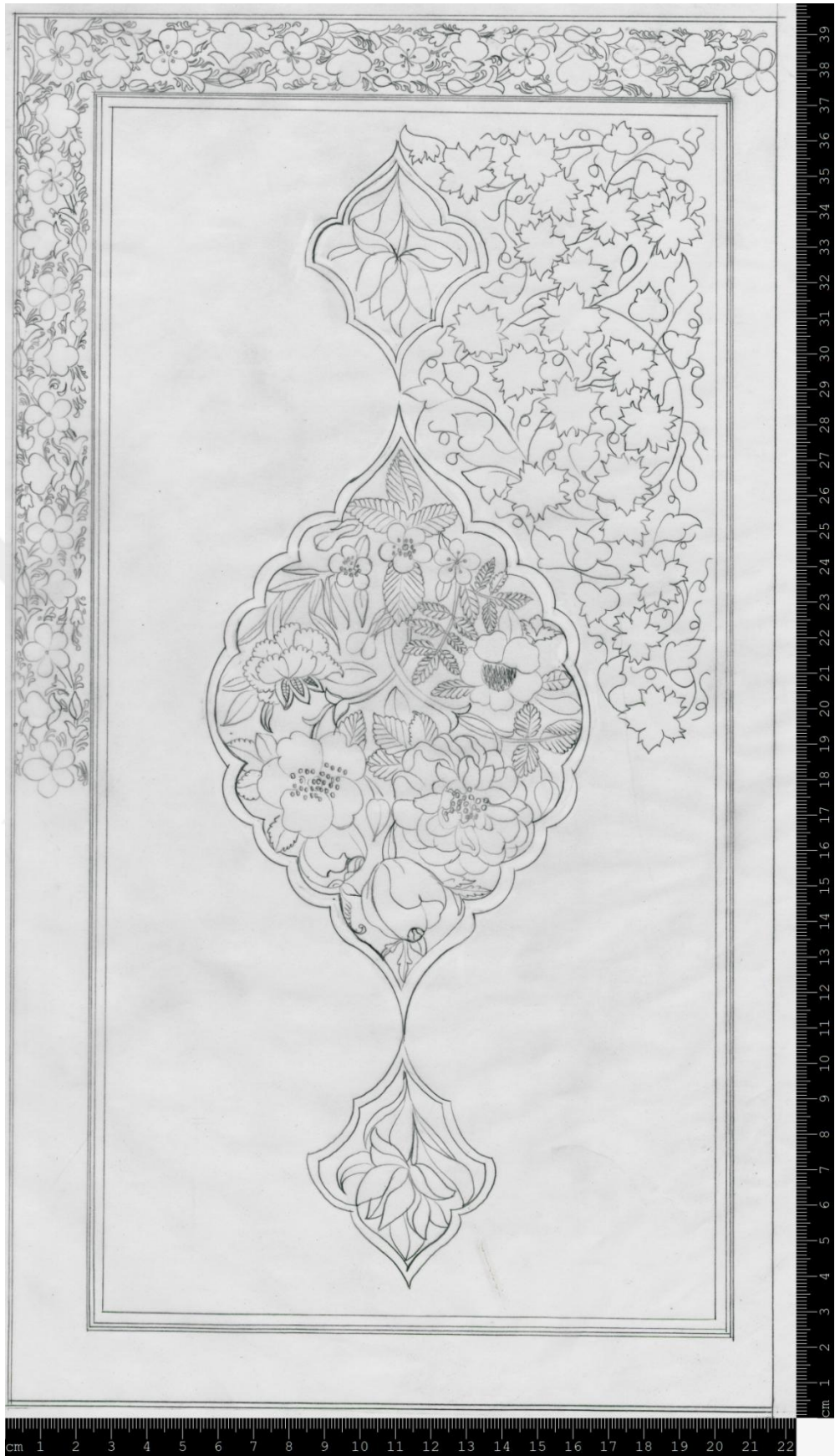
Cild:

Dış Kapak: Koyu renk deri zemin üzerine, sarı renk stilize çiçekler halkar tekniği ile boyanmıştır. Şemse ve salbek motifleri vardır. Şemse içinde kasımpatı goncalarıyla birlikte nakşedilmiş, stilize çiçekler ve yeşil gölgeli yapraklar bezelidir. Salbek motifinde stilize tek bir çiçek yapılmıştır. Bordürde pembe çiçekler, sarı yapraklar nakşedilmiştir.

İç Kapak: Açık renkli zemin üzerine şemse ve salbek motiflerin içleri koyu zemin üzerine altınla yoğun süsleme mevcuttur. Kenar bordürlerde de siyah zemin üzerinde süslemeler, simetrik desenlerle çerçevelenmiştir.

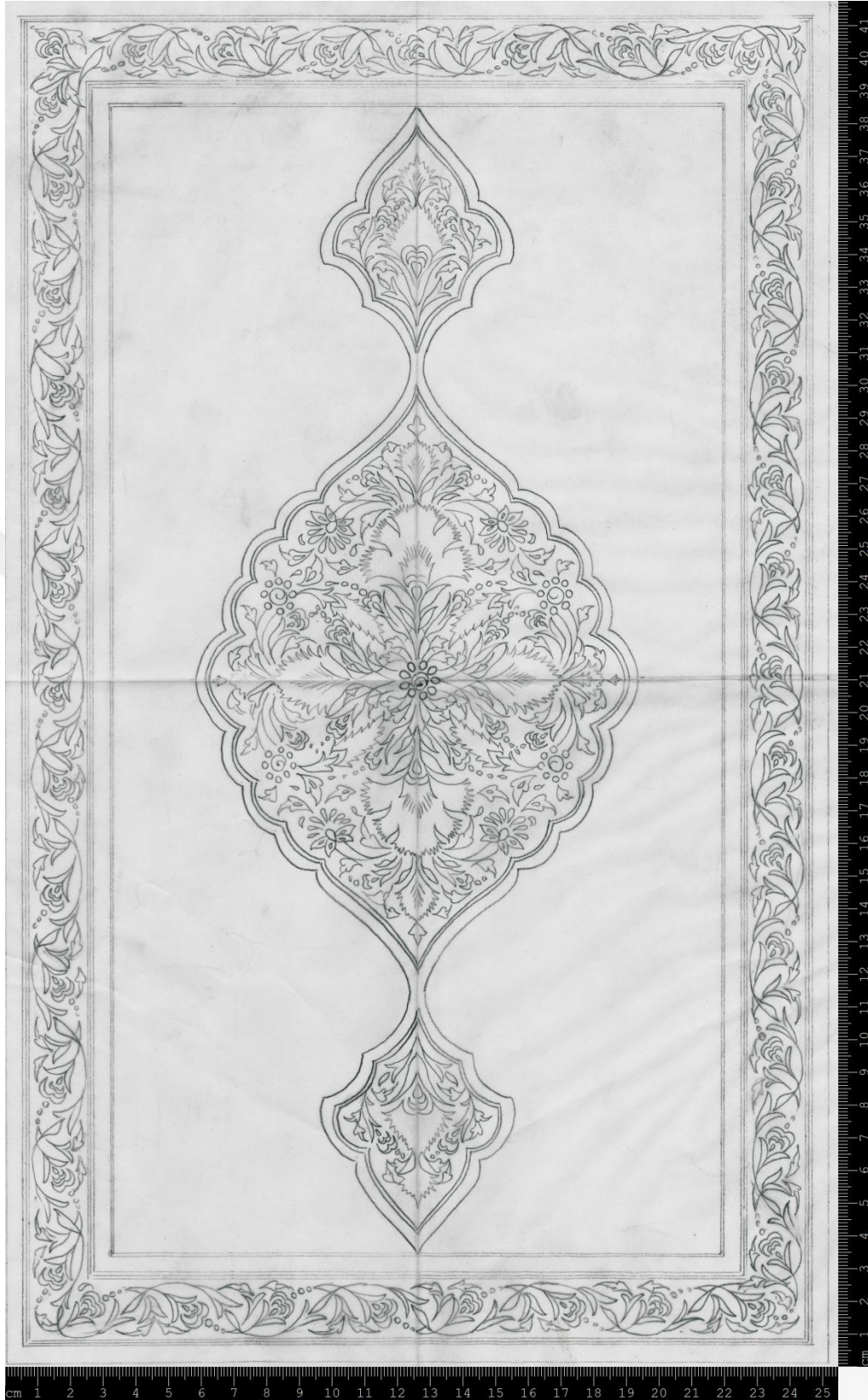
Resim 53: T5527 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 38: T5527 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 54: T5527 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 39: T5527 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No: 24

Demirbaş No: T5528

Eserin Adı: Divan

Müellifi: -

Konusu: Divan şiiri, Türk

Tarih: 1789

Hattatı: -

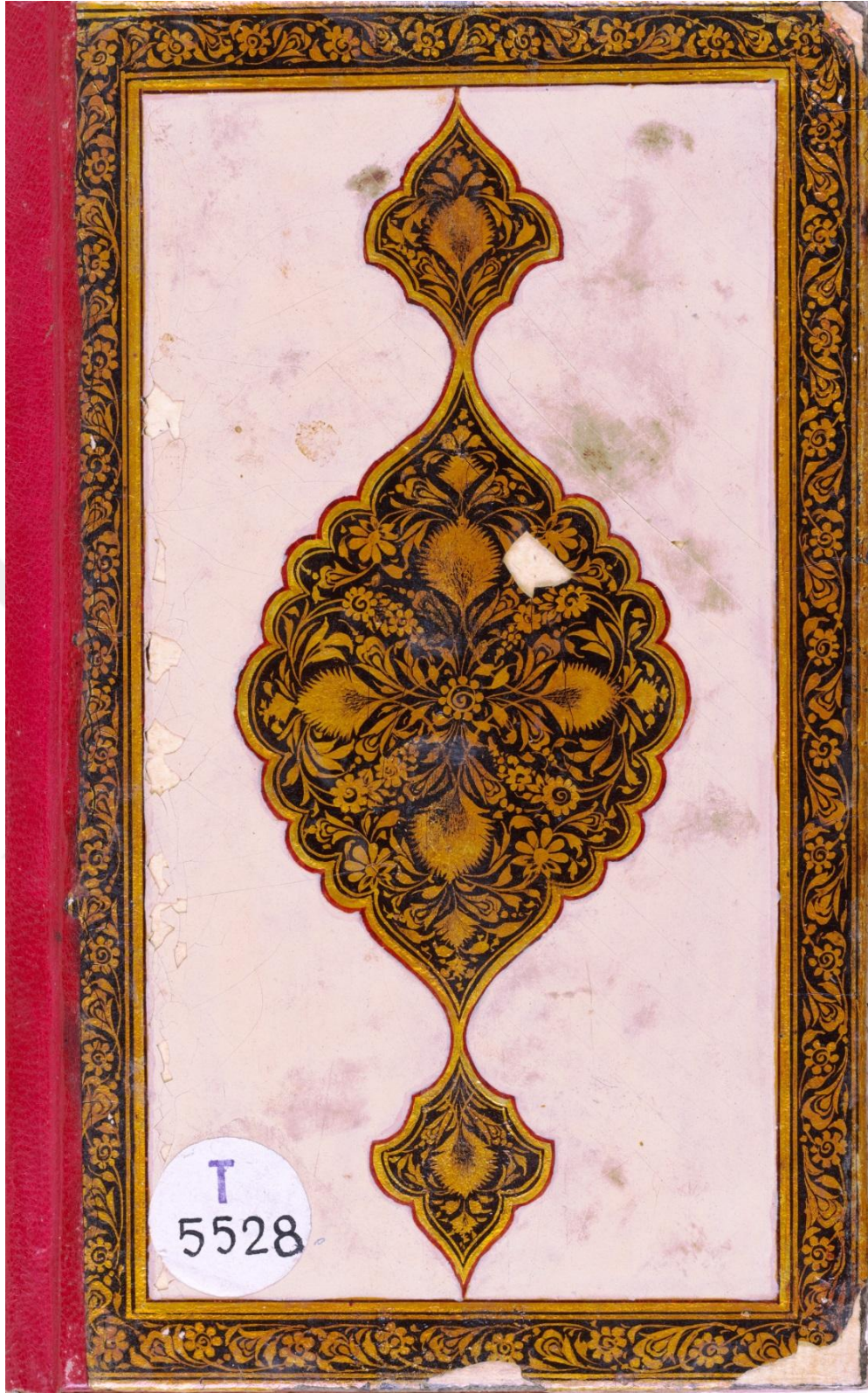
Yazarı: Hayrî, Mehmed Efendi (ö. 1204 H [1789 M])

Yazı Çeşidi: Nesih

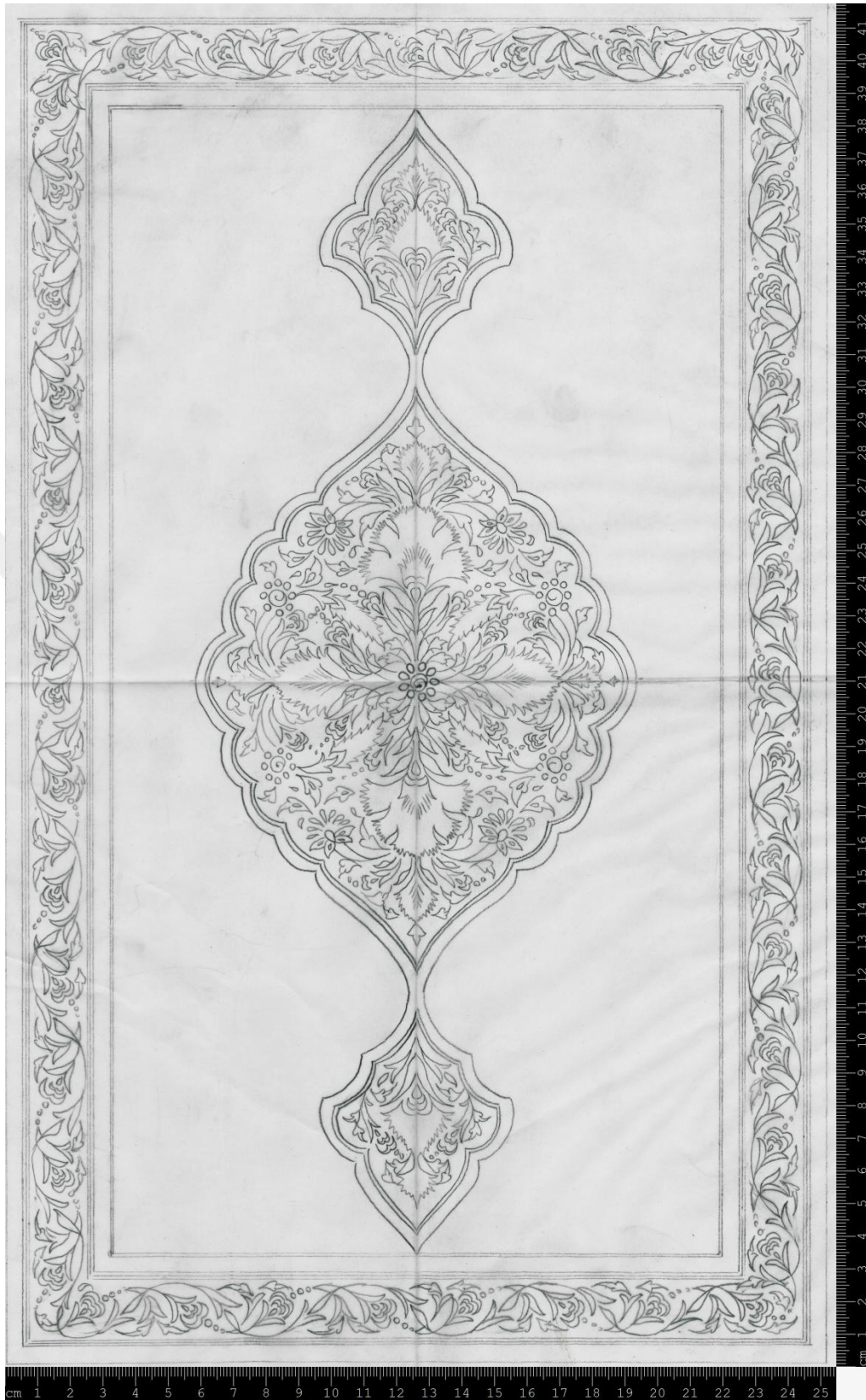
Ölçüleri: En: 14.2 cm, Boy: 22.6 cm, Kalınlık: 1.8 cm

Süslemesi: Son devir barok tarzı unvan sayfası mevcuttur. İlk iki kenarsuyu halkar, barok fasıl başları mevcuttur.

Cildi: Açık renkli zemin üzerine şemse ve salbek motiflerin içleri koyu zemin üzerine altınla yoğun süsleme mevcuttur. Kenar bordürlerde de siyah zemin üzerinde süslemeler, simetrik desenlerle çerçevelenmiştir.

Resim 55: T5528 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 40: T5528 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 25

Demirbaş No: T5633

Eserin Adı: Şarkı Mecmuası

Müellifi:

Konusu: Şarkılar, Şarkı Mecmuaları

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En: 14.3 cm, Boy: 24.8 cm, Kalınlık: 2.7 cm

Süslemesi: -

Cildi: Yeşil renkli zemin üzerinde merkezde gül, goncagül, değişik çiçeklerle, buket etrafı oval rokoko- barok üsluplu desenlerle bezelidir. Barok köşebentler yapraklarla süslenmiştir. Etrafına altın cetveller çekilmiş, arasuyunda barok üsluplu kartuş içleri gül ve goncagüllerle bezenmiştir.

Resim 56: T5633 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 41: T5633 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 26

Demirbaş No: T5643

Eserin Adı: Şarkı Mecmuası

Müellifi: -

Konusu: Şarkılar-Şarkı Mecmuaları

Tarih: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

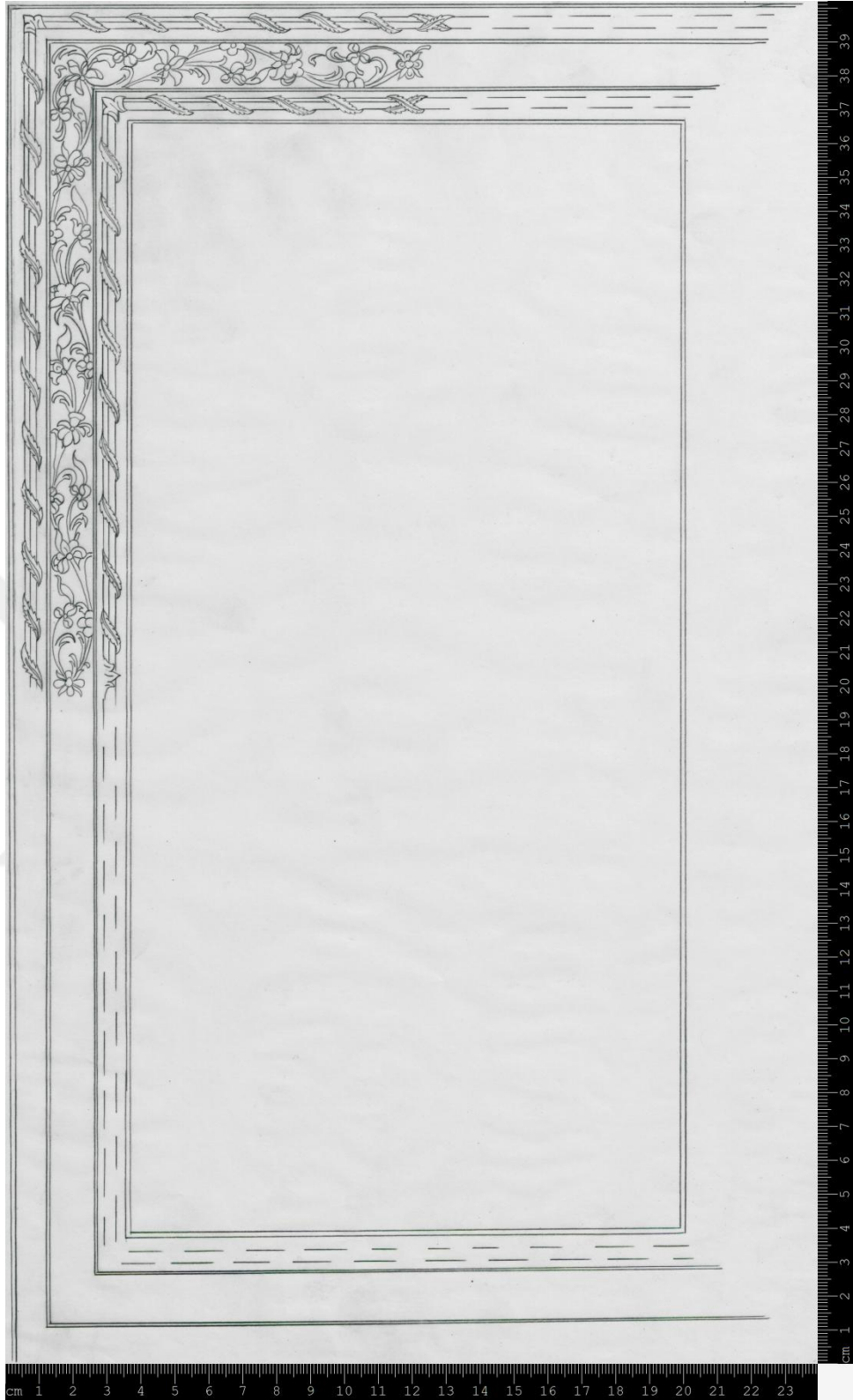
Ölçüleri: En: 14.5 cm, Boy: 13.9 cm, Kalınlık: 1.7 cm

Süslemesi: Kap içi ve yan kâğıdı zerbahar süsleme mevcuttur. İki taraftan da ezel tasarım sayfalar kırmızı mürekkep, bazı sayfalarda barok süsleme bulunmaktadır.

Cildi: Çârgûşe cildin zemini bordo renk kadife kumaşın, etrafı kahverengi deriyle çevrilidir. Deri üzerine rokoko tarzında simetrik desenlerle bezelidir. Kenarsuyu zemini siyah renkli ve üzerinde klasik desenlerle süslenmiştir.

Resim 57: T5643 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 42: T5643 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No:27

Demirbaş No: T5650

Eserin Adı: Mecmua-i Gazeliyat

Müellifi: Derviş Mustafa bin Elhac Mehmed

Konusu: Türk şiiiri – Antoloji Mecmua-i Gazeliyat

Tarih: 1728

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Nestalik

Ölçüleri: En: 11.6 cm, Boy: 28.4 cm, Kalınlık: 2 cm

Süslemesi: 18. yüzyılın Osmanlı bahçelerindeki çiçek çeşitleriyle bezenmiş lake cilt örneğidir.

Cildi: Aliyyü'l-Üsküdari imzalı 1728 tarihli, kırmızı deri zemin üzerine çiçekli lake cilttir. Alt ve üst kablarn bezemesi aynıdır. Kenarsuyunda hatayi grubu motifler siyah zemin üzerine sarı, kırmızı, turuncu ve yeşil renklerde boyanarak altınla tahriri çekilmiştir. Ana desen zeminde iri arusekli bal renginde kalın bir rugan tabakası ile kaplanmıştır. Ortada iri motiflerle süslenmiş pembe gül, turuncu şebboy, kırmızı ve sarı anemon çiçekler vardır. Mor süsen ve menekşe, sümbül, papatya çiçeklerin saplarının birleşen bir demetten oluşmaktadır. Bunun etrafında hatayi grubu motiflerle yapılmış desenin başlangıç noktası demetin altına saklanmıştır. Ana deseni çevreleyen arasuyu, kırmızı zemin üzerine altınla yaprak motifleriyle bezenmiştir. Müzehhip imzası, arasuyun kısa kenarının ortasında is mürekkebi ile yazılmıştır.

Resim 58: T5650 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 43: T5643 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 28

Demirbaş No: T5657

Eserin Adı: Şarkı Mecmuası

Müellifi: -

Konusu: Şarkılar- Şarkı mecmuaları

Tarih: Yok

Hattatı: -

Yazarı: Yok

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En: 11.1 Cm, Boy: 24.5 Cm, Kalınlık: 5.2 Cm

Süslemesi: Klasik tezhip son dönem unvan sayfası mevcuttur. Kap içinde bordür geçmeli şemseler bulunmakta, yan kâğıdı hatip ebruludur.

Cildi: Taba rengi deri üzerine altınla çift tahrirle hatayi grubu motiflerle halkar tekniği ile uygulanmıştır. Arasuyu üç iplik rumi deseniyle simetrik düzende nakşedilmiştir. Kenarsuları rokoko tarzında çiçeklerle süslenmiştir.

Resim 59: T5657 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 44: T5643 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 29

Demirbaş No: T5987

Eserin Adı: Tarih-i Raşid

Müellifi: Raşid Efendi, Mehmed Raşid b. Malatyalı Mustafa (1080-1147 H [1670-1735 M])

Konusu: Osmanlı Devleti -Tarih

Tarihi: 1670-1735

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

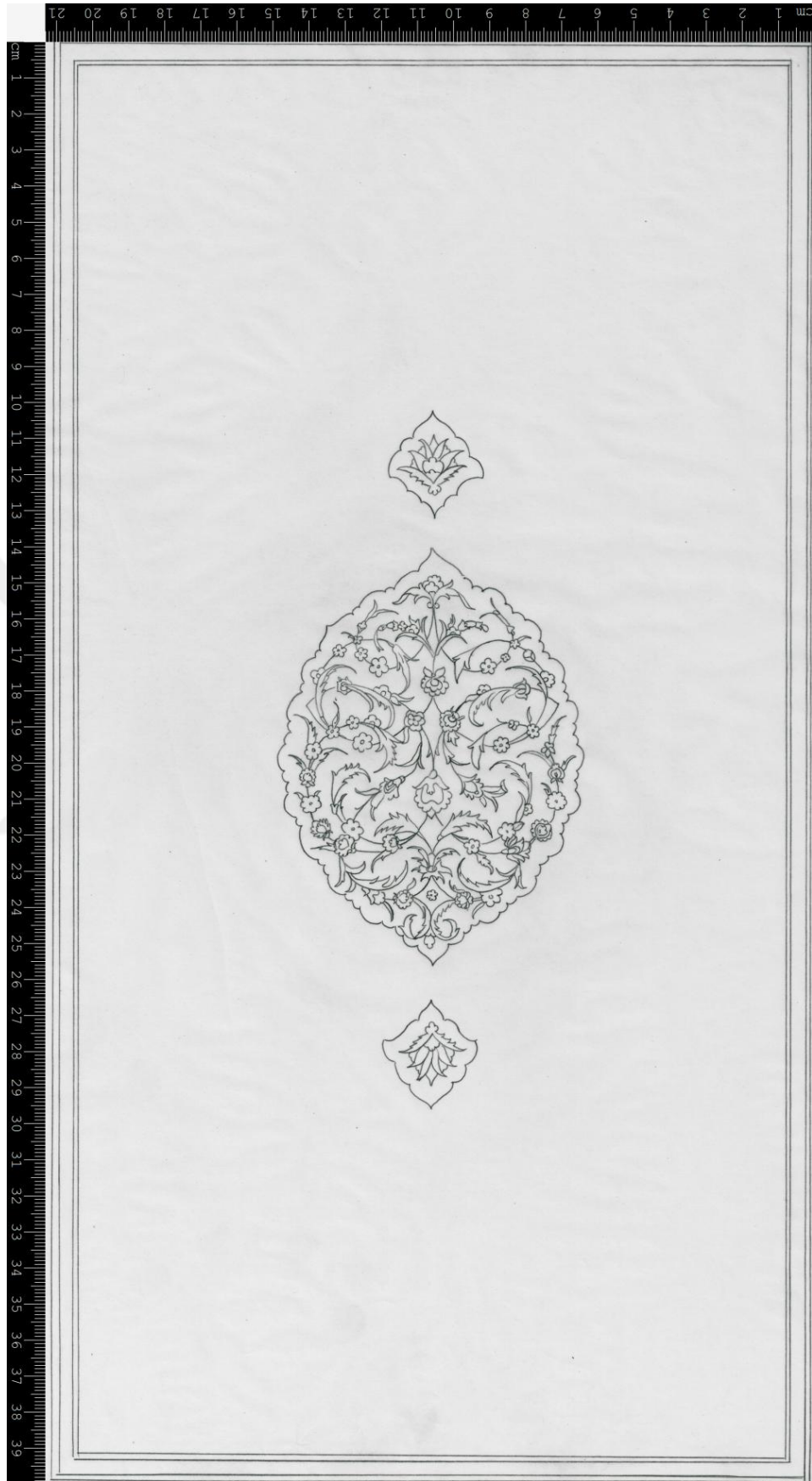
Ölçüleri: En: 16.4 cm, Boy: 29.2 cm, Kalınlık: 2.6 cm

Süslemesi: Altın kullanılmış geç devir unvan sayfası mevcuttur. Kap ve mıklep içlerinde rumi tasarım yazma şemse bulunmaktadır.

Cildi: Kırmızı deri zemin üzerinde zereşanlı bu ciltte, şemse ve salbek motiflerin içleri siyah deri zemin üzerinde üstten ayırma tekniği ile hatayi grubu motifleriyle uygulanmıştır. Lake cilt etrafı siyah deri kaplı ve üzeri zencereklidir.

Resim 60: T5987 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 45: T5643 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 61: T5643 nolu yazma eser, miklep
Çizim 46: T5643 nolu yazma eser, miklep

Katalog No: 30

Demirbaş No: T6684

Eserin Adı: Tamir-i kubbe-i ravza-i mutahhara

Müellifi: Ömer Seyyid

Konusu: İslam Tarihi

Tarih: 1233

Hattatı: Bozoklu Osman Şakir Tarih: 1233

Yazı Çeşidi: Hareketli Nesih

Ölçüleri: En:11.5 cm, Boy:17.6 cm, Kalınlık:0.8 cm

Süslemesi: Hatime sayfası şemse ve küseban gibi değişik düzenlenmiştir. Akkaseli kâğıtlara yazılmıştır. Klasik tezhipli unvan sayfası nesih yazı ile yazılmıştır. Bazı sayfalarda fasıl başları mevcuttur. Kap içi kırmızı zemine topraktan çıkan yarı stilize çiçekler altın ile boyanmıştır.

Cildi:

Dış Kapak: Bordo deri zemin üzerinde şemse ve salbek motif içinde gül, goncagül ve kasımpatı gibi çiçeklerle bezelidir. Köşebentler ve kenarsuyunda altınla bezeli süslemeler rokoko üslup özelliğindedir. Miklep şemsesinde üst kabın köşebentlerindeki rokoko üsluplu süslemeler devam etmektedir.

İç Kapak: Kırmızı deri zemin üzerinde üç adet farklı çiçek grubu altınla bezenmiştir. Miklepte halkar üslubunda süsleme uygulanmıştır.

Resim 62: T6684 nolu yazma eser, dış kapak

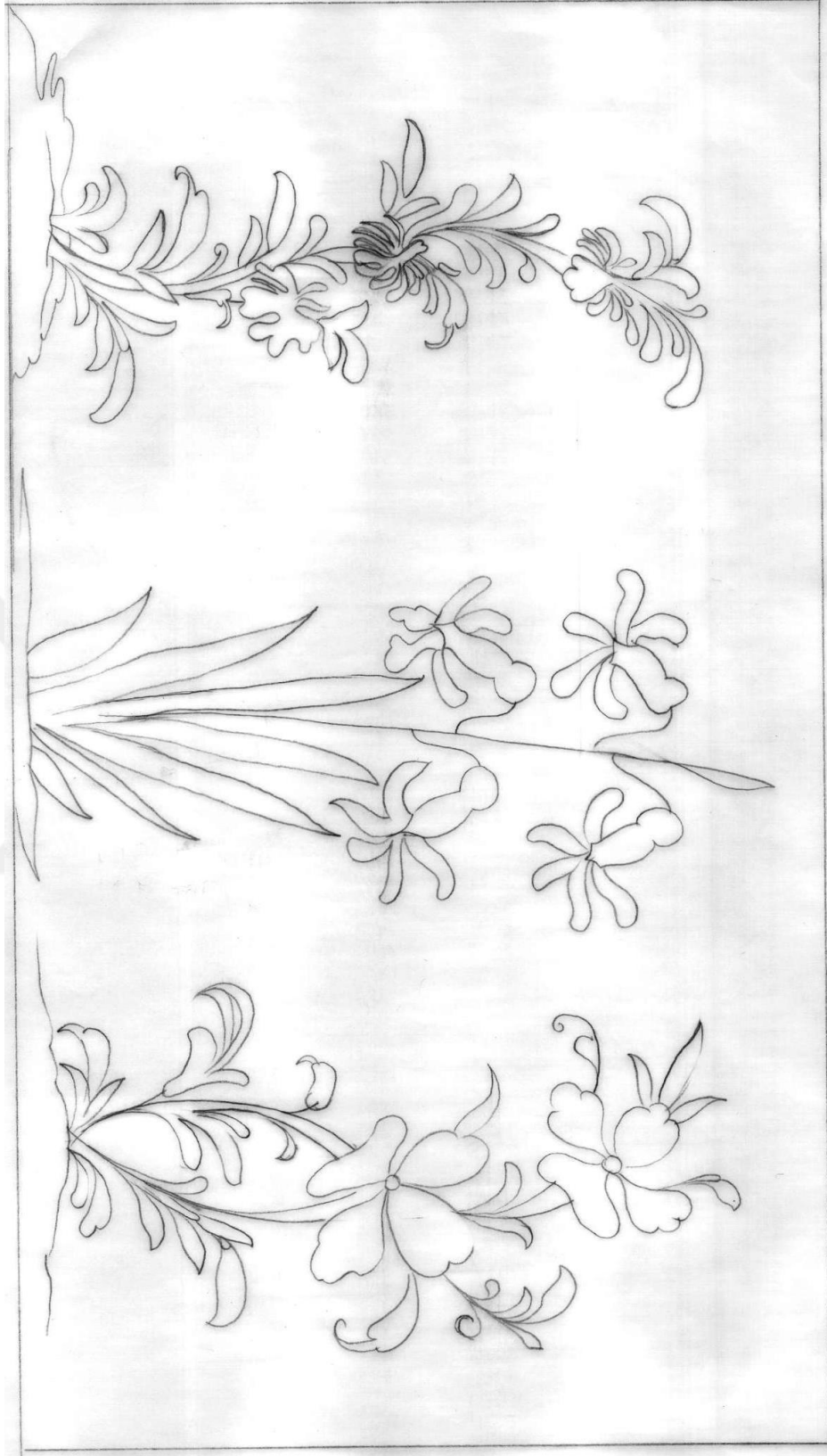
Çizim 47: T6684 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 63: T5643 nolu yazma eser, miklep
Çizim 48: T6684 nolu yazma eser, miklep

Resim 64: T6684 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 49: T6684 nolu yazma eser, iç kapak

Resim 65: T6684 nolu yazma eser, iç kapak miklep
Çizim 50: T6684 nolu yazma eser, iç kapak miklep

Katalog No: 31

Demirbaş No: T7289

Eserin Adı: Regaibü'l-Kur'an fi Tercemeti Garaibi'l- Kur'an

Müellifi: Muhammed Said b. Pir Osman

Konusu: Kur'an ve Kur'an İlimleri

Tarih: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En: 14.5 cm, Boy: 23 cm, Kalınlık: 3.1 cm

Süslemesi: Cetveli fihrist bulunmaktadır. Geç dönem kubbeli unvan sayfası mevcuttur.

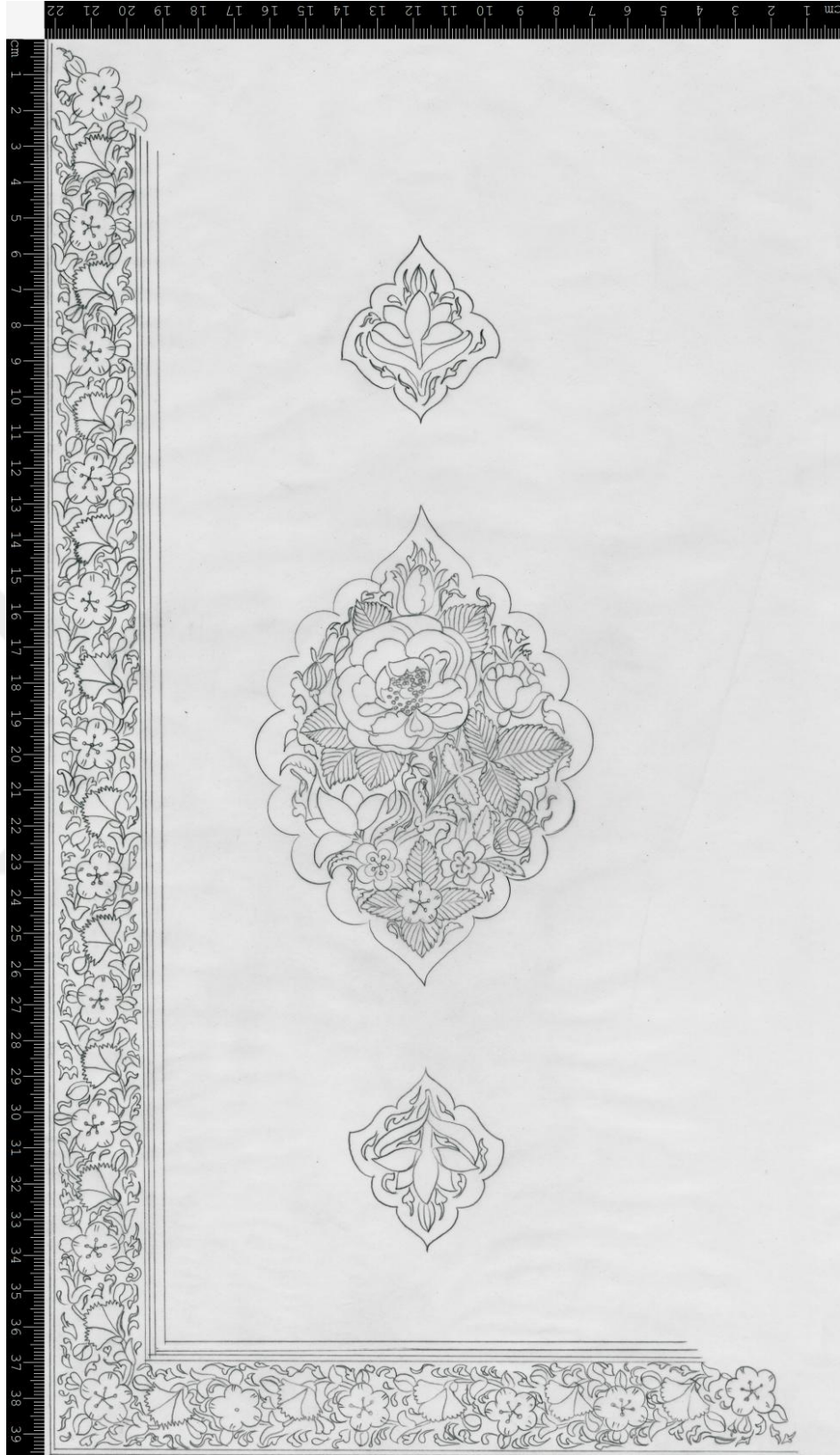
Cildi:

Dış Kapak: Koyu zemin üzerinde şemse ve salbek motif içinde gül, goncagül ve kasımpatı gibi çeşitli bitkisel motifler ve yapraklarla bezenmiştir. Kenarsuyunda altınla bezeli bitkisel süslemeler rokoko üslup özelliğindedir. Miklepte rokoko üsluplu süsleme devam etmekte ve salbek motifi ile tamamlanmıştır.

İç Kapak: Açık renkli zemin üzerine işlenmiş olan şemse ve salbek motiflerin içleri, koyu zemin üzerine altınla yoğun bir süsleme mevcuttur. Kenar bordürlerde de siyah zemin üzerindeki süslemeler, simetrik desenlerle çerçevelenmiştir.

Resim 66: T7289 nolu yazma eser, dış kapak

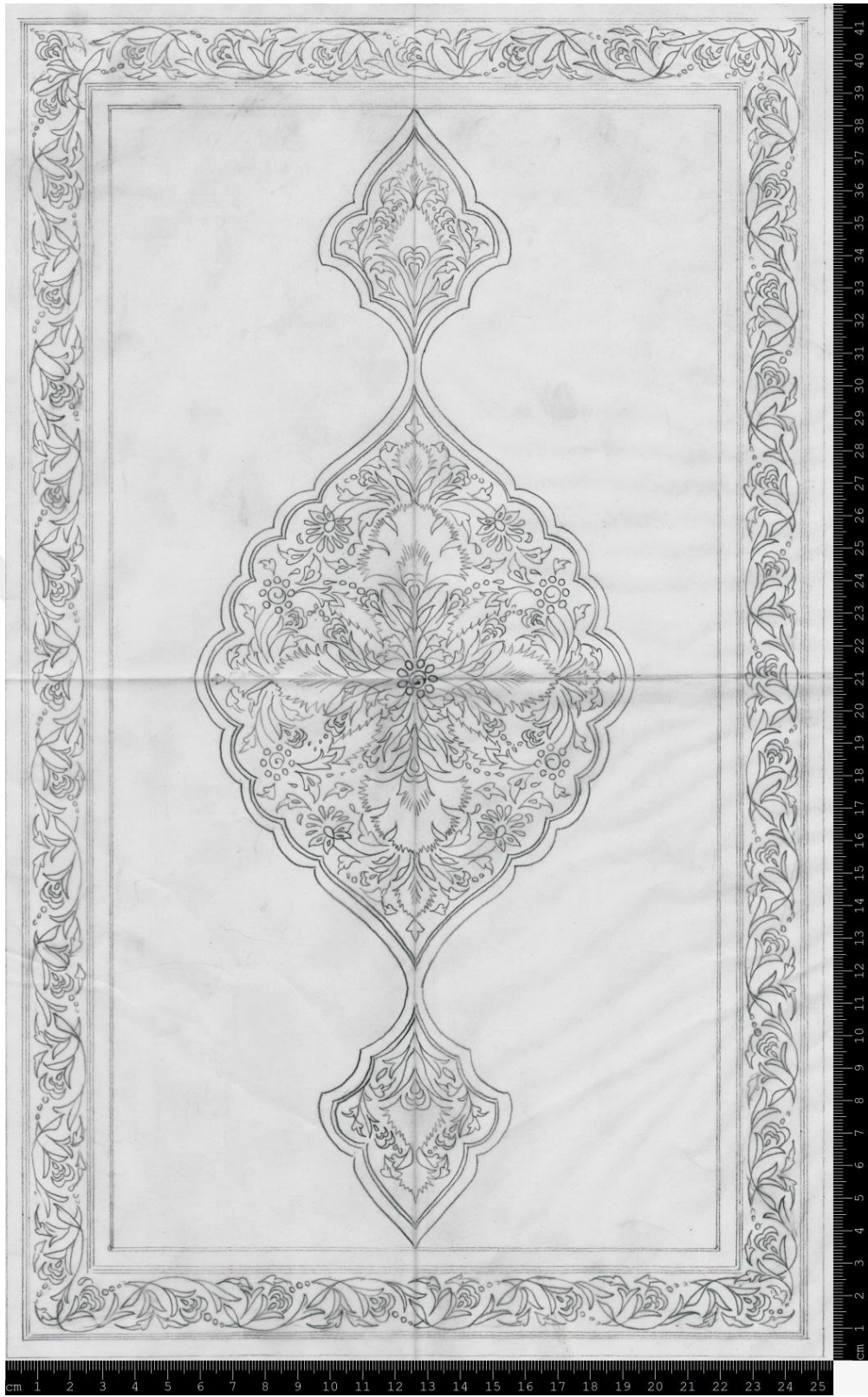
Çizim 51: T7289 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 67: T7289 nolu yazma eser, miklep
Çizim 52: T7289 nolu yazma eser, miklep

Resim 68: T7289 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 53: T7289 nolu yazma eser, iç kapak

Resim 69: T7289 nolu yazma eser, iç kapak miklep
 Çizim 54: T7289 nolu yazma eser, iç kapak miklep

Katalog No: 32

Demirbaş No: T8875

Eserin Adı: Bazı memurların esamisini gösteren defter

Müellifi: -

Konusu: Kamu Yönetimi Osmanlı İmparatorluğu

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Nesih ve Talik

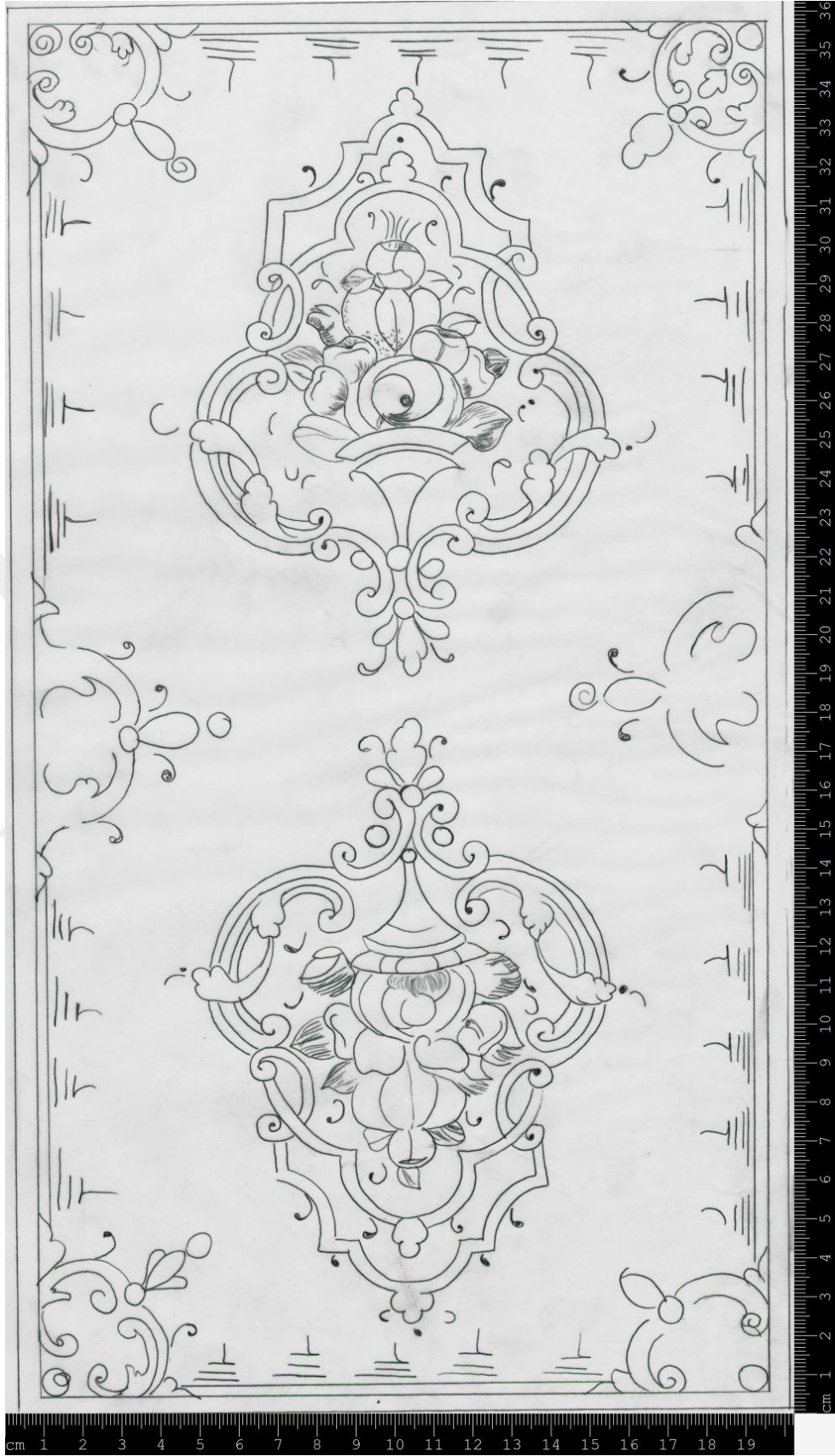
Ölçüleri: En:13 cm, Boy: 20.7 cm, Kalınlık: 1.3 cm

Süslemesi: -

Cildi: Açık kahverengi zemin üzerinde barok üslubunda merkezde simetrik stilize desenler ile bezenmiştir. Köşebentler renkli rokoko üslubundadır. Dış kapak deriyle çerçevelenmiş ve gümüş zencerek ile çevrelenmiştir.

Resim 70: T8875 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 55: T8875 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 33

Demirbaş No: T9363

Eserin Adı: İran'daki Osmanlı sefaret heyetinin resimleri

Müellifi: Münif Mehmed Tahir Paşa (ö. 1328 H [1910 M])

Konusu: Dış Siyaset Osmanlı İmparatorluğu ve İran

Tarihi: 1910

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En: 20.1 cm, Boy: 28.2 cm, Kalınlık: 1.6 cm

Süslemesi: İran tarzı klasik tezhip süslemesi mevcuttur. Resimler, portreler görülmektedir. Fasıl başları tezhiplidir.

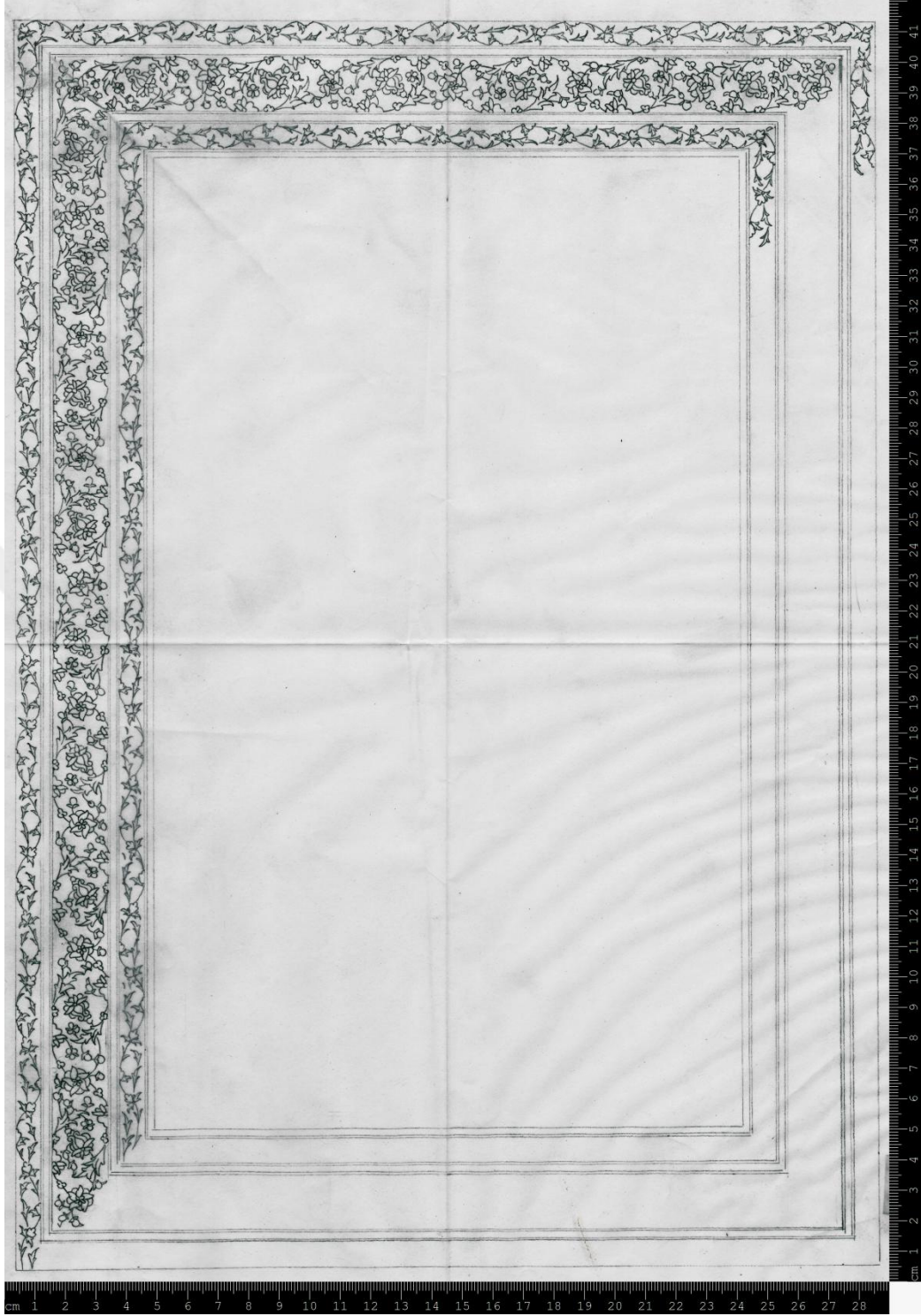
Cildi:

Dış Kapak: Kahverengi zemin üzerinde kenar bordürleri zemin yoğun altın bezelidir. Üzerinde kenarsuları ve bordürde klasik desenlerle bezenmiştir.

İç Kapak: Kırmızı zemin üzerinde siyah kenar bordüründe altın cetveller çekilmiş ve altın bezemeli desenler görülmektedir.

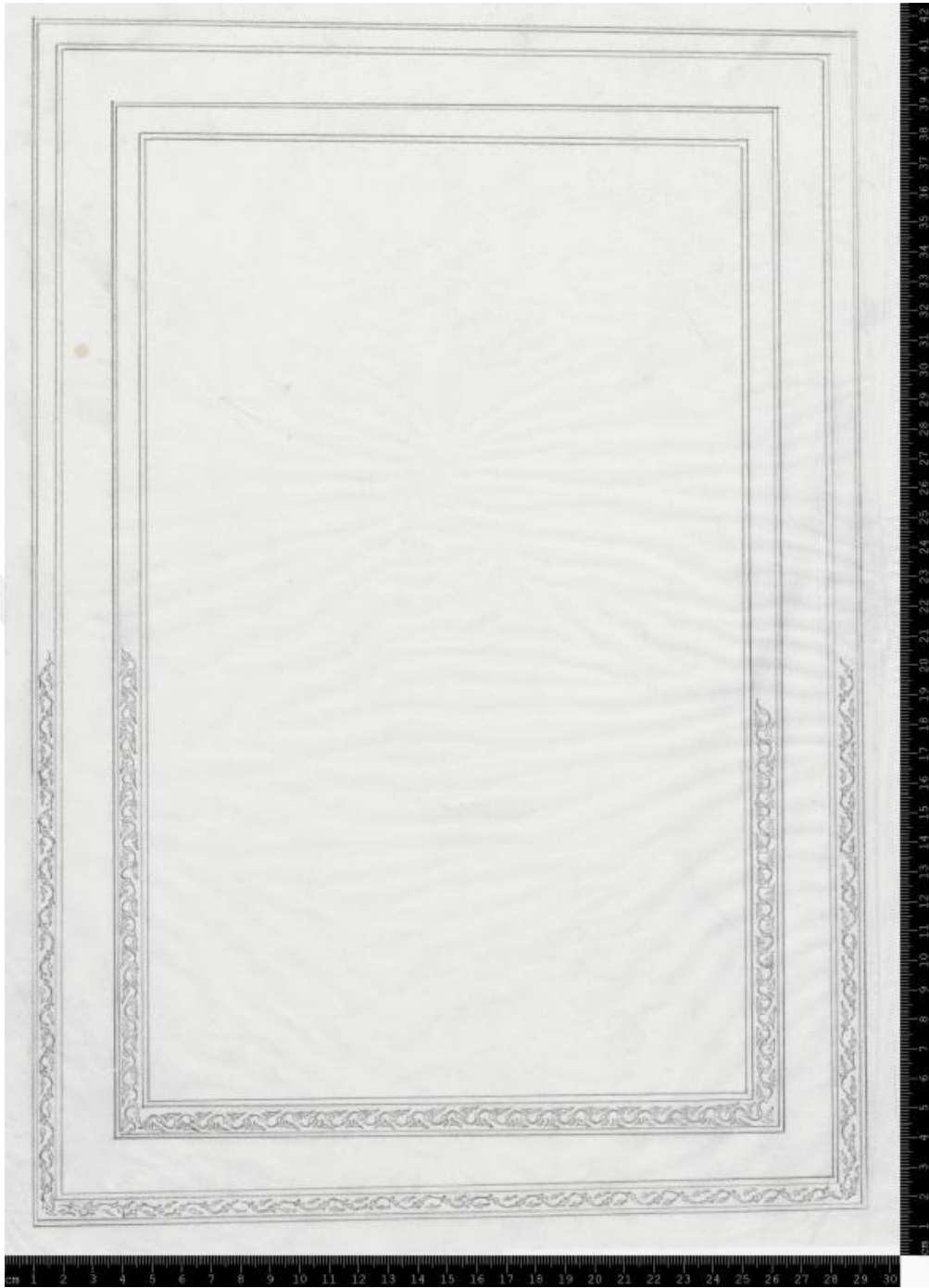
Resim 71: T9363 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 56: T9363 nolu yazma eser, dış kapak

Resim 72: T9363 nolu yazma eser, iç kapak

Çizim 57: T9363 nolu yazma eser, iç kapak

Katalog No: 34

Demirbaş No: T9646

Eserin Adı: Bazı talimat ve muahedat, Devlet-i Aliyye ile bazı devletlerarasında teati olunan notlar.

Müellifi: -

Konusu: -

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Rika, Fransızca

Ölçüleri: En: 16.2 cm, Boy: 23.5 cm, Kalınlık: 1.3 cm

Süslemesi: -

Cildi: Sarı zemin üzerinde rokoko tarzında süslenmiştir. Köşebent içlerine gül minyatürleri bulunmakta, rokoko desenlidir. Kenar bordür içlerinde rokoko üslupta desenler mevcuttur. Etrafı koyu kahverengi deriyle çevrelenmiş ve üzerinde gümüş zencerek görülmektedir.

Resim 73: T9646 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 58: T9646 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 35

Demirbaş No: T9829

Eserin Adı: Divan

Müellifi: Enis Receb Dede, Enis Receb Dede b. Derviş Halil Edirnevî (ö. 1146 H [1733 M])

Konusu: Divan şiiri, Türk

Tarihi:1733

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En: 12.3 cm, Boy: 18.8 cm, Kalınlık: 0.7 cm

Süslemesi: -

Cildi: Yatay olarak düzenlenmiş kabta, sepet içinde çeşitli çiçekler resmedilmiştir. Siyah deri üstüne yeşil, pembe kurusu, mavi ve mor renklerde çiçekler bezenmiştir. Cetvelde altın zemin üstüne, zencirek barok desenler bulunmaktadır. Meyve tabağına benzer kap içinde çiçekler görülmektedir. Teknik, Edirnekari'ye benzer kap içinde gül, manisa lalesi, zambak, şebboy gibi çiçekler mevcuttur.

Resim 74: T9829 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 59: T9829 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 36

Demirbaş No: T9838

Eserin Adı: Mecmua-İ Eşar ve Münşeat

Müellifi: -

Konusu: -

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Şikeste Talik

Ölçüleri: En: 11.8 cm, Boy: 18.3 cm, Kalınlık: 1.4 cm

Süslemesi: -

Cildi: Kahverengi zemin üzerinde zereşanlı lake cilt uygulanmış, üzerinde rokoko tarzında süslemeler bulunmaktadır. Merkezde bazı çiçekler, köşebentlerde rokoko desenler, kenarsuyunda altınla bezenmiş yapraklar bulunmaktadır. Etrafi deriyle kaplıdır ve üzerinde gümüş zencerek görülmektedir.

Resim 75: T9838 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 60: T9838 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 37

Demirbaş No: T9893

Eserin Adı: Gülşen-i Envâr

Müellifi: Taşlıcalı Yahya, Dukakinzâde Taşlıcalı Yahya Bey (ö. 986 H [1578 M])

Konusu: Türk Edebiyatı, Divan Şiiri- Mesnevi

Hattatı: Ahmet El Mevlevi

Tarihi:1578

Yazı Çeşidi: Talik

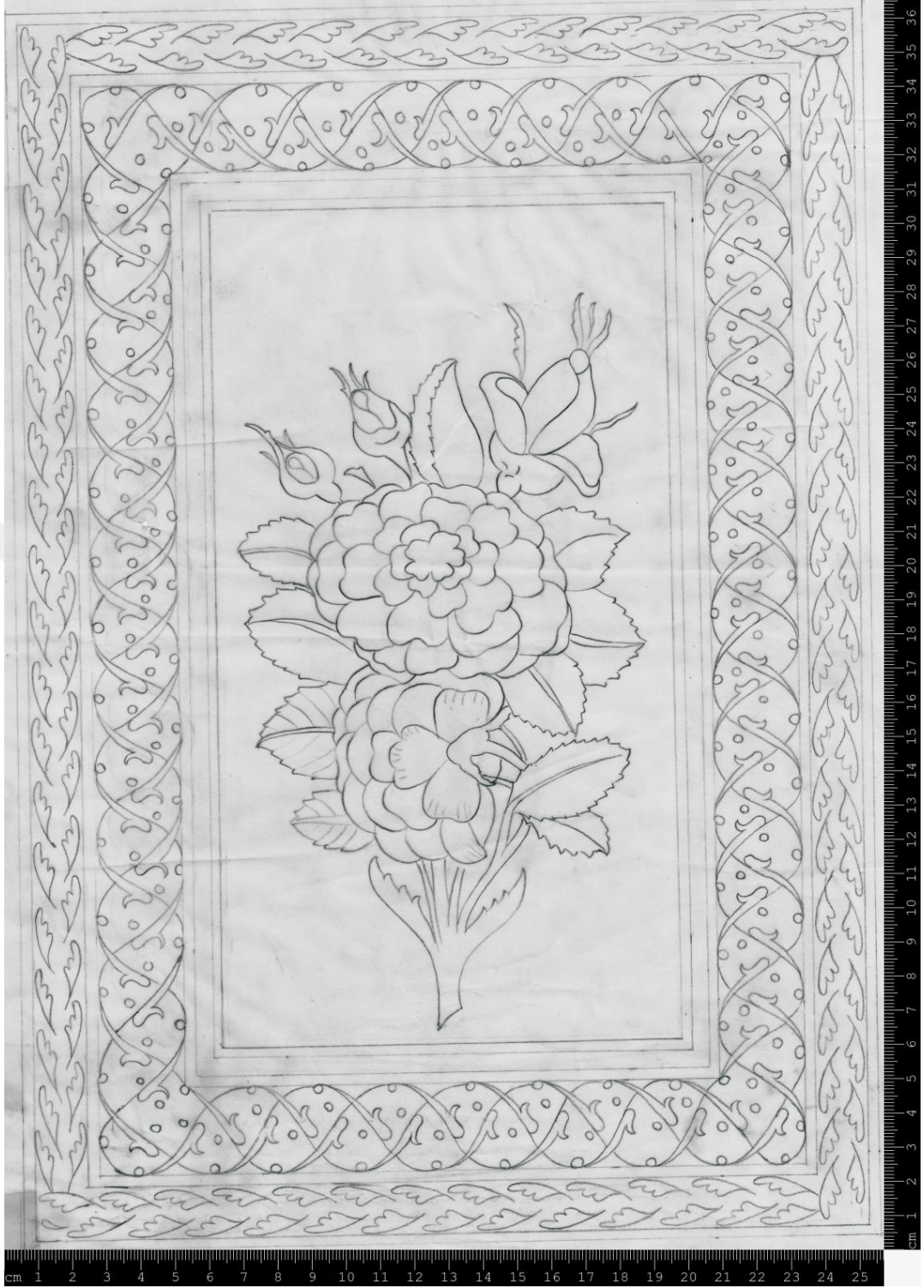
Ölçüleri: En:12.5 cm, Boy:19.7 cm, Kalınlık:1.5 cm

Süslemesi: Klasik tezhipli unvan sayfası mevcuttur.

Cildi: Siyah zemin üzerinde gül, gül goncaları ve yaprakları natüralist üslupta bir buket bezenmiştir. Etrafı altın cetvelle çevrelenmiş, arasuyunda üç iplik rumi ve dış bordüründe rokoko tarzında altın yapraklar bulunmaktadır.

Resim 76: T9893 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 61: T9893 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 38

Demirbaş No: T9896

Eserin Adı: Şarkı Mecmuası

Müellifi: -

Konusu: Şarkılar, Şarkı Mecmuaları

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Hurde Talik

Ölçüleri: En:11.9 cm, Boy:25 cm, Kalınlık:4.1 cm

Süslemesi: Kap içi barok küçük şemseler mevcuttur. Yan kâğıdı çift taraflı hatip ebru bulunmaktadır. Renkli sayfalar ve üstlerinde renkli küçük başlıklar vardır. Şiraze sarı kırmızı düz çizgilerle örülmüştür.

Cildi: Taba rengi deri üzerine altınla çift tahrirle hatayi grubu motiflerle klasik halkar tekniği ile bezenmiştir. Arasuyu üç iplik rumi deseniyle simetrik düzende nakşedilmiştir. Kenarsuları rokoko tarzında çiçeklerle süslenmiştir.

Resim 77: T9896 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 62: T9896 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 39

Demirbaş No: T10400

Eserin Adı: Divan

Müellifi: -

Konusu: Türk Edebiyatı Divan Şiiri

Tarihi: -

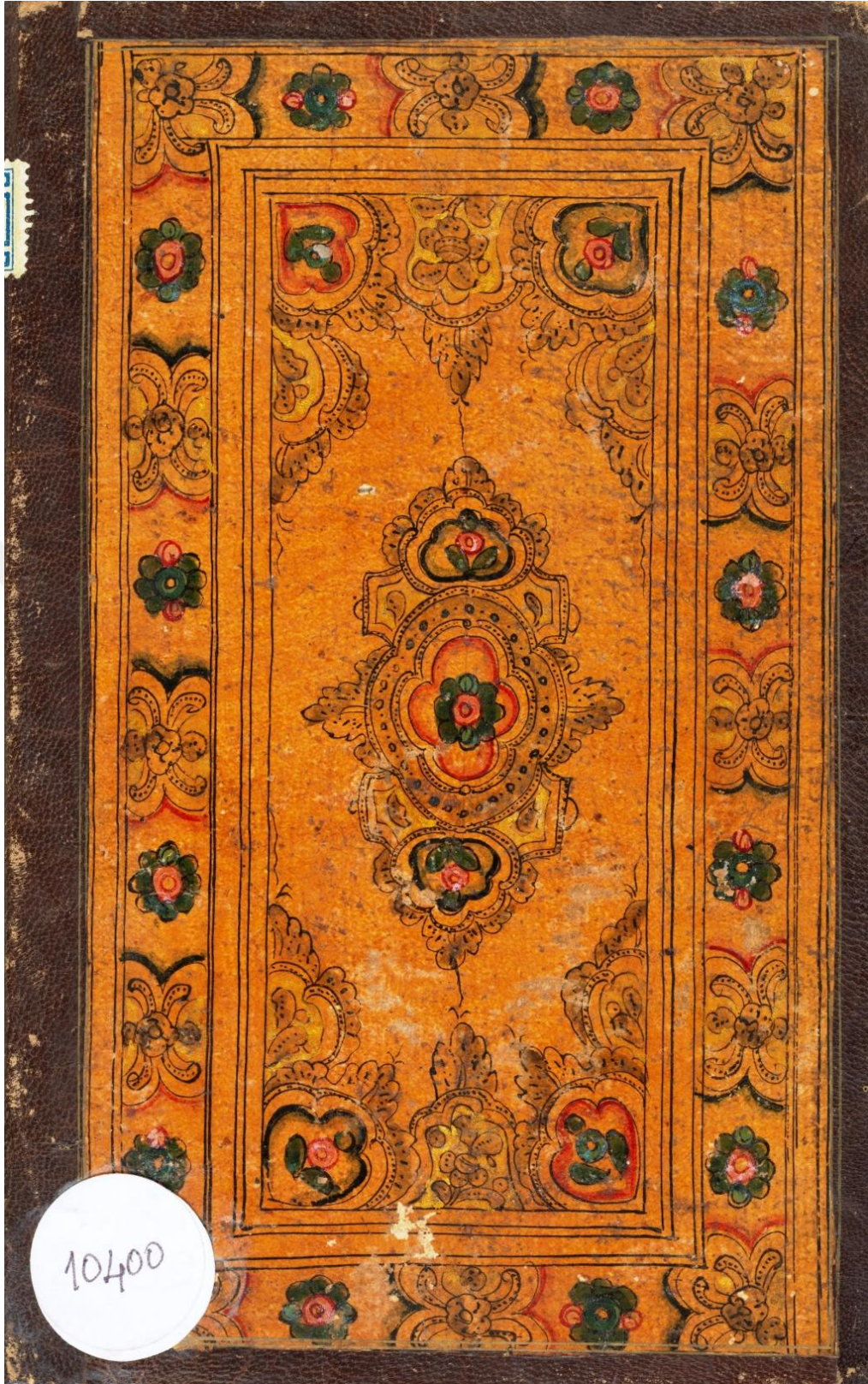
Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

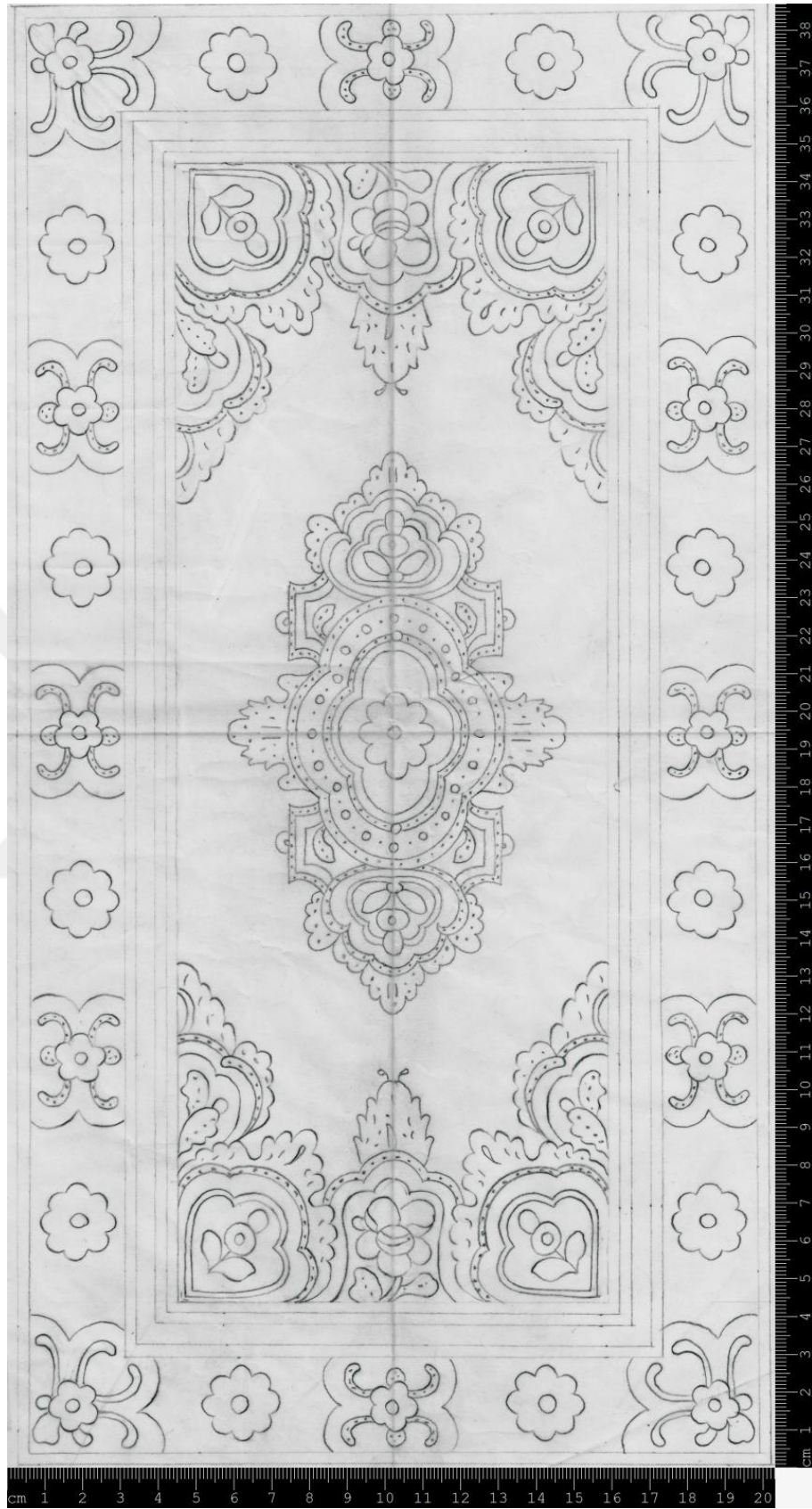
Ölçüleri: En:13.9 cm, Boy:20.7 cm, Kalınlık:1.2 cm

Süslemesi: -

Cildi: Açık kahverengi zemin üzerinde barok üslubunda merkezde simetrik stilize desenler bezenmiştir. Köşebent ve kartuşlarda renkli çiçekler rokoko üslubundadır. Dış kapak kahverengi deriyle çerçevelenmiştir.

Resim 78: T10444 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 63: T10444 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 40

Demirbaş No: T10657

Eserin Adı: Mecmua-i Eş'ar

Müellifi: -

Konusu: Türk şiiri- Antoloji Mecmua-i Eşar

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En: 14.4 cm, Boy: 20.5 cm, Kalınlık: 1.1 cm

Süslemesi: -

Cildi: Açık kahverengi zemin üzerinde barok üslubunda merkezde simetrik stilize çiçekler ve yapraklar bezenmiştir. Deriyle çerçevenmiş kapak üzerinde gümüş zencerek yapılmıştır.

Resim 79: T10657 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 64: T10657 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 41

Demirbaş No: T10925 / 3516

Eserin Adı: Mecmuatü'r-resail

Müellifi: -

Konusu: İslam Dini- Dini Denemeler- Çeşitli Yazılar

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Rika

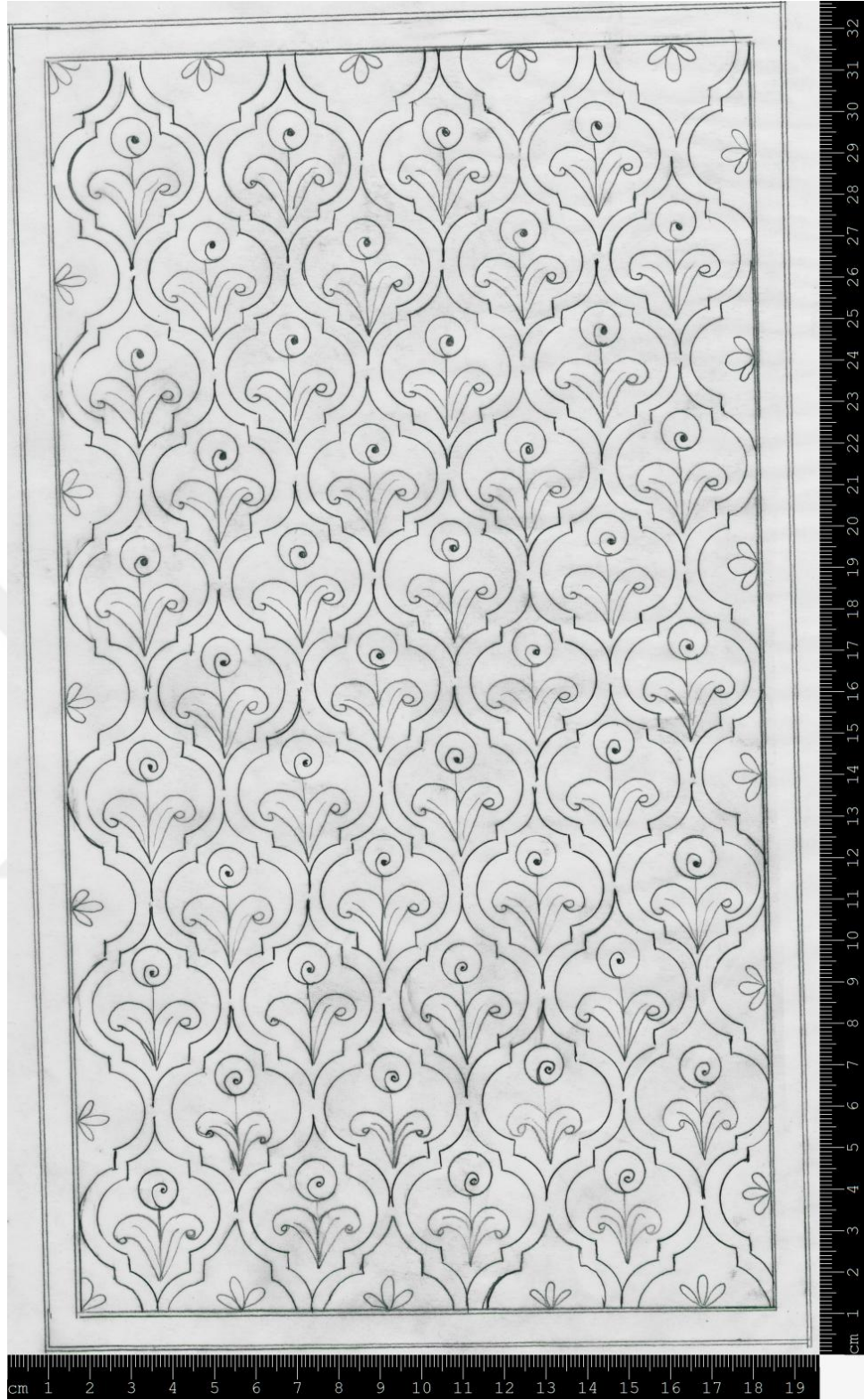
Ölçüleri: En:11.9 cm, Boy:18.8 cm, Kalınlık:0.5 cm

Süslemesi: -

Cildi: Açık kahverengi zemin üzerinde simetrik rokoko üslubunda desenler bulunmaktadır. Dört kenarı koyu deriyle kaplanmıştır ve üzerine altın yapraklarla rokoko üsluplu tezhip görülmektedir.

Resim 80: T10925 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 65: T10925 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 42

Demirbaş No: T11100

Eserin Adı: Mecmua-i Eş'ar

Müellifi: -

Konusu: Türk şiiri – Antoloji- Mecmua-i Eşar

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi:

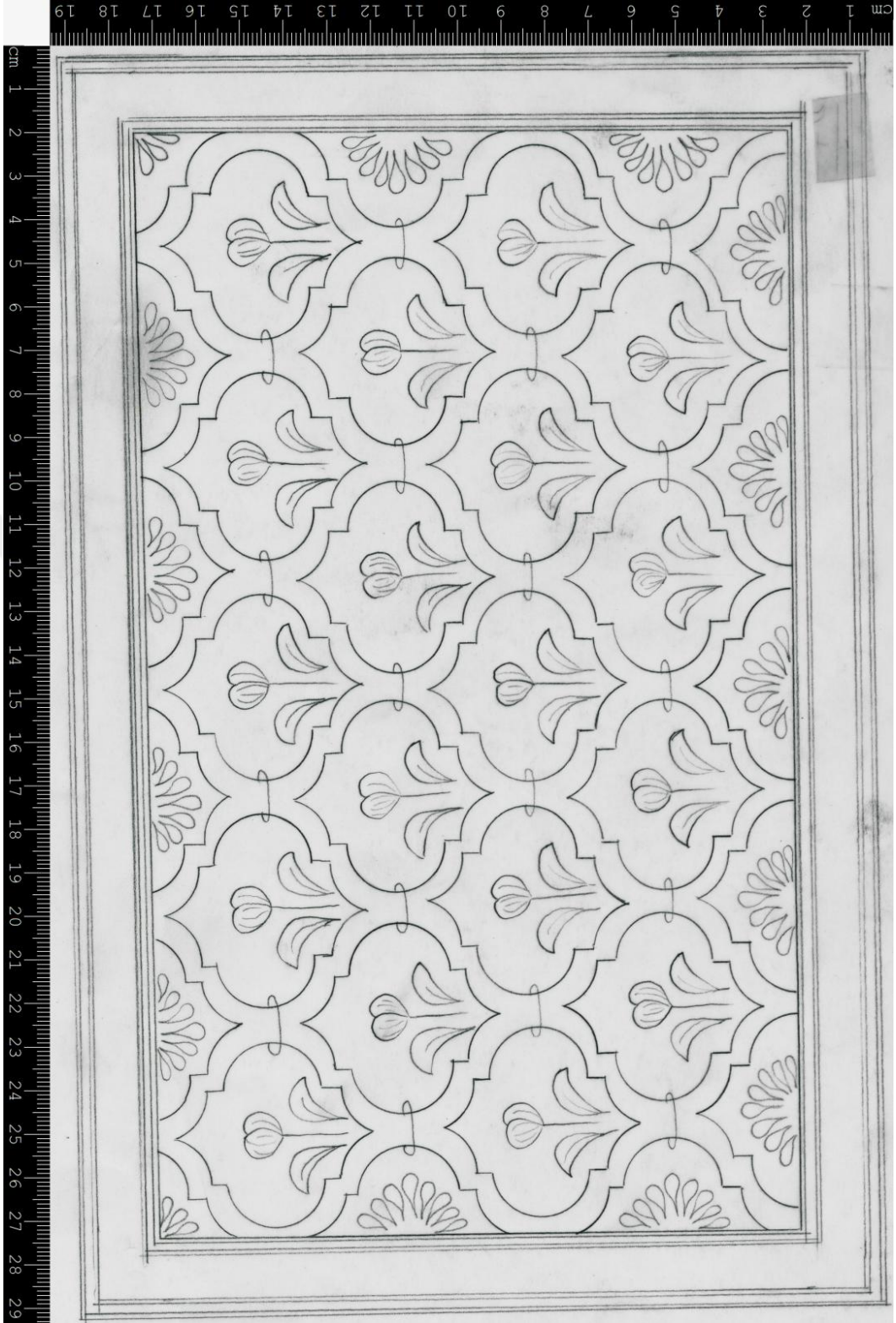
Ölçüleri: En: 9.8 cm, Boy:15.3 cm, Kalınlık:0.9 cm

Süslemesi: -

Cildi: Açık kahverengi zemin üzerinde simetrik rokoko üslubunda desenler bulunmaktadır. Dört kenarı koyu deriyle kaplanmıştır ve üzerine gümüş cetvel çekilmiştir.

Resim 81: T11100 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 66: T11100 nolu yazma eser, dış kapak

Katalog No: 43

Demirbaş No: T11101

Eserin Adı: Mecmua-i Eş'ar

Müellifi: -

Konusu: Türk şiiri- Antoloji- Mecmua-i Eşar

Tarihi: -

Hattatı: -

Yazı Çeşidi: Talik

Ölçüleri: En: 10 cm, Boy: 15.5 cm, Kalınlık: 1 cm

Süslemesi: -

Cildi: Koyu zemin üzerinde simetrik beyzi desenli barok rokoko üslupta süslemeler bulunmaktadır. Köşebentler rokoko tezhiplidir. Kenarsuyunda altın zemin üzerinde desenler kullanılmıştır. Dış sırasına altın zencirek çerçeve yapılmıştır. Ciltte yer yer dökülmeler mevcuttur.

Resim 82: T11101 nolu yazma eser, dış kapak

Çizim 67: T11101 nolu yazma eser, dış kapak

4. UYGULAMALAR

Hava ile teması halinde sertleşip kararlan lak'ın, ilk örnekleri sadece kırmızı ve siyah renkle yapılmıştır. Tekniğin ilerlemesiyle altın, gümüş, bakır ve pirinç gibi metaleler parçacık ya da toz halinde kullanılarak lak yapılmıştır⁶⁰. Araştırmanın bir parçası olarak, bir adet bütün cilt, bir adet kap içi lak ile yapılmıştır. Bu iki lake cilt denemesinden başka 7 adet lake denemesi ile birlikte toplam 9 adet lake yapılmıştır. Denemelerde kullanılan malzemeler, formüller ve fotoğraflar sırasıyla aşağıda verilmiştir.

4.1. Uygulama 1

Lake Formülü - 1

Kullanılan Malzemeler:

- 1-Ermeni kili
- 2-Kanada balzamu
- 3-Lavanta yağı
- 4-Cam terementi yağı
- 5-Bezir yağı
- 7-İspirto
- 8- Şellak

⁶⁰ Özlem İnay, Türk İslâm Kitap Sanatında lâke Cilt Tasarımları, Mimar Sinan Üniversitesi, yayımlanmamış yüksek lisans, İstanbul, 2006, s.14

Hazırlanışı: 1 gr sanderoz sakızı, cam kavanoza konup üzerine 2ml ispirto eklenip karıştırıldı. Üzerine 2 ml şellak, 1ml Kanada balzamu, 1 ml lavanta yağı, 1 ml cam terementi yağı ve 1 ml bezir yağı eklenerek 30 dakika süreyle karıştırıldı. Bir saat bekleterek tekrar 15 dakika karıştırılarak sürmeye hazır hale geldi. Mukavva üzerine bir kat ermeni kili sürülerek 15 dakika bekletildi. Tam kurumadan üzerine hazırlanan lak maddesi fırça ile birinci kat sürüldü 5 saat bekledikten sonra ikinci kat sürüldü.

Resim 83: Uygulama 1

4.2. Uygulama 2

Lake Formülü - 2

Kullanılan Malzemeler:

1-Sanderoz sakızı

2-Şellak

3-Kanada balzamu

4-Lavanta yağı

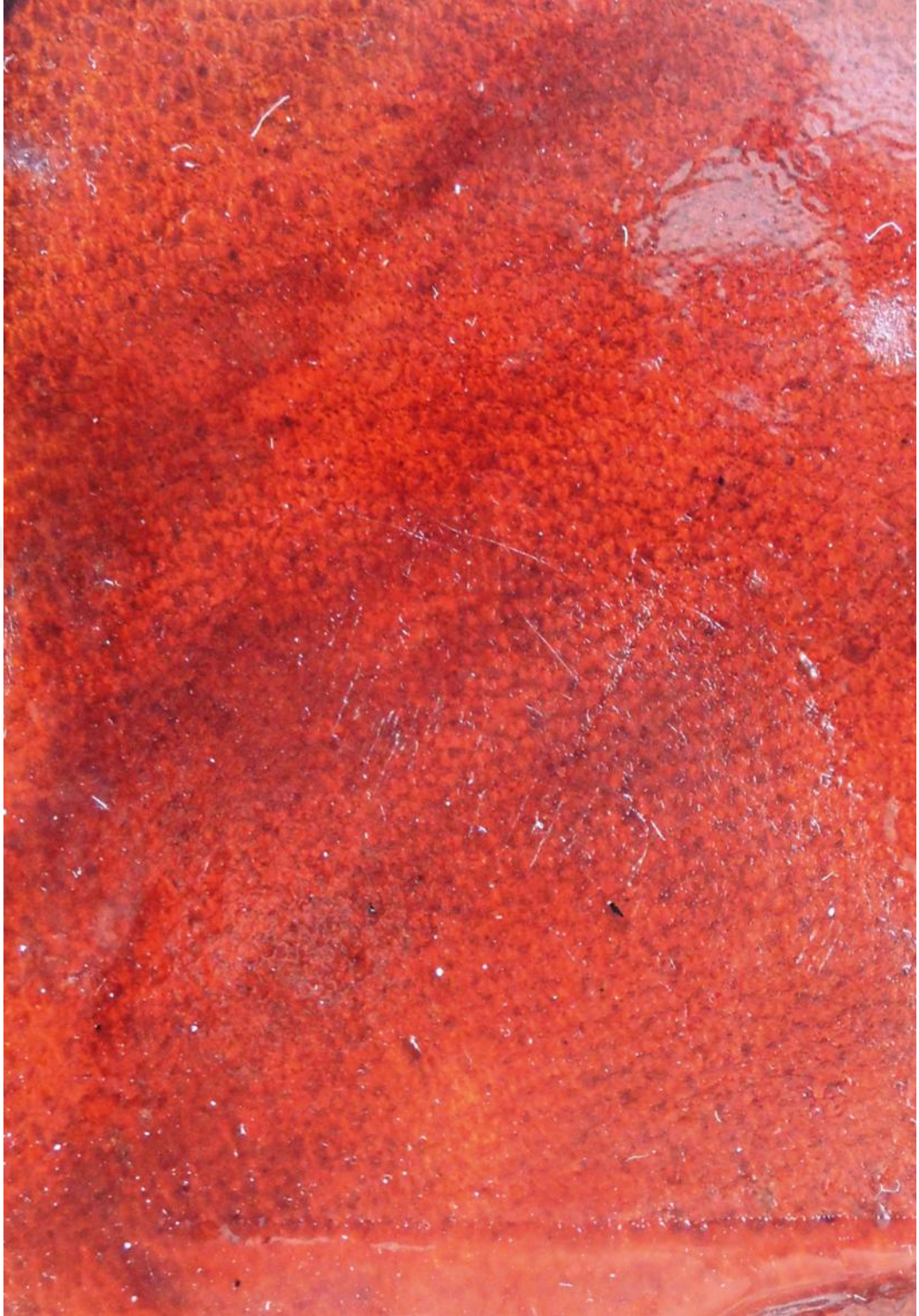
5-Cam terementi yağı

6-Bezir yağı

7-İspirto

Hazırlanışı: 3 gr sanderoz sakızı, cam kavanoza konup üzerine 4 ml ispirto eklenip karıştırıldı. Sanderoz sakızı çözüldükten sonra üzerine 4 ml şellak, 2ml Kanada balzamu, 2 ml lavanta yağı, 2 ml cam terementi yağı ve 1 ml bezir yağı eklenerek 30 dakika süreyle karıştırıldı.

Hazırlanan karışım, mukavvaya yapıştırılan kırmızı deri üzerine fırça ile 1 kat sürüldü, oda sıcaklığında 1 hafta kurumaya bırakıldı. 1. kat kurduktan sonra, karışım, 30 dakika süreyle karıştırılıp 2. kat uygulandı. Katlar arası 1 hafta kurumaya bırakılarak toplam 5 kat uygulanmıştır.

Resim 84: Uygulama 2

4.3. Uygulama 3

Lake Formülü – 3

Kullanılan Malzemeler:

- 1-Gomalak
- 2-Şellak
- 3-Kanada balzamu
- 4-Lavanta yağı
- 5-Cam terementi yağı
- 6-Bezir yağı
- 7-İspirto
- 8- Sanderoz sakızı

Hazırlanışı: 2 gr sanderoz sakızı, cam kavanoza konup üzerine 3 ml ispirto eklenip karıştırıldı. Sanderoz sakızı çözüldükten sonra üzerine 2 ml şellak, 3 ml Kanada balzamu, 1 ml lavanta yağı, 1 ml cam terementi yağı, 3ml gomalak ve 1 ml bezir yağı eklenerek 30 dakika süreyle karıştırıldı.

Uygulama: Hazırlanan karışım, mukavvaya yapıştırılan kahverengi deri üzerine fırça ile 1 kat sürüldü, oda sıcaklığında 1 hafta kurumaya bırakıldı. 1. kat kuruduktan sonra, karışım, 30 dakika süreyle karıştırılıp 2. kat uygulandı. Katlar arası 1 hafta kurumaya bırakılarak toplam 4 kat uygulanmıştır.

Resim 85: Uygulama 3

4.4. Uygulama 4

Lake Formülü - 4

Kullanılan Malzemeler:

1-Sanderoz sakızı

2-Şellak

3-Kanada balzamu

4-Lavanta yağı

5-Cam terebenti yağı

6-Bezir yağı

7-İspirto

Hazırlanışı: 2 gr sanderoz sakızı, cam kavanoza konup üzerine 3 ml ispirto eklenip karıştırıldı. Sanderoz sakızı çözüldükten sonra üzerine 2 ml şellak, 3 ml Kanada balzamu, 1 ml lavanta yağı, 1 ml cam terementi yağı ve 1 ml bezir yağı eklenerek 30 dakika süreyle karıştırıldı.

Hazırlanan karışım, deri üzerine fırça ile 1 kat sürüldü, oda sıcaklığında 1 hafta kurumaya bırakıldı. 1. kat kuruduktan sonra, karışım, 30 dakika süreyle karıştırılıp 2. kat uygulandı. Katlar arası 1 hafta kurumaya bırakılarak toplam 5 kat uygulanmıştır

Resim 86: Uygulama 4

4.5. Uygulama 5

Lake Formülü – 5

Kullanılan Malzemeler:

- 1-damla sakızı
- 2-sanderoz sakızı
- 3-Kanada balzamu
- 4-Lavanta yağı
- 5-Cam terementi yağı
- 6-Bezir yağı
- 7-İspirto
- 8- Şellak
- 9-venedik nefti
- 10-gomalak

Hazırlanışı: 1 gr sanderoz sakızı cam kavanoza konup üzerine 5ml ispirto eklenip karıştırıldı. Üzerine 4ml şellak, 3ml Kanada balzamu, 1 ml lavanta yağı, 1 ml cam terementi yağı ve 2 ml bezir yağı eklenerek 30 dakika süreyle karıştırıldı. Bir saat bekleterek tekrar 15 dakika karıştırılarak sürmeye hazır hale geldi.

Mukavvaya yapıştırılan koyukahve rengi deri üzerine hazırlanan lak maddesi birinci katı sürüldü. 5. Saat bekledikten sonra ikinci kat sürüldü. Her 5 saat arayla sürülen lak toplam 4 kat sürüldü

Resim 87: Uygulama 5

4.6. Uygulama 6

Lake Formülü - 6

Kullanılan Malzemeler:

1-damla sakızı

2-sanderoz sakızı

3-Kanada balzamu

4-Lavanta yağı

5-Cam terementi yağı

6-Bezir yağı

7-İspirto

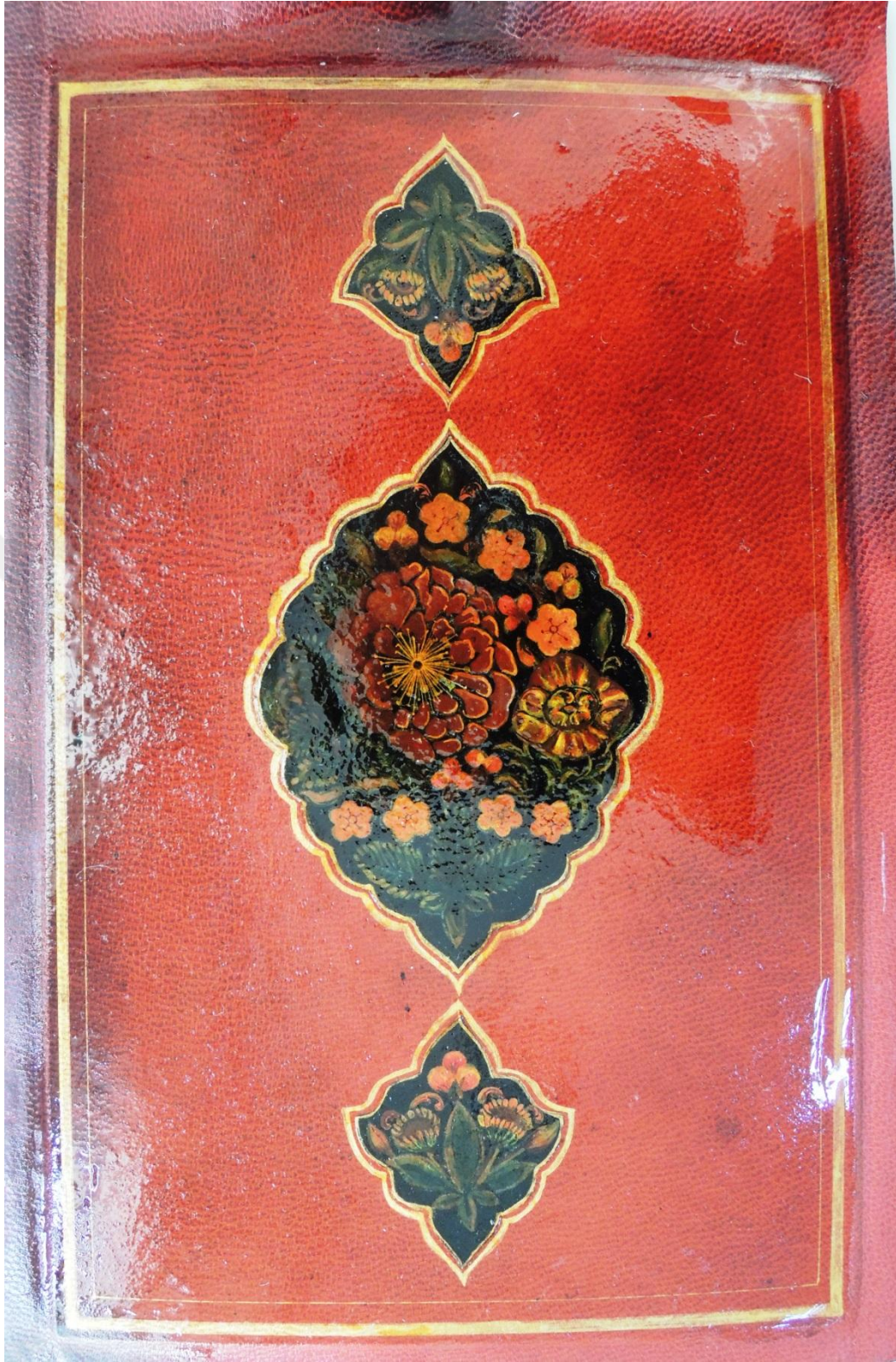
8- Şellak

9-venedik nefti

10-gomalak

Hazırlanışı: 1 gr sanderoz sakızı ve 1grsanderoz sakızı cam kavanoza konup üzerine 5ml ispirto eklenip karıştırıldı. Üzerine 4 ml şellak, 3ml Kanada balzamu, 1 ml lavanta yağı, 1 ml cam terementi yağı ve 2 ml bezir yağı eklenerek 30 dakika süreyle karıştırıldı. Bir saat bekleterek tekrar 15 dakika karıştırılarak sürmeye hazır hale geldi.

Mukavvaya yapıştırılan kırmızı deri üzerine 15 dakika bekletildi. Tam kurumadan üzerine hazırlanan lak madesi fırca ile birinci kat sürüldü 5. saatbekledikten sonra ikinci kat sürüldü.

Resim 88: Uygulama 6

4.7. Uygulama 7

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe yazma eserler koleksiyonunda bulunan TY 5461 demirbaş no'lu eserin kalıbın birebir deseni alınıp iki farklı kitap kabı uygulaması yapıldı. Bu uygulamalar iki farklı renkte yeşil ve kahverengi olarak yapıldı. Uygulamalar altın bezemeli şekilde alttan ayırma yapıldı. Etrafına altın cetvellerle çevrilip zencerek vuruldu. Geleneksel yöntemlerle yapılan uygulamaların üzerine gomalak sürüldü.

Resim 89: Uygulama 7

Resim 90: Uygulama 7'nin kalıpları

4.8. Uygulama 8

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe yazma eserler koleksiyonunda bulunan T5661 demirbaş no'lu eserin yüzey deseni hariç kalıbın birebir deseni alınıp iki farklı kitap kabı uygulaması yapıldı. Bu uygulamalar iki farklı renkte yeşil ve kahverengi olarak yapıldı. Uygulamalar altın bezemeli şekilde alttan ayırma yapıldı. Etrafına altın cetvellerle çevrilip zencerek vuruldu. Geleneksel yöntemlerle yapılan uygulamaların üzerine gomalak sürüldü.

4.8. Uygulama 8

Resim 91: Uygulama 8

Resim 92: Uygulama 8'in kalıpları

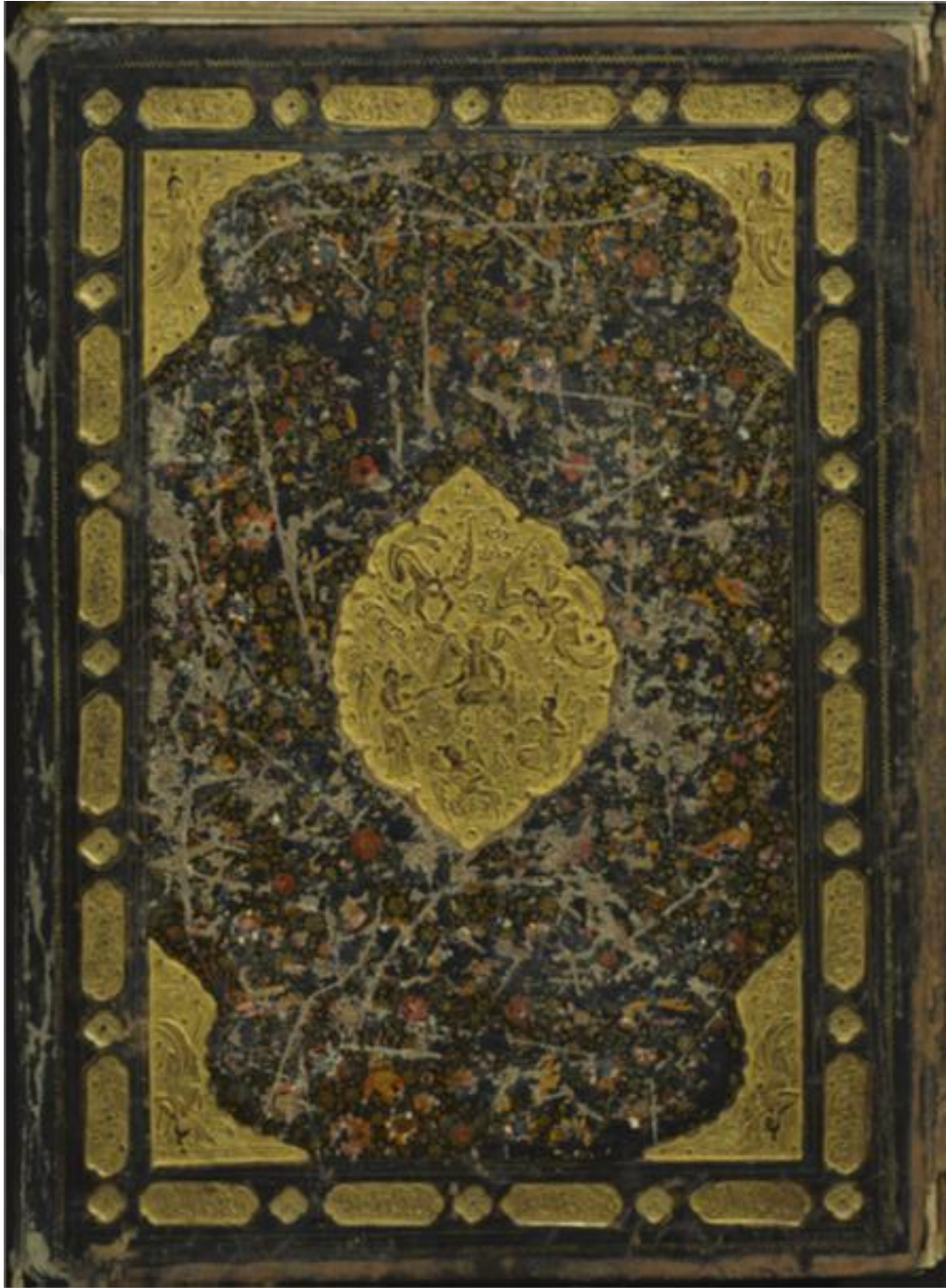
4.9. Uygulama 9

Türkçe, Farsça ve Arapça El Yazma Eserlerin Lake Ciltlerinin Karşılaştırması: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nin koleksiyonunda bulunan ve sanat tarihi açısından çok önem arz eden el yazmalar bulunmaktadır. F1422 Albümün kapakları ve miklebi lake cilt olması sebebiyle tez konuyla bağlantısı bulunmaktadır. Bu sebeple araştırmamda yer vermek için albüm mikroskop altında incelendi.

İncelemede, kapakların dış yüzeyinde çatlama, dökülme ve renk solması gibi bozulmalar tespit edildi. Çatlama ve dökülme yerlerinde farklı katmanlar tespit edildi. Tespit edilen bu katmanlarda kullanılan malzemenin ne olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bu katmanların içeriğinin analiz imkânı olmadığı için sadece katmanlar sıralanmıştır. Kullanılan malzemenin tespiti için kapsamlı bir analiz yapılması gerekmektedir. Zeminden yüzeye doğru sıralandığında toplamda 11 katman bulunur, bazı süsleme öğelerinin altında ve üstünde ayrıca 3 katman daha bulunmaktadır.

Katmanlar sırasıyla: mukavva, deri, lak; beyaz bir madde, lak; mavimsi bir madde, lak; yeşilimsi altın renkte bir madde, lak; sarı altın ve zereşanlı lak kullanılmıştır. Bazı çiçeklerin yapraklarında: mavimsi maddeden sonra beyaz bir madde, lak, kırmızı bir madde ve zereşanlı lak kullanılmıştır.

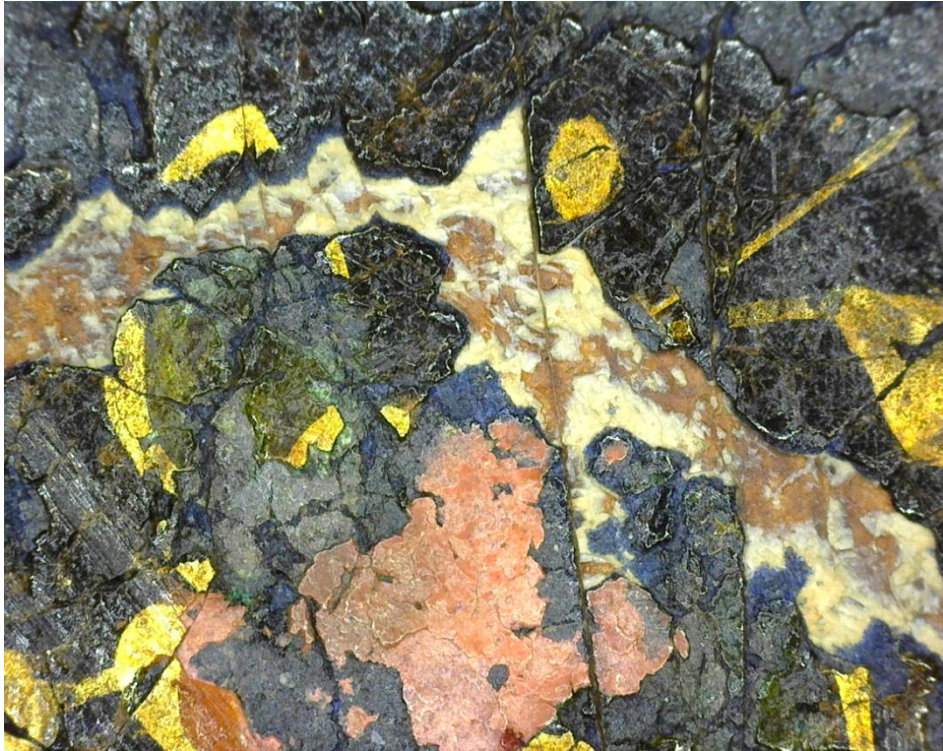
Bazı çiçek motiflerinde ise: mavimsi katmandan sonra lak, kırmızı bir madde, lak, yeşilimsi altın, lak, sarı altın ve zereşanlı lak kullanılmıştır. Bir diğer çiçek motifinde ise: mavimsi maddeden sonra; lak, siyah bir madde, lak, beyaz bir madde, lak, altın renkli yeşilimsi bir madde, sedef tozu karışımlı lak, sarı altın ve zereşanlı lak kullanılmıştır. Kullanılan maddelerin arasındaki lakın kaç kat olduğu tespit edilememiştir.

Resim 93: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, F1422 Albümün kafi

Resim 94: F1422 Albümün kabı katmanları

Resim 95: F1422 Albümün kabı katmanları

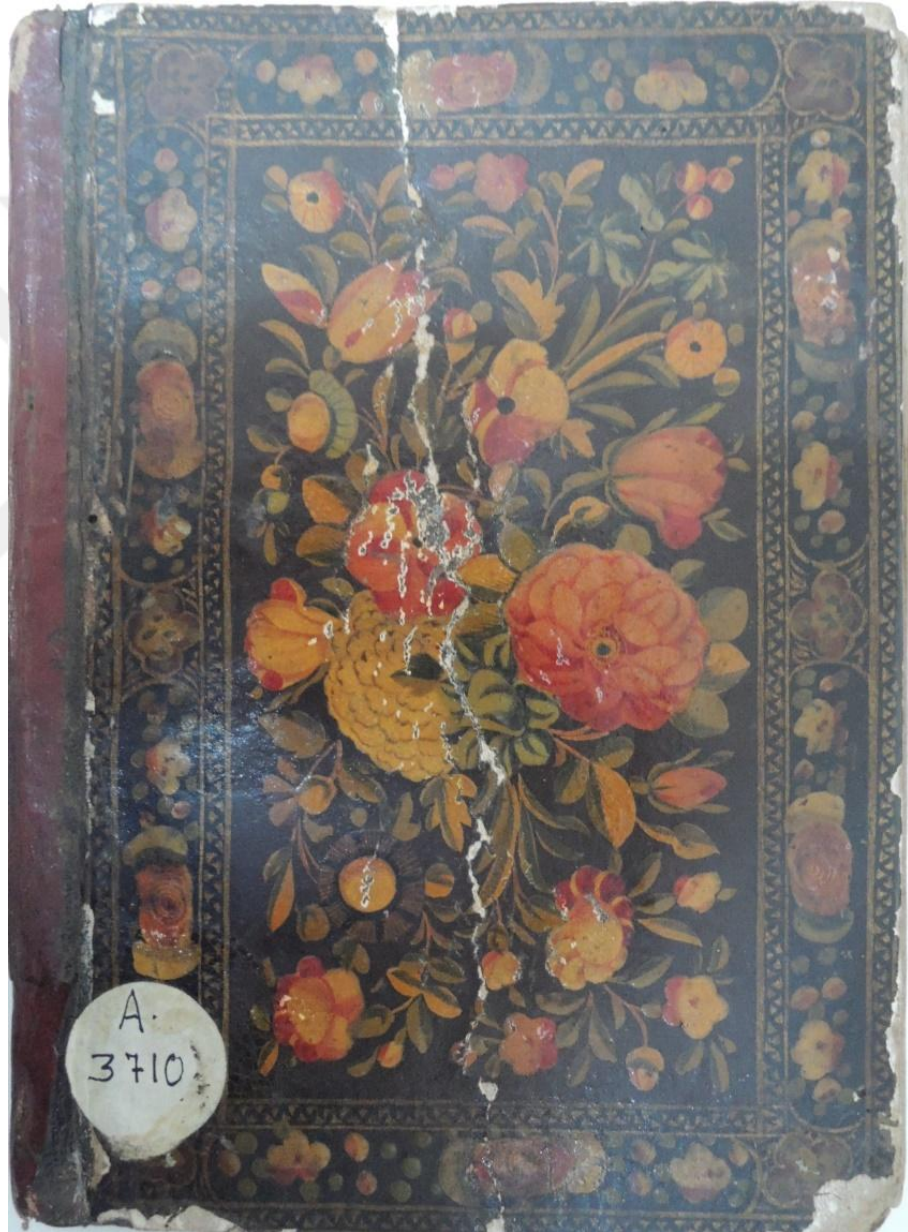
Resim 96: F1422 Albümün kabı katmanları

Resim 97: F1422 Albümün kabı katmanları

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nin Arapça koleksiyonunda bulunan lake cilt örneği A-3710 nolu eserdir. Mikroskop altında incelenen bir diğer cilt olan A3710 demirbaş numaralı eserde 6 katman tespit edildi.

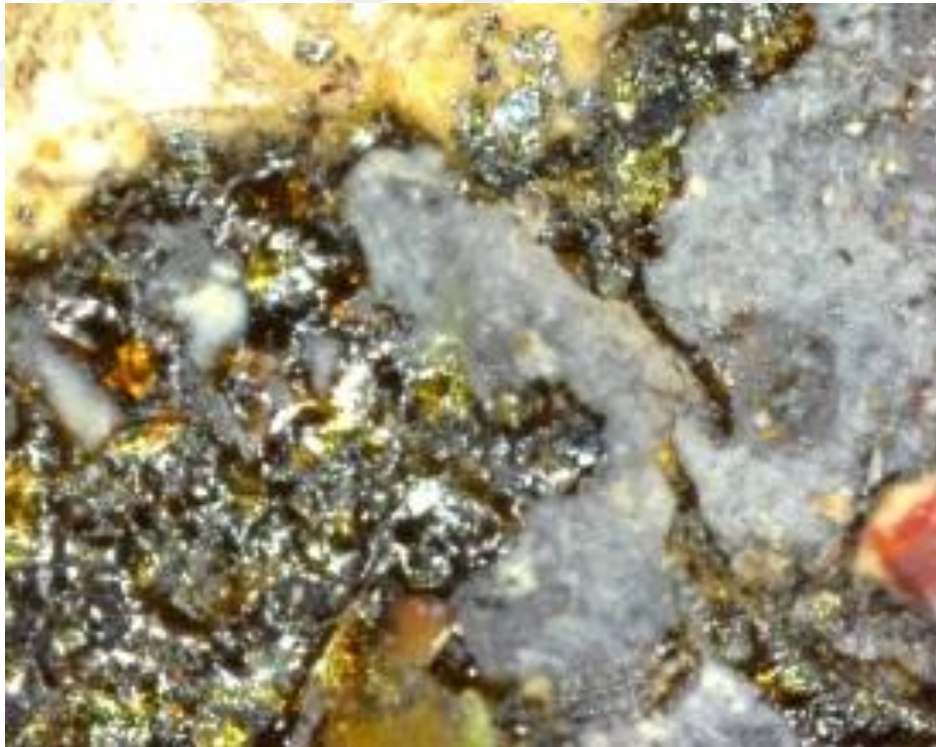
Katmanlar sırasıyla: Mukavva, deri, beyaz bir madde, mika taşının tozu ile karıştırılmış lake, mavimsi bir madde, sade lake. Çeşitli renklerle bitki motifleri yapılmış ve bordür süslemelerde yeşilimsi bir madde kullanılmış, sade lake.

Resim 98: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Arapça koleksiyonu A-3710 lake cilt

Resim 99: A-3710 nolu lake cilt katmanları

Resim 100: A-3710 nolu lake cilt katmanları

Resim 101: A-3710 nolu lake cilt katmanları

Resim 102: A-3710 nolu lake cilt katmanları

Resim 103: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T-5650 nolu lake cilt örneği

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T-5650 demirbaş numaralı lake ciltte toplam 8 katman tespit edilmiştir.

Katmanlar sırasıyla: Mukavva, beyaz deri veya parşömen, ince zerefşanlı lak, kenar bordüründe siyah bir boya, bitki motiflerinin zemini gümüş renkte boya ile boyanmış, zerefşanlı sarı lak, bitki yapraklarının altında mavimsi bir madde ve üzerinde kırmızı boya kullanılmış, sade lak bulunmaktadır.

Yaprakların kenarları sarı ve yeşil altın ile belirginleştirilmiştir. İç kenar bordürünün zemininde bitki motiflerinin içi kırmızı boyayla, kenarları ise sarı altın ile belirginleştirilmiştir. Kenar bordürünün içi sedef parçalarıyla karıştırılmış lak ya da lakın üzerine sedef serpilmiş, bitki motiflerinin olduğu yerlerde zeminde mavimsi bir madde, kırmızı bir madde, bitkilerin bazı kenarlarında siyah bir madde, sarımsı lak kullanılmıştır. Bitki motiflerinin kenarlarının belirginleştirilmesi için sarı ve yeşil altın kullanılmış, aralarındaki boşluklara siyah bir madde ile çiçek motifleri yapılmıştır. En üst katmanda ise sarımsı lak kullanılmıştır.

Resim 104: T-5650 nolu lake cilt katmanları

Resim 105: T-5650 nolu lake cilt katmanları

Resim 106: T-5650 nolu lake cilt katmanları

Resim 107: T-5650 nolu lake cilt katmanları

DEĞERLENDİRME

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Türkçe, Arapça, Farsça yazmalar ve İbnülemin olmak üzere 4 adet koleksiyon mevcuttur. Türkçe 9943 adet, Arapça 6967 adet, Farsça 1618 adet ve Almanca, Fransızca, İngilizce, Rusça, İtalyanca, Rumca, Ermenice, Arnavutça farklı dillerinden de 81 adet olmak üzere toplamda 18.605 adet yazma eser bulunmaktadır. İbnülemin Mahmut Kemal İnal tarafından bağışlanan 3808 yazma eserle birlikte toplamda 22.417 eser mevcuttur. 9943 Türkçe yazma kitabın 43 adedi lake cilde sahiptir.

T9893 demirbaş numaralı yazma eser, kütüphane koleksiyonunda bulunan eserler içerisinde en erken döneme 1578'e tarihlendirilir. Yazma eserlerde en geç döneme 1910'a tarihlenen eser ise T9363 demirbaş numaralı eserdir. Katalogda 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar farklı tarihlerde örnekler bulunmaktadır.(Resim: 108-109)

Resim 108: T9893 demirbaş numaralı en erken tarihli 1578 yazma eser
Resim 109: T9363 demirbaş numaralı en geç tarihli 1910 yazma eser

Tez kapsamında incelenen Türkçe Yazma koleksiyonunda bulunan 43 lake ciltten; T1478, T2365, T5527, T5650, T6684, T9363 ve T9893 demirbaş numaralı yazma eserlerin hattatları bellidir. T1478 nolu yazma eserin hattatı Seyyid Abdi, T2365 nolu yazma eserin hattatı Mola İsmail Buhari, T5527 nolu yazma eserin hattatı Ahmet Yusri b. Mehmet Nazif Tarihi: 1208, T6684 nolu yazma eserin hattatı

Bozoklu Osman Şakir Tarih: 1233, T9893 nolu yazma eserin hattatı Ahmet El Mevlevi'dir.

T1473 ve T5650 demirbaş numaralı ciltlerin mücellitleri bellidir. Genelde ciltlerde mücellit imzası pek rastlanan bir durum değildir. Ancak kütüphane koleksiyonunda bulunan bu iki eserde imza mevcuttur. T1473 nolu yazma eser, Mehmet İbrahim, T5650 nolu yazma eser, Ali Üsküdarî imzalıdır. (Resim: 22,58)

Lake ciltler içerisinde, kalıplı ciltler oldukça az rastlanan cilt çeşidi olmasına rağmen, kütüphane koleksiyonunda T5461 ve T5987 demirbaş numaralı yazma eserlerin iki örneği bulunmaktadır. (Resim: 110-111)

Resim 110: T5461 demirbaş numaralı kalıplı lake cilt

Resim 111: T5987 demirbaş numaralı kalıplı lake cilt

Lake ciltler içerisinde zereşanlı ciltler de az rastlanan cilt çeşitlerinden olup, Türkçe Yazma koleksiyonundaki tek örnek T5987 demirbaş numaralı yazma eserdir. Hem zereşanlı hem de kalıplı ciltler ise lake ciltler içerisinde oldukça nadir olarak karşımıza çıkar. Türkçe T5987 demirbaş numaralı yazma eser, bu tipteki lake ciltlerin az sayıdaki örnekten biridir. (Resim:60)

Türkçe eserler içerisinde; T571, T10022, T2365, T2370, T2432 ve T2793 demirbaş numaralı ciltler, koyu zemin üzerine güller, kasımpatı, yeşil gölgeli yapraklar, kırmızı, turuncu, sarı, pembe, mavi, eflatun renk çeşitleriyle boyanmış bahar çiçekleri ile buket halinde ciltler, arasuyu, köşebentler ve kartuş içlerinde

çiçeklerle, simetrik köşebentler ile desen, renk ve kompozisyon açısından kabı tamamen kaplayan süslemesiyle birbirlerine benzemektedir. (Resim: 112-117)

Resim 112: T571 demirbaş numaralı lake cilt

Resim 113: T10022 demirbaş numaralı lake cilt

Resim 114: T2365 demirbaş numaralı lake cilt

Resim 115: T2370 demirbaş numaralı lake cilt

Resim 116: T2432 demirbaş numaralı lake cilt

Resim 117: T2793 demirbaş numaralı lake cilt

T3549 ve T5461 demirbaş numaralı eserler, klasik bir cilt görünüşü ile şemse, köşebent, salbek ve kenar suyu bezemesi ile birbirine benzemektedir. Hatayi, penç ve yaprak motifleri ile süslenmiş yüzey aynı özelliklerle sahip fakat şemse ve köşebent bezemeleri birbirinden farklı desendedir. Ayrıca bu ciltlerin renk uygulamaları da birbirinden oldukça farklıdır. (Resim: 118-119)

Resim 118: T3549 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 119: T5461 demirbaş numaralı lake cilt

T5527, T1478 ve T7289 demirbaş numaralı yazmalar ise yine birbirlerine benzemektedir. Açık veya koyu renk üzerine şemse içinde gül ve gölgeli yeşil gül yaprakları, goncalarla bezemesi ile bu ciltler benzerlik göstermektedir. Salbek motif içlerinde aynı natüralist üsluplu çiçekler görülmektedir. Zemin renkleri farklı olsa da şukufe tarzındaki çiçekler ve boyama üslubu oldukça benzerdir. (Resim: 120-122)

Resim 120: T5527 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 121: T1478 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 122: T7289 demirbaş numaralı lake cilt

T9896, T5657 ve T5650 demirbaş numaralı eserler, açık renk deri üzerine altınla halkar tarzı boyama üslubuna göre, hatayi grubu motiflerle bezenmiştir. T5650 demirbaş numaralı eserler diğer iki örnekten farklıdır. Zemin deseni renkli boyanmış orta kısımda bir buket çiçek bulunmaktadır. Bu eserlerin diğer ciltlere göre daha uzun dikdörtgen formunda olması da dikkati çekmektedir. (Resim: 123-125)

Resim 123: T9896 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 124: T5657 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 125: T5650 demirbaş numaralı lake cilt

T11100 ve T10925 demirbaş numaralı eserler biri yataya diğeri dikey olmak üzere simetrik rokoko tarzında yaprak çiçekler ile bitkisel desenler bulunmaktadır. Kullanılan renkler hemen hemen aynıdır. (Resim: 126-127)

Resim 126: T11100 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 127: T10925 demirbaş numaralı lake cilt

T10400 ve T9646 demirbaş numaralı eserler, açık kahverengi zemin üzerinde barok üslubunda merkezde simetrik stilize desenleri ve kullanılan renkler oldukça birbirine benzemektedir. (Resim: 128-129)

Resim 128: T10400 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 129: T9646 demirbaş numaralı lake cilt

T3162, T2926, T1997, T3763, T3785, T9829, T9838 ve T9893 demirbaş numaralı eserler kendi içlerinde benzerlik göstermektedir. Farklı renklere deri zemin üstüne, cildin tam orta merkezine bir çiçek buketi yerleştirilmiştir. Bazıları dallar üzerine bazıları vazo üzerine düzenlenmiştir. Hepsinde farklı boyutlarda kenar suyu bulunmaktadır. Çiçeklerin boyamalarında tonları birbirine yakın farklı renkler kullanılmıştır. (Resim: 130-137)

Resim 130: T3162 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 131: T2926 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 132: T1997 demirbaş numaralı lake cilt

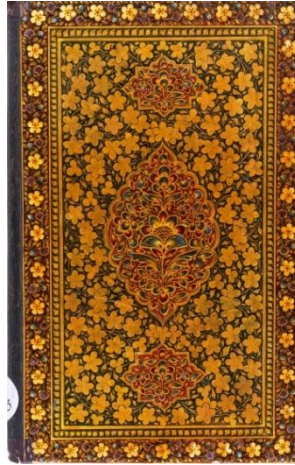

Resim 133: T3763 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 134: T3785 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 135: T9829 demirbaş numaralı lake cilt

Resim 136: T9838 demirbaş numaralı lake cilt
Resim 137: T9893 demirbaş numaralı lake cilt

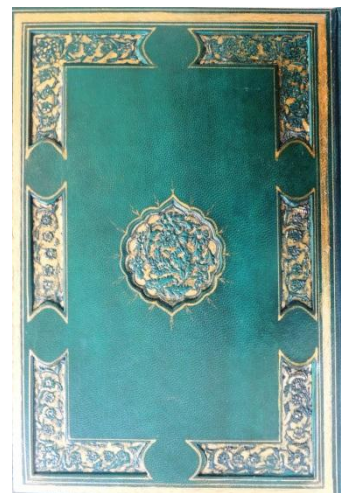
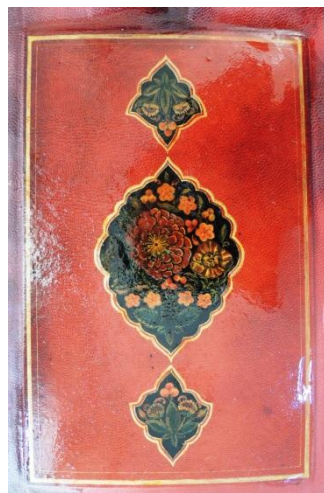
Koleksiyonda bulunan bir diğer yazma eser ise T1473 demirbaş numaralı eserdir. Bu eser hem çârgûşe kumaş hem de lake tekniği ile uygulanmıştır. Kumaşın etrafını çevreleyen deriye lak uygulaması yapılmış. Az rastlana örneklerden biridir. Simetrik desenli şemse ve salbek motifleri dolu dolu bezenmiş, aynı şekilde zeminde hiç boşluk kalmayacak şekilde süslenmiştir. (Resim: 138)

Resim 138: T9893 demirbaş numaralı lake cilt

Lake ciltlerde yapılan incelemelerde Türk lake ciltler çoğunlukla dış kapları lake ile uygulanmış, iç kaplarda ise yazma, ebru ve renkli kâğıt kullanılmıştır. Ancak koleksiyonda bulunan T107, T10022, T1472, T1473, T1478, T1856, T2365, T2370, T2432, T2793, T5461, T5527, T6684, T7289, T9363 numaralı 43 lake cildin kab içi de lakedir.

Araştırmanın bir parçası olarak yapılan, bir adet bütün lake cilt, bir adet kap içi lake cilt yöntemi ile uygulanmıştır. Bu iki lake cilt denemesinden başka 7 adet lake denemesi yapılmış toplamda 9 adet lake denemesi yapılmıştır. Denemeler dışındaki iki adet tam uygulaması yapılan lakede cilt kalıplı olarak hazırlandı. Uygulamalar altın bezemeli şekilde alttan ayırma yapıldı. Etrafına altın cetvellerle çevrilip zencerek vuruldu. Geleneksel yöntemlerle yapılan uygulamaların üzerine gomalak sürüldü.

Resim 139: Lake yöntemi ile uygulanan cilt örneği
Resim 140: Lake yöntemi ile uygulanan iç kab örneği

SONUÇ

Lake cilt çeşitliliği bakımından oldukça zengin örnekleri barındıran İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe koleksiyonunda bulunan ciltler, tez kapsamında incelenmiştir.

Konunun belirlenmesindeki temel amaç, hakkında yeterli araştırma yapılmamış olan Türk lake cilt sanatı konusundaki çalışmalara katkıda bulunmak ve uygulama ile örnek olmak istenmektedir. Bu amaçla kütüphane koleksiyonunda bulunan farklı üsluptaki lake ciltler karşılaştırarak Türk lake cilt sanatının; gelişimi, üslubu, dönemler arası etkileşimi gibi özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Kütüphane koleksiyonunda bulunan 9943 Türkçe yazma incelenmiş, 43 adet lake cilt olduğu tespit edilmiştir. 43 adet lake cildin, çizimleri yapılmış, fotoğraflanmıştır. T5461 demirbaş numaralı eserin kalıpları birebir ölçülerini alarak çizimleri yapıp kalıp bastırılmıştır. Yapılan kalıplarla iki deftere uygulaması yapılmıştır. Bu iki defterin (Resim: 89,91) yüzeyine gomalak sürüldü.

Farsça koleksiyonunda bulunan ve sanatsal değeri açısından dünyada tek örnek olan F1422 demirbaş numaralı eser incelenmiştir. Bozulma ve dökülmeler, mikroskop altında incelenmiş ve katman sayısı tespit edilmiş, katmanların içerikleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca Arapça ve Türkçe koleksiyonundan birer eser de aynı şekilde incelenmiş, elde edilen bilgiler ışığında ve kaynaklarda lake yapımıyla ilgili bilgiler ile lake denemeleri yapılmıştır.

Toplamda 6 adet lake uygulaması yapılmış, yapılan bu denemeler klasik lake cilt özelliklerine yakın sonuçlar edildiği düşünülmektedir. (Resim: 83-88) Daha başarılı sonuçlar elde edebilmek için, klasik ciltlerde kullanılan malzemelerin içeriklerini ortaya çıkaracak çok daha detaylı laboratuvar incelemesi gerekmektedir.

Türkçe yazmalardaki lakelerin tamamı Türk lakesi, Arapça yazmalardaki lake örneklerinin Arap lakesi, Farsça yazmalardaki lakelerin ise Fars lakesi olduğunu gibi kesin olarak söylemek oldukça zordur. Fakat yine de Türkçe yazmalar üzerinden gitmek bu ciltlerin devrinden ve tamir görmemiş olması durumunda Türk coğrafyasında imal edildiğini düşündürür. Zaten hiç bir cilt çalışmasında kitabın asıl

döneminden kalmış olduğu ispatlanamıyorsa devri bulunduğu yerle ilgili kesin sözler sarf edilemez.

Netice olarak Türkçe yazmalarda lake ciltlerle incelenerek büyük ihtimalle Türk İslam Sanatı'na atfedilebilecek eserler ortaya çıkarılmıştır. Bu eserlerdeki desenler çözümlenmiş çizimleriyle yeni uygulamalara ön hazırlık yapılmıştır. Ayrıca lake ilgili formüller denenmiş birçok uygulama sonunda, geleneksele en yakın formüller tespit edilmiştir. Lake cilt gibi günümüzde fazla örneği yapılamayan uygulamalar için ilk adım niteliğinde bir araştırma ortaya koymuştur.

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Medresetü'l-Kuzât'ın (Kadılar Medresesi).....	3
Resim 2: Medresetü'l-Kuzât'ın (Kadılar Medresesi).....	4
Resim 3: Medresetü'l-Kuzât'ın (Kadılar Medresesi).....	4
Resim 4: Lake incelemeleri.....	12
Resim 5: Lake incelemeleri.....	13
Resim 6: Lake incelemeleri.....	13
Resim 7: Lake incelemeleri.....	14
Resim 8: Timur Dönemi lake cilt örneği	16
Resim 9: Safevi Dönemi lake cilt örneği	18
Resim 10: Kaçkar Dönemi lake cilt örneği	19
Resim 11: Lake Cilt	24
Resim 12: T107 nolu yazma eser, dış kapak.....	28
Resim 13: T107 nolu yazma eser, iç kapak.....	30
Resim 14: T571 nolu yazma eser, dış kapak.....	33
Resim 15: T10022 nolu yazma eser, dış kapak.....	36
Resim 16: T10022 nolu yazma eser, iç kapak.....	38
Resim 17: T10022 nolu yazma eser, iç kapak.....	39
Resim 18: T1472 nolu yazma eser, iç kapak	41
Resim 19: T1472 nolu yazma eser, miklep.....	43
Resim 20: T1472 nolu yazma eser, iç kapak	44
Resim 21: T1472 nolu yazma eser, milkep.....	46
Resim 22: T1473 nolu yazma eser, dış kapak.....	48
Resim 23: T1473 nolu yazma eser, iç kapak	50
Resim 24: T1478 nolu yazma eser, dış kapak.....	53
Resim 25: T1478 nolu yazma eser, miklep.....	55
Resim 26: Çizim 10: T1478 nolu yazma eser, iç kapak.....	56
Resim 27: T1478 nolu yazma eser, iç kapak miklep	58
Resim 28: T1856 nolu yazma eser, dış kapak.....	60
Resim 29: T1856 nolu yazma eser, iç kapak	62
Resim 30: T1997 nolu yazma eser, dış kapak.....	65
Resim 31: T2365 nolu yazma eser, dış kapak.....	68
Resim 32: T2365 nolu yazma eser, iç kapak	70

Resim 33: T2370 nolu yazma eser, dış kapak.....	73
Resim 34: T2370 nolu yazma eser, dış kapak.....	74
Resim 35: T2370 nolu yazma eser, iç kapak	75
Resim 36: T2432 nolu yazma eser, dış kapak.....	78
Resim 37: T2432 nolu yazma eser, iç kapak	80
Resim 38: T2793 nolu yazma eser, dış kapak.....	83
Resim 39: T2793 nolu yazma eser, iç kapak	85
Resim 40: T2926 nolu yazma eser, dış kapak.....	88
Resim 41: T2962 nolu yazma eser, dış kapak.....	91
Resim 42: T3162 nolu yazma eser, dış kapak.....	94
Resim 43: T3549 nolu yazma eser, dış kapak.....	97
Resim 44: T3710 nolu yazma eser, dış kapak.....	100
Resim 45: T3723 nolu yazma eser, dış kapak.....	103
Resim 46: T3763 nolu yazma eser, dış kapak.....	106
Resim 47: T3785 nolu yazma eser, dış kapak.....	109
Resim 48: T4076 nolu yazma eser, dış kapak.....	112
Resim 49: T5461 nolu yazma eser, dış kapak.....	115
Resim 50: T5461 nolu yazma eser, miklep.....	117
Resim 51: T5461 nolu yazma eser, iç kapak	118
Resim 52: T5461 nolu yazma eser, iç kapak	120
Resim 53: T5527 nolu yazma eser, dış kapak.....	122
Resim 54: T5527 nolu yazma eser, iç kapak	124
Resim 55: T5528 nolu yazma eser, dış kapak.....	127
Resim 56: T5633 nolu yazma eser, dış kapak.....	130
Resim 57: T5643 nolu yazma eser, dış kapak.....	133
Resim 58: T5650 nolu yazma eser, dış kapak.....	136
Resim 59: T5657 nolu yazma eser, dış kapak.....	139
Resim 60: T5987 nolu yazma eser, dış kapak.....	142
Resim 61: T5643 nolu yazma eser, miklep.....	144
Resim 62: T6684 nolu yazma eser, dış kapak.....	146
Resim 63: T5643 nolu yazma eser, miklep.....	148
Resim 64: T6684 nolu yazma eser, iç kapak	149
Resim 65: T6684 nolu yazma eser, iç kapak miklep	151
Resim 66: T7289 nolu yazma eser, dış kapak.....	153

Resim 67: T7289 nolu yazma eser, miklep	155
Resim 68: T7289 nolu yazma eser, iç kapak	156
Resim 69: T7289 nolu yazma eser, iç kapak miklep	158
Resim 70: T8875 nolu yazma eser, dış kapak	160
Resim 71: T9363 nolu yazma eser, dış kapak	163
Resim 72: T9363 nolu yazma eser, iç kapak	165
Resim 73: T9646 nolu yazma eser, dış kapak	168
Resim 74: T9829 nolu yazma eser, dış kapak	171
Resim 75: T9838 nolu yazma eser, dış kapak	174
Resim 76: T9893 nolu yazma eser, dış kapak	177
Resim 77: T9896 nolu yazma eser, dış kapak	180
Resim 78: T10444 nolu yazma eser, dış kapak	183
Resim 79: T10657 nolu yazma eser, dış kapak	186
Resim 80: T10925 nolu yazma eser, dış kapak	189
Resim 81: T11100 nolu yazma eser, dış kapak	192
Resim 82: T11101 nolu yazma eser, dış kapak	195
Resim 83: Uygulama 1	199
Resim 84: Uygulama 2	201
Resim 85: Uygulama 3	203
Resim 86: Uygulama 4	205
Resim 87: Uygulama 5	207
Resim 88: Uygulama 6	209
Resim 89: Uygulama 7	211
Resim 90: Uygulama 7'nin kalıpları	212
Resim 91: Uygulama 8	214
Resim 92: Uygulama 8'in kalıpları	215
Resim 93: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, F1422	217
Resim 94: F1422 Albümün kabı katmanları	218
Resim 95: F1422 Albümün kabı katmanları	218
Resim 96: F1422 Albümün kabı katmanları	219
Resim 97: F1422 Albümün kabı katmanları	219
Resim 98: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi A-3710 lake cilt	220
Resim 99: A-3710 nolu lake cilt katmanları	221
Resim 100: A-3710 nolu lake cilt katmanları	221

Resim 101: A-3710 nolu lake cilt katmanları	222
Resim 102: A-3710 nolu lake cilt katmanları	222
Resim 103: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T-5650 nolu lake	223
Resim 104: T-5650 nolu lake cilt katmanları.....	224
Resim 105: T-5650 nolu lake cilt katmanları.....	225
Resim 106: T-5650 nolu lake cilt katmanları.....	225
Resim 107: T-5650 nolu lake cilt katmanları.....	226
Resim 108: T9893 demirbaş numaralı en erken tarihli 1578 yazma eser	227
Resim 109: T9363 demirbaş numaralı en geç tarihli 1910 yazma eser	227
Resim 110: T5461 demirbaş numaralı kalıplı lake cilt	228
Resim 111: T5987 demirbaş numaralı kalıplı lake cilt	228
Resim 112: T571 demirbaş numaralı lake cilt	229
Resim 113: T10022 demirbaş numaralı lake cilt	229
Resim 114: T2365 demirbaş numaralı lake cilt	229
Resim 115: T2370 demirbaş numaralı lake cilt	229
Resim 116: T2432 demirbaş numaralı lake cilt	229
Resim 117: T2793 demirbaş numaralı lake cilt	229
Resim 118: T3549 demirbaş numaralı lake cilt	230
Resim 119: T5461 demirbaş numaralı lake cilt	230
Resim 120: T5527 demirbaş numaralı lake cilt	230
Resim 121: T1478 demirbaş numaralı lake cilt	230
Resim 122: T7289 demirbaş numaralı lake cilt	230
Resim 123: T9896 demirbaş numaralı lake cilt	231
Resim 124: T5657 demirbaş numaralı lake cilt	231
Resim 125: T5650 demirbaş numaralı lake cilt	231
Resim 126: T11100 demirbaş numaralı lake cilt	231
Resim 127: T10925 demirbaş numaralı lake cilt	231
Resim 128: T10400 demirbaş numaralı lake cilt	232
Resim 129: T9646 demirbaş numaralı lake cilt	232
Resim 130: T3162 demirbaş numaralı lake cilt	232
Resim 131: T2926 demirbaş numaralı lake cilt	232
Resim 132: T1997 demirbaş numaralı lake cilt	232
Resim 133: T3763 demirbaş numaralı lake cilt	233
Resim 134: T3785 demirbaş numaralı lake cilt	233

Resim 135: T9829 demirbaş numaralı lake cilt	233
Resim 136: T9838 demirbaş numaralı lake cilt	233
Resim 137: T9893 demirbaş numaralı lake cilt	233
Resim 138: T9893 demirbaş numaralı lake cilt	234
Resim 139: Lake yöntemi ile uygulanan cilt örneği	234
Resim 140: Lake yöntemi ile uygulanan iç kab örneği.....	234

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: T107 nolu yazma eser, dış kapak	29
Çizim 2: T107 nolu yazma eser, iç kapak	31
Çizim 3: T571 nolu yazma eser, dış kapak	34
Çizim 4: T10022 nolu yazma eser, dış kapak	37
Çizim 5: T1472 nolu yazma eser, dış kapak	42
Çizim 6: T1472 nolu yazma eser, miklep	43
Çizim 7: T1472 nolu yazma eser, iç kapak	45
Çizim 8: T1472 nolu yazma eser, milkep	46
Çizim 9: T1473 nolu yazma eser, dış kapak	49
Çizim 10: T1473 nolu yazma eser, iç kapak	51
Çizim 11: T1478 nolu yazma eser, dış kapak	54
Çizim 12: T1478 nolu yazma eser, miklep	55
Çizim 13: T1478 nolu yazma eser, iç kapak	57
Çizim 14: T1478 nolu yazma eser, iç kapak miklep	58
Çizim 15: T1856 nolu yazma eser, dış kapak	61
Çizim 16: T1856 nolu yazma eser, iç kapak	63
Çizim 17: T1997 nolu yazma eser, dış kapak	66
Çizim 18: T2365 nolu yazma eser, dış kapak	69
Çizim 19: T2365 nolu yazma eser, iç kapak	71
Çizim 20: T2370 nolu yazma eser, iç kapak	76
Çizim 21: T2432 nolu yazma eser, dış kapak	79
Çizim 22: T2432 nolu yazma eser, iç kapak	81
Çizim 23: T2793 nolu yazma eser, dış kapak	84
Çizim 24: T2793 nolu yazma eser, iç kapak	86
Çizim 25: T2926 nolu yazma eser, dış kapak	89
Çizim 26: T2962 nolu yazma eser, dış kapak	92
Çizim 27: T3162 nolu yazma eser, dış kapak	95
Çizim 28: T3549 nolu yazma eser, dış kapak	98
Çizim 29: T3710 nolu yazma eser, dış kapak	101
Çizim 30: T3723 nolu yazma eser, dış kapak	104
Çizim 31: T3763 nolu yazma eser, dış kapak	107
Çizim 32: T3763 nolu yazma eser, dış kapak	110
Çizim 33: T4076 nolu yazma eser, dış kapak	113

Çizim 34: T5461 nolu yazma eser, dış kapak	116
Çizim 35: T5461 nolu yazma eser, miklep	117
Çizim 36: T5461 nolu yazma eser, iç kapak	119
Çizim 37: T5461 nolu yazma eser, iç kapak miklep	120
Çizim 38: T5527 nolu yazma eser, dış kapak	123
Çizim 39: T5527 nolu yazma eser, iç kapak	125
Çizim 40: T5528 nolu yazma eser, dış kapak	128
Çizim 41: T5633 nolu yazma eser, dış kapak	131
Çizim 42: T5643 nolu yazma eser, dış kapak	134
Çizim 43: T5643 nolu yazma eser, dış kapak	137
Çizim 44: T5643 nolu yazma eser, dış kapak	140
Çizim 45: T5643 nolu yazma eser, dış kapak	143
Çizim 46: T5643 nolu yazma eser, miklep	144
Çizim 47: T6684 nolu yazma eser, dış kapak	147
Çizim 48: T6684 nolu yazma eser, miklep	148
Çizim 49: T6684 nolu yazma eser, iç kapak	150
Çizim 50: T6684 nolu yazma eser, iç kapak miklep	151
Çizim 51: T7289 nolu yazma eser, dış kapak	154
Çizim 52: T7289 nolu yazma eser, miklep	155
Çizim 53: T7289 nolu yazma eser, iç kapak	157
Çizim 54: T7289 nolu yazma eser, iç kapak miklep	158
Çizim 55: T8875 nolu yazma eser, dış kapak	161
Çizim 56: T9363 nolu yazma eser, dış kapak	164
Çizim 57: T9363 nolu yazma eser, iç kapak	166
Çizim 58: T9646 nolu yazma eser, dış kapak	169
Çizim 59: T9829 nolu yazma eser, dış kapak	172
Çizim 60: T9838 nolu yazma eser, dış kapak	175
Çizim 61: T9893 nolu yazma eser, dış kapak	178
Çizim 62: T9896 nolu yazma eser, dış kapak	181
Çizim 63: T10444 nolu yazma eser, dış kapak	184
Çizim 64: T10657 nolu yazma eser, dış kapak	187
Çizim 65: T10925 nolu yazma eser, dış kapak	190
Çizim 66: T11100 nolu yazma eser, dış kapak	193
Çizim 67: T11101 nolu yazma eser, dış kapak	196

KAYNAKÇA

- AKSOY, Şule, Lake İşçiliği (Kaçar Dönemi). Antik Dekor S.6, 1990
- ARITAN, Ahmet Saim, Konya Dışındaki Müze Ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu Ve Selçuklu Uslubunu Taşıyan Cild Kapakları, Selçuk Üniversitesi, Doktora tezi, Konya 1992
- ARSLAN, Necla, Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul, İstanbul 1992
- BALKANAL, Zeynep, “Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, Türkler Ansiklopedisi, Ankara 2002
- BİNARK, İsmet, Eski Kitapçılık Sanatlarımız, Ayyıldız Matbaası, 1975 Ankara
- BODUR, Fulya, “Osmanlı Lâke Sanatı ve 18. Yüzyıl Üstadı Ali Üsküdârî”, Türkiyemiz, 1985
- ÇİĞ, Kemal Türk Lake Müzehhipleri ve Eserleri. İ.Ü. Sanat Tarihi Yıllığı III, 1970
- ÇİĞ, Kemal, Türk Kitap Kapları, İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul 1971
- DEMİRİZ, Yıldız, Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1986
- FARHAD, Massumeh, Simmon Rettig, Mary McWilliams, A Collector’s Passion Ezzat Malek Soudavar and Persian Lacquer, Freer Gallery of Art and Arthur M. Sackler Gallery, Smitsonian, Washington, DC Harvard Art Museums/ Arthur M. Sackler Museum, Cambridge, MA 2017
- GÜNERGÜN, Feza, KADIĞLU, Sevtap (2006) İstanbul Üniversitesi'nin Yerleşim Tarihçesi Üzerine Notlar, Osmanlı Bilimi Araştırmaları VIII/I. Kasım 1, 2018 tarihinde dergipark.gov: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/13256> adresinden alındı
- İNAL, Güner, “Türk İslam Minyatürü”, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi II, İstanbul 1997
- İNAY, Özlem, Türk İslam Cilt Sanatında Lake Cilt Tasarımları, yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006

KARATEPE, Tuba Çavdar, TÜRKMEN, Hüseyin, Yıldız Sarayı Kütüphanesi, s.4

KARATEPE, Tuba Çavdar, Tanzimat'tan Günümüze Kadar Osmanlı Kütüphaneleri'nin Gelişimi, yayınlanmamış doktora tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995

MUTLU, Belkıs, Türk Cilt Sanatına Toplu Bir Bakış, Akademi S.5, İstanbul 1966

Orhon (Orhun) abideleri, NECİB ASIM (YAZIKSIZ), (1861-1935), Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Neşr, 1924, İstanbul

ÖZDENİZ, Engin, "Türk Cilt Sanatı", Sanat Dünyamız S.21, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1981

ÖZEN, Mine Esiner, Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998

RENDA, Günsel Osmanlı Minyatür Sanatı, Promete Yayınları, İstanbul 2001

TANINDI, Zeren, Osmanlı Kitaplarının Görkemli Giysileri, P Dünya Dergisi (Kitap ve Sanat) S.35, İstanbul 2004

ÖZGEÇMİŞ

Abdulbari DEMİR, Diyarbakır, 01.01.1986 doğumludur. Batman Üniversitesi Kültür Varlıkları Koruma ve Onarım Bölümü lisans mezunudur. Küçükçekmece Belediyesi Geleneksel Sanatlar Akademisi, Kâğıt ve Cilt Eğitimi almıştır. Çeşitli Restorasyon ve Konservasyonlarda çalışmış, halen İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde, Restoratör olarak çalışmaya devam etmektedir. Ayrıca Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Cilt Anasanat Dalı'nda yüksek lisans yapmaktadır.

